

Loukusa Marika

”No, ku ajattelee myönteisesti, niin alkaa tapahtua myönteisiä asioita.”

Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksen erityisopettajien työssä

Pro gradu -tutkielma

KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA

Erityispedagogiikan maisteriohjelma, Erityislastentarhanopettaja

2019

17.4.2019

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

”No, ku ajattelee myönteisesti, niin alkaa tapahtua myönteisiä asioita.” Positiivinen pedagogiikka varhaiskasvatuksen erityisopettajien työssä (Marika Loukusa)

Pro gradu –tutkielma, 65 sivua, 3 liitesivua

Huhtikuu 2019

Tässä Pro gradu –tutkielmassa tutkitaan varhaiskasvatuksen erityisopettajien käsityksiä positiivisesta pedagogiikasta ja siihen kuuluvista keinojen käytöstä. Tutkielmassa tutkitaan myös, mikä merkitys varhaiskasvatuksen erityisopettajien mielestä on kasvattajan toiminnalla positiivisen pedagogiikan toteuttajana ja miten varhaiskasvatuksen erityisopettajat näkevät positiivisen pedagogiikan käytön niiden lasten kohdalla, joilla on tuen tarvetta. Tutkimuksen teoreettisen viitekehyksen muodostaa Martin Seligmanin hyvinvointiteoria PERMA, joka pohjautuu positiiviseen psykologiaan. PERMAN mallin mukaan hyvinvointi rakentuu viidestä osatekiestä: myönteiset tunteet (Positive feelings), sitoutuminen (Engagement), ihmissuhteet (Relationships), merkityksellisyys (Meaning) ja saavuttaminen (Accomplishment).

Tutkielma toteutettiin laadullisena tutkimuksena ja aineiston analyysissa käytettiin teoriaohjaavaa sisällönanalyysia. Tutkielman aineisto koostuu viiden varhaiskasvatuksen erityisopettajan haastatteluista. Haastateltavat olivat Pohjois-Pohjanmaan ja Pohjois-Karjalan alueilta. Kaikilla haastateltavilla on sekä lastentarhanopettajan että varhaiskasvatuksen erityisopettajan (virallisesti erityislastentarhanopettajan) koulutus sekä työkokemusta molemmista töistä.

Tutkielman johtopäätösten mukaan positiivinen pedagogiikka koetaan tärkeänä lasten hyvinvoinnin, kasvun ja oppimisen kehityksessä. Positiivisen pedagogiikan periaatteita ja luonteenvahvuuksia tunnistetaan, mutta niiden käyttöönotossa ja hyödyntämisessä on vielä parantamista. Haastateltavien mielestä lapset, joilla on tuen tarvetta, tarvitsevat erityisen paljon huomiota vahvuuksien esille nostamiseen. Myönteisyyden kautta koetaan mahdollisuus nähdä lapset yksilöinä omine vahvuuksineen.

Avainsanat: positiivinen pedagogiikka, positiivinen psykologia, PERMA–teoria, varhaiskasvatuksen erityisopettaja, varhaiserityiskasvatus

University of Oulu
Faculty of Education

"Well, if you think positively, then positive things start to happen." Positive pedagogy in the work of a special teacher in early childhood education (Marika Loukusa)

Master's thesis, 65 pages, 3 appendices

April 2019

This Master's thesis examines the views of special educators in early childhood education about the positive pedagogy and the use of its means. The thesis also examines the importance of special educators for early childhood education as a promoter of positive pedagogy and how the use of positive pedagogy by early childhood educators is seen by children who need support. The theoretical framework of the research is formed by Martin Seligman's welfare theory PERMA, which is based on positive psychology. According to PERMA's model, well-being is based on five components: Positive feelings, Engagement, Relationships, Meaning, and Accomplishment.

The thesis was implemented in qualitative research and in the analysis of the material, theoretical content analysis was used. The material of the thesis consists of interviews with five special teachers of early childhood education. The interviewees were from Northern Ostrobothnia and North Karelia. All interviewees have both kindergarten teacher and special education teacher (officially special kindergarten teacher) and work experience from both jobs.

According to the conclusions of the thesis, positive pedagogy is perceived as important in the development of children's well-being, growth and learning. Positive pedagogy principles and strengths are identified, but there is still room for improvement in their deployment and exploitation. Interviewees believe that children with a need for support need special attention to highlighting strengths. Positiveness is an opportunity to see children as individuals with their own strengths.

Keywords: positive pedagogy, positive psychology, PERMA–theory, special teacher in early childhood education, early special education

Sisältö

1	Johdanto	6
2	Positiivisen pedagogiikan teoreettinen viitekehys	8
2.1	Positiivinen psykologia positiivisen pedagogiikan taustalla	8
2.1.1	<i>PERMA-teoria</i>	10
2.2	Positiivinen pedagogiikka	11
2.2.1	<i>Luontevahvuudet ja hyveet</i>	12
2.2.2	<i>Vuorovaikutus</i>	15
2.3	Positiivisen pedagogiikan keinoja	19
3	Positiivinen pedagogiikka varhaiserityiskasvatuksessa	22
3.1	Kasvattaja positiivisen pedagogiikan toteuttajana	24
3.2	Osallisuus	29
4	Tutkielman toteutus	32
4.1	Tutkielman kysymykset	32
4.2	Tutkielmaan osallistujat ja tutkielman aineisto	33
4.3	Tutkimuksen analyysi	35
5	Tulokset	37
5.1	Positiivisen pedagogiikan määrittely	37
5.2	Kokemukset positiivisen pedagogiikan keinoista	45
5.3	Varhaiskasvatuksen erityisopettajan näkemys kasvattajan toiminnasta	53
5.4	Positiivisen pedagogiikan merkitys lapselle, jolla on tuen tarvetta	56
5.5	Tulosten yhteenveto ja luotettavuustarkastelu	58
6	Johtopäätökset ja pohdintaa	61
	Lähteet	65
	Liitteet 1-3	70

1 Johdanto

Tässä tutkielmassa tarkastellaan positiivista pedagogiikkaa varhaiskasvatuksen erityisopettajien työssä. Tutkielmassa kysytään, miten varhaiskasvatuksen erityisopettajat määrittelevät positiivisen pedagogiikan, ja mitä keinoja he käyttävät työssään suhteessa positiiviseen pedagogiikkaan. Tutkielma tarkastelee, mikä merkitys varhaiskasvatuksen erityisopettajien mielestä kasvattajalla on positiivisen pedagogiikan toteuttajana. Lisäksi tutkielma tarkastelee positiivisen pedagogiikan merkitystä niiden lasten kohdalla, joilla on tuen tarvetta. Haastateltavat työskentelevät varhaiserityisopettajan nimikkeellä. Tässä tutkielmassa käytetään uutta, tulevaa nimitystä varhaiskasvatuksen erityisopettaja. Uuden varhaiskasvatuslain (Finlex 2018/6) mukaisesti henkilöstön nimikkeisiin on tulossa muutoksia. Osalla haastateltavista se on tänä vuonna vaihtumassa ja osa ei tiennyt vielä ajankohtaa.

Positiivinen pedagogiikka vahvistaa monella tapaa tämän päivän ajatustapoja. Se on kasvatuksen kentällä hyvin ajankohtainen aihe, koska yhteiskunnassa on huomattu myönteisyyden ja positiivisen pedagogiikan avulla yhteiskunnan jäsenten voivan hyvin ja tasapainoisesti. Ihmisillä on myös nykyisin mahdollisuus kehittää itseään ja hyvinvointiaan. Varhaiskasvatussuunnitelman perusteiden (2016, 21) mukaan myönteisellä vuorovaikutuksella tuetaan lapsen identiteetin kehitystä ja vahvuuksia sekä yksilöllisiä ominaisuuksia nostetaan esille. Vahvuuksien merkityksestä kertoo myös esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014, 29), jossa ohjataan antamaan päivittäin rohkaisevaa ja kannustavaa palautetta lapsen vahvuuksista. Positiivisen pedagogiikan toimintatavat liittyvät vahvasti omaan työhöni ja pidän positiivista työtotta henkilökohtaisesti hyvin tärkeänä. Positiivisen työtteen avulla luodaan lämpimiä vuorovaikutussuhteita ympärillä oleviin ihmisiin, kyetään olemaan vahva tuki lapselle ja luodaan työyhteisöön hyvää ilmapiiriä. Pyrin viemään omilla työtavoillani viestiä positiivisuudesta ja vahvuuksien esille nostamisen hyvistä puolista työtiimeihin toimiessani varhaiskasvatuksen erityisopettajana. Kaiken tämän etuna on myös oma hyvinvointi. Varhaiskasvatuslaki (Finlex 1/2018, 1§, 3§) määrittelee varhaiskasvatuksen olevan lapsen oikeus, ja se nähdään merkityksellisenä vaiheena lapsen elinikäisen kasvun ja oppimisen polulla. Varhaiskasvatuksessa on olennaista pysähtyä kuulemaan sekä lasten että kasvattajien ajankohtaisia tarpeita.

Positiivinen pedagogiikka pohjautuu positiivisen psykologiaan, jonka oppien avulla ihmiset pyrkivät onnellisuuteen ja hyvinvointiin. Positiivisen pedagogiikan avulla pyritään edistämään lasten hyvinvointia ja vahvistamaan luonteenvahvuuksia. Positiivisessa pedagogiikassa on tilaa

kaikille tunteille, vaikka päähuomio onkin myönteisissä asioissa. Oppiminen ja viihtyminen kuuluvat yhteen ja vahvistavat toisiaan. Kaikkein eniten lasten viihtymiseen eri ympäristöissä vaikuttavat ihmissuhteet. Tässä korostuvat kasvattajien asenteet, vuorovaikutustaidot ja pyrkimys myönteiseen kasvatukseen. Erilaisten tunteiden ja oppimiseen liittyvien asioiden kokeminen auttavat löytämään ratkaisuja sekä voimaannuttavat monin tavoin. Myönteiset tunteet edistävät hyvinvointia ja viihtyvyyttä. Vuorovaikutukselliset ihmissuhteet ovat kaikkein eniten lasten viihtymiseen vaikuttavia tekijöitä ja myönteinen ilmapiiri hyödyttää niin lapsia kuin aikuisiakin. (Leskisenoja 2017, 11–15.) Baumgardnerin ja Crothersin (2014, 186–187) mukaan ihmisen yksilöllisiä myönteisiä, tunnusomaisia piirteitä kuvaillaan mm. persoonallisuuden, tunteiden, uskomusten ja minäkuvan avulla. Ikä, sukupuoli tai tulotaso eivät kerro ihmisen onnellisuudesta tai tyytyväisyydestä elämään.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016, 7, 26, 29, 49) korostaa myönteisen ilmapiirin, tunnekasvatuksen ja lapsen osallisuuden sekä vahvuuksien esille tuomista. Osallisuutta vahvistavat lapsen huomioon ottaminen vuorovaikutuksessa ja kohtaamisessa. Lapsen on tärkeää saada myönteisiä kokemuksia kuulluksi ja nähdyksi tulemisesta. Jokainen lapsi otetaan huomioon yksilönä sekä ryhmän jäsenenä. Lapsen myönteisen minäkuvan kehittymistä tuetaan kannustamalla lasta ja tarjoamalla hänelle mahdollisuuksia onnistumisen kokemuksiin. Varhaiskasvatusta tulee kaikilta osin toteuttaa niin, että tavoitteet, suunnitelmat sekä arviointi ovat tietoista toimintaa. Sajaniemen, Suhosen, Nislinin ja Mäkelän (2015, 91) mukaan kuulluksi tulemisella on merkitystä myöhemmin elämässä, esimerkiksi siinä, miten oppii luottamaan toisiin ihmisiin ja pyytämään apua.

Inklusion ajattelutavan tarkoituksena on taata kaikille ihmisille yhtäläiset oikeudet kuulua lähipiirinsä yhteisöihin. Inklusiossa pyritään tasa-arvoon ihmisten välillä, moninaisuus hyväksytään eikä ketään saa syrjiä. Inklusiivinen (varhais)kasvatus on laadukasta kasvatusta ja opetusta kaikille. Toimintaympäristöjä muutetaan sen sijaan, että lapsen tulisi muuttua. Lapsen, jolla on tuen tarvetta, kasvatus ja opetus järjestetään lähiympäristössä. (Viitala 2018, 52–56.)

2 Positiivisen pedagogiikan teoreettinen viitekehys

Tässä luvussa luodaan tutkimukselle teoreettinen viitekehys positiivisen pedagogiikan taustalla vaikuttavan positiivisen psykologian kautta. Positiivisella psykologialla on keskeinen merkitys positiivisen pedagogiikan synnylle. Luvussa esitellään PERMA-teoria, joka pohjautuu positiiviseen psykologiaan ja on yksi tärkeimmistä positiivisen pedagogiikan perustalla vaikuttavista teorioista. Teoreettiseen viitekehykseen kuuluvat myös positiivisen pedagogiikan määrittely, luontevahvuudet ja hyveet, vuorovaikutus sekä positiivisen pedagogiikan keinot.

2.1 Positiivinen psykologia positiivisen pedagogiikan taustalla

Psykologia on tieteenala, joka alkujaan keskittyi asioiden korjaamiseen. Toisen maailmansodan jälkeen psykologia kehittyi suuntaan, jossa pyrittiin keskittymään mielenterveyksien ennaltaehkäisyyn ja parantamiseen. Positiivinen psykologia, jonka tavoitteena on positiivisten ominaisuuksien kehittäminen, on kehittynyt psykologiasta omaksi osa-alueekseen. Siinä ei kiinnitetä huomiota huonojen asioiden korjaamiseen, johon psykologia on aiemmin keskittynyt. (Seligman & Csikszentmihalyi 2000, 5.) Psykologian tutkimukset ovat osoittaneet, ettei ongelmakeskeisellä lähestymisellä kyetä ennaltaehkäisemään haasteita, eikä sen avulla saavuteta inhimillistä kukoistusta (Uusitalo-Malmivaara 2015, 18). Positiivisella psykologialla on kaukaiset juurensa jo Aristoteleen ajoilta (eaa), jolloin Aristoteles on ilmaissut näkemyksensä ajattelun ja luonteen hyveistä. Hyveet ovat päämääriä, joita kohti kuljetaan. Ihminen kokee eheytyvänsä ja vahvistuvansa käyttäessään omia taitojaan ja kykyjään. (Ojanen 2014, 19.)

Positiivinen psykologia tarkastelee ihmisen eheyden edellytyksiä. Eheyden kautta positiivinen psykologia pyrkii vahvistamaan mieltä sekä saamaan aikaan ihmisille myönteisiä tunnetiloja. Myönteisten tunnetilojen avulla ihmiset kykenevät luomaan ja ylläpitämään sosiaalisia kontakteja. Sosiaaliset liittymiset voimistavat hermotoimintaa ja sen myötä fyysistä terveyttä, joka puolestaan johtaa myönteisten tunteiden kasvuun. Tunteiden vaikutus oppimiseen, motivaatioon ja energisyyteen on vahva. Positiivinen psykologia pyrkii vahvistamaan ihmisen onnellisuutta ja tutkii, miten voimme tunnistaa ja kehittää parhainta sekä itsessämme että toisissamme. (Uusitalo-Malmivaara 2015, 19–23.) Positiivinen psykologia tutkii ihmisen vahvuuksia ja mikä tuottaa ihmisille hyvää mieltä, kuten onnellisuutta. Se tutkii keinoja, joilla ihmisen hyvinvointia pyritään edistämään, sekä ihmisen kykyä selviytyä ongelmista. (Ojanen 2014, 10.) Positiivisen psykologian periaatteet rakentuvat myönteisistä kokemuksista, yksilöllisistä vahvuuksista sekä

myönteisistä sosiaalisista kontakteista lähiympäristössä ja yhteiskunnallisesti. Myönteiset kokemukset saavat ihmisen voimaan hyvin ja tuntemaan itsensä onnelliseksi. Ympäristöstä riippumatta, kuka tahansa voi pyrkiä henkiseen hyvinvointiin ja omien vahvuuksien etsimiseen. (Baumgardner & Crothers 2014, 9.) Positiivinen psykologia on kiinnostunut hyvästä elämästä ja siitä, miten sitä voidaan edistää (Ojanen 2014, 12). Seligman & Csikszentmihalyi (2000, 5) kuvaavat positiivisen psykologian olevan erilaisia kokemuksia ja yksilöllisiä piirteitä. Kokeimuksia ovat kokonaisvaltainen hyvinvointi, elämän arvot, tyytyväisyys elämään, toivo ja optimismi ja onnellisuus. Yksilöllisiä piirteitä ovat rakkaus, uskonnollinen kutsumus, rohkeus ja viisaus.

Martin Seligman (2011, 53, 78) on viimeisten vuosikymmenien aikana tutkinut positiivista psykologiaa ja positiivista pedagogiikkaa sekä luonut uusia käsitteitä. Hän kirjoittaa hyvinvoinnista, jota ihmiset tavoittelevat. Jokainen vanhempi haluaa lapselleen hyvää ja lapsensa pärjäävän elämässä hyvin. Vanhemmat toivovat lapsensa olevan onnellinen, tyytyväinen elämäänsä, terve, rakastettu ja sivistynyt. Myös kasvatus ja opetus pyrkivät pääosin näihin samoihin tavoitteisiin. Keskeinen kysymys onkin, millä keinoin näihin tuloksiin päästään. Seligmanin mukaan hyvinvoinnissa pyritään kukoistamiseen. Jos haluamme kukoistaa, on meidän keskityttävä sekä yksilö- että yhteisötasolla hyviin asioihin ja pyrittävä vähentämään ”kurjuutta” aiheuttavia asioita elämässämme. Kukoistuksen tilaan pääsee myönteisten tunteiden, elämän merkityksellisten asioiden, suoritusten ja positiivisten vuorovaikutussuhteiden avulla. Näin voidaan saavuttaa onnellisuuden ja hyvinvoinnin huipentuma, johon tiivistyy koko positiivisen psykologian merkitys. Uusitalo-Malmivaara ja Vuorinen (2018, 24) kirjoittavat myös aikuisten kukoistavan positiivisen ilmapiirin ja käytännön vallitessa. Kasvattaja mallintaa omaa toimintaansa sekä toisiin aikuisiin että ryhmän lapsiin. Myönteinen palaute ja runsas positiivinen kannustus synnyttävät työyhteisöön hyväksyvän ilmapiirin, jossa on ilo työskennellä.

Cohn, Fredrickson, Brown, Mikels ja Conway (2009, 361–362) ovat tutkineet onnellisuutta tutkimuksessaan, johon osallistui 86 opiskelijaa. Opiskelijoiden elämäntyytyväisyyttä ja ominaisuuksien kestävyyttä arvioitiin kuukauden alussa ja lopussa. Tutkijat korostavat tuloksissaan onnellisuuden olevan positiivisten tunteiden, elämäntyytyväisyyden ja myönteisen elämänhallinnan yhdistelmä. Nämä asiat taas puolestaan vahvistavat elämän eri osia, kuten ystävyyssuhteita, terveyttä ja hyvinvointia. Onnellisuus voi tuoda tullessaan kierteen, jossa hyvä kertaantuu. Tutkimuksen mukaan ihmisen kokiessa myönteisiä tunteita, hänen kokonaisvaltainen hyvinvointinsa lisääntyy. Elämään kuuluvat myös vastoinkäymiset ja negatiiviset tunteet. Onnellisuus ja myönteisyys lisäävät mahdollisuutta selviytyä paremmin vastoinkäymisistä, parantavat

elämänlaatua, tyytyväisyyttä ihmissuhteisiin sekä elämänhallintaan. Tutkimuksen mukaan ne voivat vaikuttaa myönteisesti terveyteen, pitkäikäisyyteen ja jopa menestykseen elämän eri alueilla.

2.1.1 PERMA–teoria

Professori Martin Seligmanin kehittämä positiivisen psykologiaan lukeutuva hyvinvointiteoria, PERMA-teoria, on yksi tärkeimmistä positiivisen pedagogiikan perustalla olevista teorioista. PERMAN mallin mukaan hyvinvointi rakentuu viidestä osatekijästä: myönteiset tunteet (Positive feelings), sitoutuminen (Engagement), ihmissuhteet (Relationships), merkityksellisyys (Meaning) ja saavuttaminen (Accomplishment). (Kern, Waters, Adler & White 2015, 262.)

Leskisenoja (2016, 34–35) tuo väitöskirjassaan tiivistetysti esille Seligmanin (2011) PERMA-teorian osatekijöiden merkitykset. *Myönteisillä tunteilla* (P) tarkoitetaan onnellisuutta, mielihyvää ja mukavuuden tunnetta. *Sitoutuminen* (E) kertoo tiettyyn toimintaan liittyvästä syvästä kiinnostuksen kokemuksesta. Kokemus on määritelty flow-tilaksi, johon pääseminen edellyttää äärimmäisten kykyjen ja vahvuuksien käyttöön ottamista. Hyvät *ihmissuhteet* (R) tukevat omaa mielialaa ja hyvinvoinnin tasoa. Ihmissuhteet ovat olennainen asia huolehditaksi, arvostetuksi ja rakastetuksi tulemisen kokemisessa. *Merkityksellisyys* (M) tarkoittaa yksilön näkemystä kokea oma elämä arvokkaana ja tunnetta siitä, että kuuluu johonkin itseään suurempaan. Elämän merkityksellisyyden kokemiseen liittyy vahvasti omien vahvuuksien hyödyntäminen. *Saavuttaminen* (A) on elementti, jota ihmiset tavoittelevat jonkin suuremman päämäärän hyväksi. Ihmiset pyrkivät menestymään ja saavuttamaan hyviä suorituksia itse toiminnan ja tuloksen takia. Saavuttamista tavoitellaan, vaikka se ei aikaansaisi muita hyvinvointiteorian osatekijöitä.

Shoshani ja Slone (2017) ovat tutkineet lapsen yksilöllistä hyvinvointia, mielenterveyttä ja käyttäytymistä oppimisen suhteen (n=315). Tutkimus pohjautuu Seligmanin PERMA-teoriaan. Satunnaisesti valikoituneissa lapsiryhmissä käytettiin positiiviseen psykologiaan perustuvaa interventiota. Interventioiden avulla tutkittiin, mitä positiivisten asioiden, empatian, itsesäätelyn, elämäntyytyväisyyden ja positiivisten tunteiden harjoittelulla saadaan aikaan. Opettajat saivat koulutusta positiivisesta psykologiasta ja ryhmädynamiikasta. Julkaisun mukaan tämä on ensimmäinen merkityksellinen tutkimus, joka antaa tietoa siitä, että näillä asioilla on vaikutusta jo varhaisessa iässä ja sen merkittävyys kestää myöhempään elämänvaiheisiin (nuoruus, aikuisuus).

Leskisenoja (2016, 143, 151, 195) on väitellyt aiheesta ”Vuosi koulua, vuosi iloa. PERMA-teoriaan pohjautuvat luokkakäytänteet kouluiloon edistäjinä” (n=14). Väitöstutkimuksessaan hän tutki kouluiltoa, kodin ja koulun yhteistyötä kouluiloon lähteenä sekä luokan vuorovaikutussuhteita oppilaiden ja huoltajien näkökulmasta. Tutkimus pohjautuu PERMA-teorian konkretisointiin käytännön työssä ja opettajuuteen perustuviin menetelmiin. Merkittävimmät kouluiltoa synnyttävät tekijät ovat tutkimuksen mukaan ihmissuhteet sekä luokan turvallinen ja hyväksyvä ilmapiiri. Muita kouluiltoa synnyttäviä tekijöitä ovat oppimiseen ja opiskeluun liittyvät asiat, onnistumisen ja menestymisen kokemukset sekä koulun fyysinen ympäristö ja olosuhteet.

Kern ym. (2015) ovat tutkineet PERMA-teoriaa soveltaen opiskelijoiden (n=516) hyvinvointia laajan hyvinvointikyselyn avulla. Tulosten mukaan PERMA-tekijät näkyivät tuloksissa, lukuun ottamatta *merkityksellisyyttä* (joka luettiin tutkimuksessa suhteisiin kuuluvaksi). Opiskelijoiden vastauksissa positiiviset hyvinvointitekijät vastasivat PERMAN osatekijöitä. Tulosten mukaan opiskelijahyvinvointi on moniulotteinen kokonaisvaltaisessa hyvinvoinnissa ja mielen-terveydessä. Moniulotteisuudella tarkoitetaan tutkimuksessa monen tekijän yhteisvaikutusta. Yksittäisillä tekijöillä ole voimakkaita vaikutuksia kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin ja mielen-terveyteen. Niinpä myös moniulotteinen suhtautuminen ja toimenpiteet ovat tarpeellisia yksilöille. PERMA-kehiksestä todettiin, että se on hyvin sovellettavissa kasvatuksen ja opetuksen alalla.

2.2 Positiivinen pedagogiikka

Vauvaiässä ja varhaislapsuudessa syntyy itsetunnon ydin. Pieni lapsi haluaa tulla kuulluksi ja nähdyksi, ja vuorovaikutuksen tulee olla myönteistä sekä turvallista. Myönteisyys vahvistaa lapsen tunnetta siitä, että hän on hyvä ja häntä arvostetaan. Leikki-ikäistä ei voi koskaan kehua liikaa. Hyvän itsetunnon omaava lapsi kykenee suhtautumaan toiveikkaasti ja luottavaisesti omaan itseensä, ympäristöön ja tulevaisuuteen. Lisäksi hän kykenee olemaan oma itsensä, ilmaisemaan mielipiteensä ja kuuntelemaan muita. Hyvä itsetunto näkyy usein lapsen olemuksesta ja muut kohtelevat häntä arvostavasti. Arvostava ja myönteinen kohtelu vahvistavat ihmisen itsetuntoa. (Cacciatore, Korteniemi-Poikela & Huovinen 2008, 14–15, 261–262.) Lapsen aito kuuleminen on aina tärkeää. Kuulemisen avulla rakennetaan lapsen ja aikuisen välistä kunnioitusta sekä vahvistetaan lapsen itsetuntoa ja hänen omaa osaamistaan. Lapsi tarvitsee aikuisen tukea itsesäätelyssä. Aikuisen tehtävänä on muodostaa arkeen empaattiset ja turvalliset rajat, rutiinit sekä tavat. (Saukkola & Laane 2017, 90.) Tahkokallion (1998, 82) mukaan rajojen

asettaminen johdonmukaisesti ja myönteisin keinoin auttaa lasta kokemaan arvostuksen, välittämisen sekä turvallisuuden tunteita.

Positiivisen pedagogiikan perusajatuksia ovat Kumpulaisen ym. (2015, 228–232) mukaan yhteisöllinen, myönteinen toimintakulttuuri (vahvistaa sosiaalisia suhteita, oppimista ja hyvinvointia), lapsen toimijuus ja osallisuus, myönteiset tunteet (voimavaroja oppimiselle ja hyvinvoinnille), lapsen vahvuuksien tunnistaminen ja yhteistyö huoltajien kanssa. Positiivinen pedagogiikka on kiinnostunut suotuisista ihmisiin vaikuttavista toiminnoista, samoin kuin positiivinen psykologia. Positiivinen pedagogiikka tuo tutkimuksen ja pedagogisen toiminnan keskiöön lasten osallisuuden, vahvuudet ja myönteiset tunteet. Lapsen kasvatustoiminnan keskeisinä tekijöinä ovat hyvinvoinnin ja oppimisen tukeminen lapsen vahvuuksien kautta. Lähtökohtana ovat lapsia kannattelevat asiat, mielekäs oppiminen ja oppimisen ilo. Näiden asioiden kautta positiivinen pedagogiikka tukee lasten hyvinvointia ja oppimista. (Kumpulainen, Mikkola, Rajala, Hilppö & Lipponen 2015, 224–225, 228–231.)

Positiivisessa pedagogiikassa keskeistä on tunteiden tasapaino, jossa jokaista negatiivista tunnetta kohtaan koetaan vähintään kolme myönteistä tunnetta. Positiivinen pedagogiikka vahvistaa vuorovaikutussuhteita ja koulussa viihtymistä. Kyky selviytyä vastoinkäymisistä (resilienssi) vahvistuu, ja lasten on helpompi kohdata elämän eri haasteita. Tietyissä tilanteissa, esimerkiksi riskien arvioinnissa, negatiivinen tai realistinen ajattelu on parempaa kuin pelkäämistään positiivinen. (Leskisenoja 2017, 12–14.) Myös Cohn ym. (2009, 362) muistuttavat kielteisillä tunteilla olevan tehtävänsä ja paikkansa tietyissä asioissa, esimerkiksi itsesuojelussa. Tunteiden moninaisuus tuo tullessaan ihmiselle aitoutta ja yksilöllisyyttä. Myönteisyyden ylläpitämiseksi jokaisen on tärkeää pyrkiä muuttamaan omaa ajatusmaailmaansa ja toimintatapaansa positiiviseen suuntaan. Positiiviset tunteet samoin kuin negatiiviset tunteet kasvavat niitä pohjimalla ja ”ruokkimalla”.

2.2.1 Luontevahvuudet ja hyveet

Luontevahvuudet ovat kehittyviä ominaisuuksia, jotka näkyvät tunteissa, käytöksessä ja ajatuksissa. Niiden tunnistamisen, käyttämisen ja vahvistamisen avulla ihmisen hyvinvointi lisääntyy. Keskittymällä luontevahvuuksiin, kasvatuksessa pyritään vahvistamaan onnistumisen kokemuksia ja kohentamaan itseluottamusta. Vahvuuksiin voidaan keskittyä jokapäiväisessä elämässä ajattelun, puheen ja käytöksen tasolla. VIA (Value in Action) – luokittelun mu-

kaan on olemassa kuusi hyvettä, jotka tunnustetaan lähes kaikissa uskonnollisissa sekä filosofisissa suuntauksissa. Yhdessä nämä hyveet kuvaavat hyvän luonteen käsitettä. Hyveet pitävät sisällään luonteenvahvuuksia. (Peterson ja Seligman, 2004, 29–30; Seligman, 2008, 161–162; Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2017, 15, 32–33, 36–37.)

Taulukko 1. Hyveet ja luonteenvahvuudet Petersonin ja Seligmanin (2004) VIA-luokittelun mukaisesti. VIA-luokittelun lisäksi taulukossa Uusitalo-Malmivaaran ja Vuorisen (2018, 15) lisäykset sisukkuus ja myötätunto.

Hyveet	Luonteenvahvuudet
1. Viisaus Tiedolliset vahvuudet, jotka liittyvät tiedon hankkimiseen ja käyttämiseen.	1. Luovuus 2. Uteliaisuus 3. Kriittinen ajattelu 4. Oppimisen ilo 5. Näkemyksellisyys
2. Rohkeus Emotionaaliset vahvuudet, joita tarvitaan tavoitteiden saavuttamisessa sisäistä tai ulkoista vastustusta kohdattaessa.	6. Urheus 7. Sinnikkyys 8. Rehellisyys 9. Innokkuus <i>Sisukkuus</i>
3. Inhimillisyys Sosiaaliset kyvyt, joita tarvitaan toisista huolehtimiseen ja ystävystymiseen.	10. Rakkaus 11. Ystävällisyys 12. Sosiaalinen älykkyys <i>Myötätunto</i>
4. Oikeudenmukaisuus Taidot, joita tarvitaan hyvinvoivassa yhteisössä.	13. Yhteistyökyky 14. Reiluus 15. Johtajuus
5. Kohtuullisuus Vahvuudet, jotka suojaavat ylettömyydeltä ja kohtuuttomuudelta.	16. Anteeksiantavuus 17. Vaatimattomuus 18. Harkitsevaisuus 19. Itsesääteily
6. Henkisyys Vahvuudet, jotka antavat laajempia merkityksiä itseä suurempiin asioihin ja tarjoavat merkityksellisyttä elämään.	20. Kauneuden ja erinomaisuuden arvostus 21. Kiitollisuus 22. Toiveikkuus 23. Huumorintaju 24. Hengellisyys

Jokaisella ihmisellä on vahvuuksia, joilla tarkoitetaan taitoja, lahjakkuutta ja yksilöiden vahvoja osaamisalueita. Vahvuudet voivat näkyä myös henkilölle mieluisena tekemisenä, vaikka taidot tekemisessä eivät olisikaan mitenkään erityisiä. Parhaimmillaan vahvuuksien esille nostaminen ja tunnistaminen kehittävät lapsen itsetuntoa. Lapset ymmärtävät vahvuuksien nimeämisen kautta, että jokaisella on vahvuuksia jollain alueella. Vahvuuksien käyttämisen kautta

myös ryhmähenki ja yhteenkuuluvuuden tunne kehittyvät. (Parikka 2017, 110.) Jokaisella on tunnusomaisia vahvuuksia, joiden käyttäminen tuo merkityksellisyyttä elämään. Tunnusomaiset vahvuudet tarkoittavat meissä olevia toimintatapojen vahvuuksia ja hyveitä. Ne liittyvät mielenkiinnon kohteisiimme ja siihen, mikä on meille luontaista toimintaa. Lapsi oppii ymmärtämään vahvuuksien merkityksen aikuisen sanoittaessa sitä hyvää toimintaa, mitä hän lapsessa näkee. (Saukkola & Laane 2017, 75–76.) Seligman (2008, 291–292) uskoo luontevahvuuksien kehittyvän niitä huomioimalla ja vahvistamalla. Vahvuudet vahvistuvat ja muovautuvat, kun lapsi saa käytöksestään kiitosta, kehuja ja kannustusta. Kiitokset ja palkitsemiset tuottavat jatkuvaa tulosta, kun yksilöt alkavat ilmentää vahvuuksiaan yhä uudelleen ja uudelleen omassa toiminnassaan

Vahvuuskeskeinen lähestymis- ja kasvatustapa tarkoittaa näkökulman vaihtamista taitojen puuttumisesta myönteiseen käsitykseen lapsen vahvuuksista ja luottamusta hänen omiin mahdollisuuksiinsa. Vahvuuksien esiin nostaminen rohkaisee sekä tuottaa myönteisiä tunteita. Vahvuuksista palautteen saaminen auttaa palautteen saajaa tunnistamaan, ymmärtämään ja käyttämään omia vahvuuksiaan. Onnellisuus lisääntyy vahvuuksien ymmärtämisen sekä käyttämisen kautta, jonka pohjalle on hyvä rakentaa tulevaisuutta. (Uusitalo–Malmivaara & Vuorinen 2018, 23.) Luontevahvuuksien tunnistamisessa kasvattaja auttaa lasta löytämään hänen omia, yksilöllisiä vahvuuksiaan sekä tunnistamaan asioita, joissa lapsi on hyvä ja joista hän pitää (Kumpulainen ym. 2015, 234). Hyveiden ja vahvuuksien opetuksen tarve on noussut vahvasti esille kasvatuskulttuurissa. Keinoja, miten niitä opetetaan, etsitään ja luodaan koko ajan enemmän. Vahvuuksien tunnistamisen kautta lapsi oppii itsestään ja minäkäsitys vahvistuu. Epäonnistumisen kokemukset myös kuuluvat elämään ja ne ovat hyviä oppimiskokemuksia. (Räsänen 2014, 222–223, 233.) Luonne on osa persoonallisuutta, joka muovautuu perimän, kokemusten sekä kasvatuksen tuloksena. Taitoja on tietoisesti kasvatettava, jotta luonteen eri osa-alueet (maltillisuus, sinnikkyys jne.) kehittyvät myönteiseen suuntaan. Tässä kasvattaja on keskeisessä asemassa. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2017, 29).

Hyvien tekojen toistuminen ja niiden johdonmukaisuus ovat hyveille ominaista toimintaa, koska hyveet ovat harjoittelun tulosta. Hyveet voivat merkitä eri asiaa eri ihmisille, riippuen luonteesta ja tilanteista. Hyveiden noudattaminen perustuu ihmisen haluun noudattaa hyveitä tietoisesti. Hyveitä tulee vaalia ja ne vaativat tukea sekä ohjausta. Hyveellisyydessä on kyse myös tietoisista valinnoista, jolloin ihminen haluaa toimia oikein. Hyveet vaativat tietoista harkintaa, vaikka niissä on myös paljon spontaania toimintaa. Järjen varassa tapahtuvan toiminnan lisäksi myös tunteet ovat mukana hyveellisessä toiminnassa ja niiden vaalimisessa. Tavoitteet

hyveelliseen toimintaan voivat nousta joko ulkoisista tai sisäisistä tarpeista. (Ojanen 2014, 119–120, 122–123.) Kavelin Popov (2010, 22) on todennut, että hyveitä herätellään kolmella tavalla. Ensinnäkin tunnustetaan hyveet sekä kehoitetaan sitä hyvettä, jota on harjoiteltu ja seuraavaksi ohjataan harjoittamaan hyvettä. Lopuksi korjataan sekä muistutetaan, jos hyveen harjoittaminen on unohtunut tai lapsi on tehnyt jotain virheellistä.

Hyveet ja luontevahvuudet ovat arvokas perusta henkilön hyvinvoinnille sosiaalisten suhteiden rinnalla. Shoshanin ja Slonen (2017) tutkimuksen tulosten mukaan olisi syytä lisätä positiivisen psykologian sisältöä järjestelmällisesti lasten opetukseen. Interventiot osoittivat merkittävää hyvinvoinnin kasvua lapsilla. Lapsilla ilmeni aiempaa enemmän positiivisia tunteita, empatiakyky ja elämäntyytyväisyys lisääntyivät sekä itsesäätelykyky vahvistui. Baker, Green ja Faleck (2017) ovat samoilla linjoilla siitä, että varhaiskasvatukseen tulisi lisätä positiivista psykologiaa ja pedagogiikkaa. Niitä voidaan lisätä opettajien koulutuksen avulla ja keskittämällä ajatuksia ihmisten hyvinvointiin liittyviin asioihin. Hyvinvointi koskee niin lapsia kuin aikuisia. Varhaislapsuuden aika on kehityksen aikaa, johon tulee panostaa hyvinvointia tukevilla tekijöillä, esimerkiksi ottamalla huomioon kunkin lapsen yksilölliset kehitystarpeet.

2.2.2 Vuorovaikutus

Vuorovaikutussuhteet toisiin ihmisiin rakentuvat arjessa. Arjen kohtaamisissa vaihdetaan tietoa ja tunteita eri vuorovaikutuksen keinoin. Sosiaalista vuorovaikutusta tukevat eleet, ilmeet, kosketukset ja äänet. Varhaiskasvatuksessa aikuisen herkkyydellä (sensitiivisyydellä) ja kyvyllä vastata lapsen aloitteisiin (responsiivisuudella) on tärkeä merkitys vuorovaikutussuhteen rakentumiselle. (Koivula & Laakso 2017, 110.) Salminen (2017, 172–173) kirjoittaa positiivisen vuorovaikutuksen merkityksellisyydestä. Positiivisella vuorovaikutuksella on monia hyötyjä lapsen kehitykselle ja oppimiselle. Lapsilähtöinen vuorovaikutus on tutkimusten mukaan yhteydessä lasten suotuisampaan käyttäytymiseen ja lasten parempaan oppimismotivaatioon sekä tuloksiin. Leskisenojan (2017, 14–15) mukaan positiivisessa pedagogiikassa oppiminen sekä viihtyminen kietoutuvat toisiinsa ja vahvistavat toisiaan. Myönteiset tunteet ja ilmapiiri edistävät niin lasten kuin aikuistenkin hyvinvointia ja viihtyvyyttä. Vuorovaikutukselliset ihmissuhteet ovat kaikkein eniten lasten viihtymiseen vaikuttavia tekijöitä.

Vuorovaikutuksen yksi tärkeimmistä lähtökohdista on arvostus, joka välittyy pienissä eleissä ihmisten välillä ja luo kunnioitusta ihmisten välille. Lapsi havainnoi jatkuvasti, miten aikuinen häneen suhtautuu. Kokemus arvostuksesta tai sen puutteesta vaikuttaa lapsen käyttäytymisen

lisäksi hänen tunteidensa sekä tarpeidensa ilmaisuun. Lapsen kohtaamisessa tärkeimpiä asioita ovat puheen sävy, aito kiinnostus lasta kohtaan sekä vastavuoroinen kysyminen ja kuuleminen. Omalla esimerkillään kasvattaja kykenee osoittamaan kohtaamisen tärkeyden merkityksen. (Saukkola & Laane 2017, 14–18.) Lämpimässä ja myönteisessä vuorovaikutuksessa aikuinen suhtautuu lapseen empaattisesti, on helposti lähestyttävä, antaa positiivista palautetta usein ja aidosti, rohkaisee ja kannustaa lasta sekä on joustava ja osaa elää hetkessä. (Ahonen 2017, 94.) Konkreettinen toisen kuuntelemisen taito on edellytys toisen ihmisen ymmärtämiselle. Todellinen vuorovaikutus lapsen ja aikuisen välillä syntyy, kun lapsi saa kokemuksen siitä, että aikuinen aidosti kuuntelee häntä ja ymmärtää, mitä lapsi tarkoittaa. Aikuisen aktiivinen kuuntelu ja lapsen tarpeisiin vastaaminen kannattelevat lasta. Jos aikuinen vastaa ymmärtäväisesti ja myönteisten motivointikeinojen avulla saa lapsen toimimaan erilaisissa tilanteissa, niissä päästään eteenpäin eikä tule ristiriitoja. (Tahkokallio 1998, 57, 63–64.)

Vuorovaikutus on kaksisuuntaista ja sen luonne on riippuvainen molemmista osapuolista. Elämän aikana erilaiset vuorovaikutussuhteet muokkaavat lapsen kasvua. Kasvatustyössä vuorovaikutteisuus on sen lähtökohta ja hyvin keskeinen tekijä. Tavoitteellinen pedagogiikka toimii vuorovaikutuksen tukena. Jokainen kasvattaja tekee työtään omien arvojen, uskomusten, kokemusten ja lapsikäsitöksensä mukaan. Kasvattajilta vaaditaan arjessa nopeita reaktioita meneillä oleviin tilanteisiin. Pieniltä näyttävillä valinnoilla on suuri merkitys vuorovaikutuksen luonteelle ja ilmapiiriin. Kasvattajien on tärkeää välillä pysähtyä miettimään yksin ja yhdessä toisten kanssa kasvatustoiminnan toteuttamista. Laadukas, monipuolinen vuorovaikutuksellisuus ja pedagoginen ohjaaminen vaikuttavat myönteisesti lapsen kasvuun, kehitykseen sekä oppimiseen. Voidaan todeta, että varhaiskasvatuksessa kyetään halutessaan luoda hyvä pohja lapsen kehitykselle hänen tulevaisuuttaan varten. (Salminen 2017, 164–168, 174–176.) Jo pienen lapsen kanssa perushoidollisissa asioissa toimiva aikuinen antaa hyvää hoivaa toimiessaan vuorovaikutuksellisesti. (Kalliala 2012, 21).

Aikuisten ja lasten välinen vuorovaikutus on läsnä lähes kaikessa varhaiskasvatuksen toiminnassa. Aikuiset ovat ryhmän ilmapiirin ja toiminnan kannalta keskeisessä asemassa, vaikkakin myös lapset vaikuttavat sekä yksilöinä että ryhmänä. On helppo aistia lasta kunnioittava ja kuunteleva ilmapiiri. Toisaalta on helppo myös aistia lasta kohtaamaton sävy vuorovaikutuksessa. (Kalliala 2008, 11.) Yhteishengen vahvistamisella pyritään vahvistamaan sekä yksilöllisiä vahvuuksia että ryhmätaitoja. Kasvatuksessa ja opetuksessa yhteishengen kuuluvat yhteiset tavoitteet ja arvot, toiminnan merkityksellisyys sekä hyveiden ja vahvuuksien näkeminen toi-

sisä. (Kavelin Popov 2010, 69.) Varhaiskasvatustilanteissa (Finlex 2/2018, 3§) mukaan varhaiskasvatuksessa tulee kehittää lapsen yhteistyö- ja vuorovaikutustaitoja sekä edistää lapsen toimimista vertaisryhmässä.

Kaikki ihmiset tarvitsevat kannattelua toisilta ihmisiltä, mutta erityisesti lapsi tarvitsee paljon myönteisiä kokemuksia vuorovaikutuksesta toisten ihmisten kanssa. Kasvattajalla on vastuu hyvän, kannattelevan ilmapiirin luomisesta ja sen ylläpitämisestä. Sensitiivinen aikuinen kykenee havaitsemaan lapsen aloitteet ja vastaamaan niihin sekä kykenee vaikuttamaan tekemisilään, asenteillaan, eleillään, ilmeillään ja olemuksellaan ympärille syntyvään ilmapiiriin. Lapsi pystyy aikuisen tuen ja kannattelun avulla oppimaan uusia asioita sekä toimimaan vuorovaikutustilanteissa. (Repo 2015b, 105–107.) Skinnari (2004, 96) kirjoittaa pedagogisesta rakkautesta, jossa on kyse siitä, että lapsi kehittyy kunnioittavassa ympäristössä välittävien kasvattajien keskellä niin psyykkisesti kuin fyysisestikin. Tahkokallion (1998, 26–27) mukaan kasvattajien tulee opettaa erityisesti tunteiden käsittelyn taitoa lapsilleen. Aikuinen kykenee omalla toiminnallaan auttamaan lasta tunteiden ilmaisussa ja näin samalla ilmaisemaan lapselle, että hän hyväksyy lapsen tunteet. Ahonen (2017, 21–22) korostaa aikuisen olevan hyvin keskeinen tekijä lapsen elämässä. Aikuisen tulee keskittyä tukemaan erityisesti lapsen sosioemotionaalista kehitystä parhaiden taitojen mukaan. Sosioemotionaalisilla taidoilla on vahva merkitys lapsen menestykseen tulevassa elämässään.

Sosioemotionaaliset taidot tarkoittavat sosiaalisiin suhteisiin ja tunne-elämään liittyviä taitoja. Sosiaaliset taidot liittyvät sosiaaliseen vuorovaikutukseen, muun muassa keskustelutaidot ja kyky ratkaista ristiriitoja. Emotionaaliset taidot ovat tunnetaitoja, kuten tunteiden tunnistaminen, ymmärtäminen ja säätely. Lasten sosioemotionaaliset taidot kehittyvät erilaisten tunnekokemusten ja vuorovaikutustilanteiden kautta. Osa toiminnasta on synnynnäistä ja osa taidoista kehittyy oppimisen ja kokemuksen tuloksina. Tunteiden käsittelytaidot ovat hyvin vahvasti yhteydessä kokemuksiin vuorovaikutussuhteista. Vuorovaikutussuhteissa opitaan myönteistä vuorovaikutusta toisten ihmisten kanssa, ongelmanratkaisutaitoja ja luodaan ystävyyssuhteita. Kyetäkseen kaikkeen tähän lapsen tulee ymmärtää tunteitaan ja harjoitella säätelyä tunteitaan. (Koivula & Laakso 2017, 115–119.) Sosiaaliset taidot tarkoittavat kykyä tulla toimeen toisten ihmisten kanssa ja ottaa toiset huomioon sekä kykyä säädellä omaa käyttäytymistään meneillään olevaan sosiaaliseen tilanteeseen sopivaksi. Sosiaalisten taitojen avulla kyetään muun muassa solmimaan ystävyyssuhteita ja toimimaan ryhmässä. (Juusola 2011, 30.) Pyrkimyksemme saada toiselle hyvä olo, heijastuu myös omaan itsemme. Ylläpitämällä kielteisiä

tunteita, saa mielipahan toiselle sekä itselleen (Kokkonen 2017, 30). Greenen (2006, 29) mukaan aikuisen tehtävänä on ymmärtää lasten temperamentteja ja yksilöllisyyden piirteitä sekä tunnistaa ne tekijät, jotka heikentävät lapsen kykyä olla joustava.

Järvinen ja Mikkola (2015, 42) kirjoittavat, että kasvattajien tehtävänä on aina ottaa vastuu ryhmän ohjaamisesta ja toiminnan sujumisesta. Pedagogiikan ja lasten yksilöllisten tarpeiden tulee olla toiminnan perustana. Lasten ikä- ja kehitysvaiheet määrittelevät toiminnan sisällön ja toimintatavat. Ahonen (2017, 219) muistuttaa, että pelkästään yksittäiset tuokiot eivät riitä sosioemotionaalisten taitojen harjoitteluun. Harjoittelussa on tärkeää aikuisen herkkyyys tunnistaa lapsen tunteita ja kyky tukea lasta tunteiden säätelyssä. Tilanteet arjessa ovat erinomaisia harjoittelupaikkoja. Kavelin Popovin (2010, 85) mukaan aikuinen pystyy tarjoamaan henkistä tukea lapselle ottamalla lapsen huomioon, niin että lapsi kokee tulevansa nähdyksi ja kuulluksi. Lapsi hyötyy vuorovaikutuksesta, jossa aikuinen ottaa lapsen vakavasti ja arvostaa hänen mielipiteitään sekä on aidosti läsnä tilanteessa.

Itsesäätelytaidot kehittyvät kasvun vuosien varrella. Erilaisissa oppimistilanteissa lapsi tarvitsee aikuisen läsnäoloa sekä ohjausta kyetäkseen säätelämään toimintaansa ja tunteitaan tilanteisiin sopivilla tavoilla. Lapsen omat taidot eivät vielä riitä lukuisten, päivittäisten tilanteiden kohtaamiseen ja niistä aiheutuneiden haasteiden käsittelemiseen. (Sajaniemi ym. 2015, 35–40.) Lapsen itsesäätelytaidot kehittyvät sellaisten pedagogisten menetelmien kautta, joiden avulla lasten muutkin taidot kehittyvät. Itsesäätelytaidot eivät kehity ryhmästä poistumisen avulla tai virheistä huomauttamalla. Kasvattajia ohjaa usein ajatus siitä, että lapsen pitää toimia aikuisen ohjeiden mukaan. Usein aikuisen tulisi muuttaa omaa ajattelutapaansa ja miettiä, mikä yksilöllisesti olisi lapselle sillä hetkellä toimiva keino. Jo yksistään positiivisella ilmapiirillä on monia myönteisiä vaikutuksia; se lisää yhteenkuuluvuuden ja osallisuuden tunnetta. Nämä puolestaan kehittävät oppimisen taitoja ja vähentävät kielteistä käyttäytymistä. (Repo 2015b, 168–167.) Pettymysten sietämisen kehittämisessä kasvattaja voi ohjata lasta sanoittamalla hänelle tunteita ja olemalla läsnä. Pettymysten tietoisella tuottamisella ja pakottamalla ei saavuteta toivottuja tuloksia. Arjen luonnollisissa tilanteissa tulevia pettymyksiä lapsi oppii käsittelemään turvallisen aikuisen avulla kasvattajan asettaessa lempeitä rajoja sekä ollessa myötätuntoinen ja kannustava. (Saukkola & Laane 2017, 97.) Mikrohetket ovat pieniä tuokioita, joissa aikuinen rakentaa myönteistä yhteyttä lapseen. Lapsen huomaaminen pienissä tuokioissa antaa lapselle paljon, muun muassa hyväksytyksi tulemisen tunteen. (Uusitalo–Malmivaara & Vuorinen 2018, 24.) Arjen pienet hetket ovat niitä tilanteita, joissa opitaan tunteiden säätelyä. Aikuisen mukautuessa lapsen tilaan sopivaksi, lapsi saa lisää kokemuksia tunteiden hallittavuudesta.

Tunteet sekä niiden sisältö peilautuvat ensin lapsesta aikuiseen ja sitten takaisin lapseen. Aikuisen tehtävänä on pyrkiä vahvistamaan myönteisiä ja vaimentaa kielteisiä tunteita. Sosiaalisen vuorovaikutuksen tilanteissa lapsi saa sekä onnistumisen että epäonnistumisen kokemuksia. Harjoittelun ja onnistumisen kokemusten kautta lapsi oppii, että vaikeudet ovat voitettavissa. Aikuinen tukee lapsen itsesääätelytaitoja ohjaamalla lapsen toimintaa vuorovaikutuksellisissa tilanteissa, ohjaamalla odottamaan omaa vuoroaan, auttamalla sietämään pettymyksiä ja hallitsemaan tunteitaan sekä palkitsemalla onnistumisista. (Sajaniemi ym. 2015, 42–43, 96–97.) Tunnetaitoihin kuuluu myös kyky tunnistaa ja tulkita muiden tunteita, joita voidaan harjoitella muun muassa nimeämällä tunteita (Ahonen 2017, 21). Tahkokallion (2008, 47–48) mukaan mieli ratkaisee siinä, miten ihminen toimii ja kehittyy. Lapsen saadessa myönteisiä kokemuksia ja aikuisen auttaessa lasta selviytymään tunnekokemustensa kanssa, lapsi kykenee selviytymään eri tilanteissa niin, että hän kokee olonsa turvalliseksi.

2.3 Positiivisen pedagogiikan keinoja

Toteuttaminen voidaan tiivistää seuraaviin periaatteisiin: lasta kannustetaan havainnointiin sekä omien tunteiden ja vahvuuksien tunnistamiseen, lapsi asetetaan toimijan asemaan osallistuvana kokemusten ja tunnetilojen dokumentoijana ja hänelle annetaan mahdollisuuksia jakaa omia kokemuksiaan. (Kumpulainen ym. 2015, 231–232.) Kasvattamisen tavoista lapsen myönteinen huomioiminen on yksi tehokkaimmista tavoista, jota ei varmaan käytetä liikaa. Myönteinen palaute vaikuttaa välittömästi lapsen käytökseen hyvällä tavalla ja lisää vuorovaikutusta aikuisen kanssa. Edistyksen huomaaminen ja vahvistaminen sanoittamalla kertoo lapselle aikuisen arvostavasta asenteesta. Lapsen hyvät yritykset ja harjoittelu tulee huomioida sanallisesti sekä iloittamalla lapsen kanssa. Lapsen kehuminen ja kannustaminen vahvistavat hänen itse-tuntoaan ja edistävät hänen omaa yrittämistään. Kasvattaja kykenee muun muassa hymyllä, läsnä olevalla katseella, kiittämisellä sekä tsemppaamisella antamaan lapselle myönteistä sekä vuorovaikutuksellista palautetta hänen toiminnastaan. Kehut ja kannustukset tulee kohdistaa tekemiseen, jotta lapsi saa vahvistusta toiminnalleen eikä sille, millainen hän on luonteeltaan tai ulkonäöltään. Lasta voi sanoa ihanaksi ihan muuten vain. (Saukkola & Laane 2017, 55–58.) Uusitalo-Malmivaara ja Vuorinen (2018, 24–26) muistuttavat positiivisella kannustuksella ja kehumisella olevan suuri voima. Parhaimmillaan se saa aikaan positiivisen kierteen. Positiiviseen toimintaan tarvitaan tietoisuutta, toistamista ja pysähtymistä tilanteisiin.

Kannustaminen yrittämiseen ja oppimiseen on keskeistä kasvun asenteen vahvistamisessa. Yrittäminen ja sinnikkyys auttavat lasta löytämään omia vahvuuksiaan ja luomaan omia tavoitteitaan. Palautteen antaminen koko prosessista, pientenkin edistysaskelien huomaaminen sekä vahvuuksien sanallistaminen kehittävät lasta. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2017, 58–62.) Myönteinen palaute herättää voimakkaita tunteita ja saa aikaan sisäistä kasvua. Ryhmässä kannustava palaute kehittää ilmapiiriä myönteiseen suuntaan ja on rohkaisevaa niin lapselle kuin kasvattajalle. (Leskisenoja 2017, 162–163.) Johdonmukaisen ja välittömän palautteen antaminen onnistumisesta tai hyvästä yrittämisestä tukee lapsen kasvua. Palautteen tarkoituksena on positiivinen vahvistaminen, jotta oppiminen tehostuu. Positiivinen palaute edesauttaa oppimista hyvän mielen ja sen tuoman myönteisen tunnetilan myötä. Kokonaisuudessaan positiivinen palautejärjestelmä merkitsee realistista optimismia sekä lapsen vahvuuksien vahvistamista. (Parikka 2017, 121.) Aikuisen ja toisen lapsen antama positiivinen palaute vaikuttaa myönteisesti lapsen käyttäytymiseen ja itsetuntoon. Positiivisen palautteen myötä lapsi oppii myös itse korostamaan myönteisiä piirteitä itsessään ja käyttäytymisessään. Aikuisen toteuttaessa tietoisesti ja aidosti lämmintä vuorovaikutustapaa lapsen kanssa, myönteisyyden merkitys korostuu. Lapsen käyttäytyminen myönteisesti positiivisen palautteen jälkeen lämpimässä vuorovaikutustilanteessa on suurempi kuin pelkästään positiivisen palautteen saamisen jälkeen. (Ahonen 2017, 204–205.) Revon (2015b, 175) mukaan lapsi oppii ja haluaa käyttäytyä oppimallaan tavalla, kun on saanut harjoitella taitojaan aikuisen kanssa lämpimässä vuorovaikutuksessa.

Keskiössä tulee olla hyvinvoiva, oppiva ja leikkivä lapsi, jonka ympärille varhaiskasvattaja luo toimintakulttuurin ja –ympäristön lapsen etua ajatellen. Aikuisten herkkyyys tulkita lapsen ajatuksia ja tunteita vaikuttavat keskeisesti vuorovaikutukseen. Suunnittelussa, toteuttamisessa ja arvioinnissa otetaan huomioon lasten omat ajatukset, mielenkiinnon kohteet ja linkittyminen kehittyviin taitoihin. (Tarkka 2017, 26–28.) Varhaiskasvattajan ollessa positiivinen ja johdonmukainen, lapset oppivat ymmärtämään, miksi jollain tavoin toimitaan. Selkeät säännöt ja odotusten ilmaisu selventävät lapsille, mitä kasvattaja odottaa ja miten ryhmässä toimitaan, jotta kaikilla olisi hyvä olla. (Kavelin Popov 2010, 57–61.) Olipa opetustyyli ja opetusmateriaalien käyttö minkälainen tahansa, aikuisella on aina vastuu kasvatuksen selkeydestä ja toiminnan jäsentämisestä. (Parikka 2017, 115).

Vaikka lapset toimivat ohjeen vastaisesti, he toimivat jonkin syyn mukaan myös silloin. Ristiriitatilanteissa kasvattajan voi pohtia, mikä aiheuttaa lasten käyttäytymisen. Joustavuuden, luovuuden, ratkaisukeskeisyyden sekä sääntöjen yhdessä miettimisen avulla voidaan päästä yh-

teistyössä myönteisesti eteenpäin. Leikillisuus lisää yhteisöllisyyttä ja yhteyttä toisiin. Myönteiset käskyt ohjaavat lasta tekemään juuri sitä, mitä sanotaan. Myönteinen ratkaisukeskeisyys vahvistaa myönteistä käyttäytymistä ja kiinnittää huomion lapsen onnistumisiin. (Saukkola & Laane 2017, 46–47, 50–52.) Myönteinen ajattelu tulee mieltää myötämielisyudeksi sille, mitä tehdään sen sijaan, että sitä ajateltaisiin vain myönteisten tunteiden kokemisena (Tahkokallio 1998, 47).

Kieli on merkityksellinen tekijä monessa asiassa ja sanoilla voidaan joko vahvistaa tai heikentää toisen itsetuntoa. Varhaiskasvattajilla on suuri merkitys ja valta lasten elämässä kielen käyttäjänä ja mallintajana. Kasvattajien tavoitteena tulee olla lasten määrittelemisen heidän vahvuuksien kautta käyttäen hyveitä. Hyveiden käyttämiseen kuuluu puheen ja sanoittamisen lisäksi ajattelutapa sekä arvostus lasta kohtaan. Kun aikuiset näkevät ja kuulevat lasta, puhuvat lapselle sekä sanoittavat lapsen hyveitä sekä toimivat hyvänä mallina, lapsi oppii esimerkin kautta. (Kavelin Popov 2010, 21.)

Pienryhmätoiminnan avulla vahvistetaan ja syvennetään ryhmässä toimivien vuorovaikutusta. Pienryhmät ovat tavoitteellista toimintaa, joista on myönteisiä kokemuksia ja joista on tullut olennainen osa varhaiskasvatuksen arkea. Pienryhmissä kasvattaja ehtii havainnoimaan lapsia ja kohtaamaan heidät yksilöinä, joka luo turvaa lapselle. Lapsi kykenee pienryhmässä luomaan vertaissuhteita, suunnittelemaan omia tekemisiään ja valintojaan sekä tunnistamaan omien tekojensa vaikutuksia toisiin. Suunnittelu lähtee liikkeelle lapsista ja lapsiryhmän koostumuksesta. Tietoisella pedagogiikalla etsitään oikeat valinnat, jotka nostavat esiin yksilöitä ja ryhmää koskevat tarpeet, teemat ja menetelmät. (Järvinen & Mikkola 2015, 39–40.) Esiopetussuunnitelman perusteissa (2014, 16) pienryhmätoimintaa määritellään käytettäväksi esiopetuksessa erilaisten yhteistyömuotojen lisäksi. Pienryhmätoiminta vahvistaa lasten yhteistyötaitoja, joka on kasvatuksen ja opetuksen yksi keskeinen tavoite.

3 Positiivinen pedagogiikka varhaiserityiskasvatuksessa

Erityispedagogiikassa on ollut pitkään käytössä medikaalinen malli, joka keskittyy asiantuntijoiden lausuntoihin ja korostaa lapsen puutteita. Pelkästään medikaalinen ajattelu ei toimi kasvatuksessa, vaan kasvattajien tulee etsiä kasvun ja kehityksen tueksi uusia malleja. (Alijoki & Pihlaja 2017, 279.) Positiivinen pedagogiikka yhdessä erityisopetuksen kanssa muuttaa tätä mallia korostamalla myönteisyyttä ja luontevahvuuksiin keskittyvää opetusta. Lapsi, joka osallistuu erityisopetukseen, saa usein osakseen huomiota osaamattomuudestaan. Heikosta osaamisesta on kerätty runsaasti aineistoa vahvuuksien korostamisen sijaan. Vahvuuksien korostaminen vahvistaa jokaisen lapsen itsetuntoa ja oppimista. Vahvuuksien tunnistaminen ja niiden varaan rakentaminen on lapsen kannalta tärkeä lähtökohta. Keskittymällä vahvuuksiin, päästään myönteisiin ajatusmalleihin. Luontevahvuudet kasvavat käytettäessä ja johdattavat hyvinvointiin. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2017, 63–66.)

Rajat, rakkaus, turvallisuus ja hyväksyntä ovat lapsuuden hyvinvoinnin tekijöitä. Ongelmakeskeinen lähestyminen ja puutteiden huomioiminen eivät tue millään tavoin hyvinvointia. Ihmisen mieli prosessoi negatiivista palautetta pidempään kuin positiivista. On siis tärkeää, että myönteisyyteen kiinnitetään tarkoituksella huomiota. ”*Paha pitää huolen itsestään, hyvää pitää helliä*” – sanonta kertoo yhdessä lauseessa keskeisen asian hyvän huomioimisen tärkeydestä. (Uusitalo–Malmivaara & Vuorinen 2017, 17–19.) Ongelmakeskeisyydestä pitäisi päästä eroon puhuttaessa erityisesti lapsista, joilla on haasteita elämässään. Ongelmat eivät saa viedä liikaa huomiota lapsen arjessa, vaan huomio on kiinnitettävä pieniinkin hyviin hetkiin. Pienissä, myönteisissä tilanteissa lapsi kykenee toimimaan vuorovaikutuksessa toisten kanssa hetken. Näitä hetkiä kannattaa vaalia, koska ne kannattelevat jatkossakin hyvää mieltä ja sitä kautta hyvää toimintaa. Kaikki lapset toivovat, että heihin uskotaan, heidän vahvuutensa nähdään ja heitä kuunnellaan aidosti. Lapsen vahvuuksiin ja hyviin puoliin keskittyminen vahvistavat lasta sekä on yhteiskunnallisestikin tärkeä valinta. (Juusola 2017, 237.)

Varhaiserityiskasvatukseen liittyy lapsen jonkinlainen erilaisuus verrattuna ikäluokkaan. Varhaiskasvattajien tehtävänä on pyrkiä osoittamaan aitoa myönteisyyttä lasta kohtaan. Jokaisen lapsen kohdalla kannattaa miettiä, missä hän on hyvä ja mitkä ovat juuri hänen vahvuutensa. Varhaiskasvattaja voi herätellä huoltajien ajatuksia ja tunteita sanoittamalla heille asioita myönteisesti sekä ratkaisukeskeisesti. (Saukkola & Laane 2017, 145–149.) Lapsella on oikeus saada

tukea kehitykseensä, kasvuunsa ja oppimiseensa. Kuulluksi tuleminen ja osallisuuden tunteminen vaativat vuorovaikutusta joko yksilöllisesti tai yhteisöllisesti. Kasvattajien on oltava tietoisia oman työnsä merkityksestä lapselle. Lapsi näkee itsensä sen kautta, miten aikuinen näkee ja kohtaa lapsen. (Tarkka 2017, 31.) Onnistumisen kokemusten kautta lapsi saa itsevarmuutta ja uskoo itseensä myös seuraavalla kerralla (Juusola 2012, 146). Palkitsevat vuorovaikutustilanteet kehittävät yhteisöllisyyttä. Ryhmään kuulumisen kokemusten vahvistuessa, yksilöt löytävät samalla omia vahvuuksiaan ja eivät pidä erilaisuutta poikkeavana ominaisuutena. Ympäristöllä on suuri merkitys yhteisöllisyyden tunteen kokemisessa. (Sajaniemi ym., 2015, 85–86.) Lapsia voi rohkaista vuorovaikutukseen ja ohjata ottamaan muut huomioon sekä kunnioittamaan toisten yksilöllisyyttä. Näin lapset oppivat toimimaan monimuotoisessa yhteiskunnassa. (Esiopetussuunnitelman perusteet 2014, 14.)

Kasvattajan tulee olla sinnikäs hyvän huomaamisessa erityisesti silloin, kun lapsi haastaa käytöksellään. Lapsi on voinut saada aiemmin paljon negatiivista palautetta ja mahdollisesti vahvuuksien sijaan hänen haasteisiinsa on keskitytty. Lyhyet kohtaamiset, ja niiden sisältämä aikuisen osoittama arvostus lasta kohtaan, hyväksyvä katse sekä kannustavat sanat, yhdistävät lasta ja aikuista. (Uusitalo-Malmivaara & Vuorinen 2018, 25–26.) Aikuinen voi omalla toiminnallaan vaikuttaa suuresti lapsen käyttäytymiseen. Keskittyminen positiivisen palautteen antamiseen ja lapsen vahvuuksiin sekä turhista huomautteluista luopuminen ovat käytännössä konkreettisia keinoja kääntää negatiivinen palaute positiiviseksi. Positiivisen palautteen antaminen on saajalle hyvin merkityksellistä. Palautteen antaminen ja vastaanottaminen muuttuvat käytön myötä luonnolliseksi osaksi arkea. Positiivinen huomaaminen ja positiivisen palautteen antaminen voivat välillä tuntua aikuisesta vaikealta, mikäli lapsen käytös vaikuttaa haastavalta. Haastavia tilanteita voi kuitenkin lähestyä myönteisellä tavalla, esimerkiksi antamalla lapselle kahdenkeskistä aikaa aikuisen kanssa. Aikuisen ja lapsen välinen suhde on merkityksellinen kaikille lapsille, mutta erityisesti lapsille, joilla on tuen tarvetta sosioemotionaalisesti. Hyvän vuorovaikutussuhteen voima on yhteydessä lapsen myönteisempään käyttäytymiseen, itsetuntoon ja edistää oppimista. Kaikkien, myös haastavasti käyttäytyvien, lasten kohdalla löytyy joka päivä hetkiä, jolloin positiivista palautetta voi antaa. Tällöin keskitytään lapsen vahvuuksiin ja hyviin ominaisuuksiin. (Ahonen 2015, 174–176; 2017, 205–207.)

Viitala (2014, 36–37, 127) on tutkinut väitöstutkimuksessaan sosioemotionaalisen erityisen tuen tarvetta lapsilla (n=37) päiväkotiryhmässä. Tutkimuksen aineistona olivat 37 lapsen lisäksi

12 varhaiskasvattajan yksilöhaastattelut sekä kolme kasvattajien ryhmähaastattelua. Lisäksi aineistona oli 11 lapsen henkilökohtaiset suunnitelmat. Viitala pitää varhaiskasvatuksen, varhais erityiskasvatuksen ja sosioemotionaalisen tuen tarvetta huomioivaa inklusiivista kasvatusta sopivana pedagogiikkana lapselle, joka saa erityistä tukea. Siinä painotetaan lapsen osallisuutta ja ajatellaan asioita lapsilähtöisesti. Väitöskirjassaan hän pohtii sitä, mikä on samanlaista tai erilaista tukea saavien lasten kuin kaikkien muidenkin lasten kasvatuksessa ja opetuksessa. Tuen tarvetta voidaan lähestyä sen mukaan, ovatko pedagogiset tarpeet kaikille yhteisiä, tietyille ryhmälle ominaisia vai yksilöllisiä.

Tukea lapsen erilaisiin haasteisiin voidaan tarjota eri tavoin. Keinoina voivat olla muun muassa lapsiryhmän koon pienentäminen, kasvattajien koulutus, lasten ja kasvattajien suhdeluvun huomioiminen, eri tahojen välinen yhteistyö, yhteisten tavoitteiden laatiminen, lasten yksilöllisyyden ja vahvuuksien huomioiminen ja kasvattajan antama vahva tuki lapselle. Myös vuorovaikutussuhteisiin panostamisella sekä positiivisen, kannustavan palautteen antamisella on merkitystä. Näillä kaikilla on todettu olevan vaikutuksia kasvattajien kasvatuskäytänteisiin, vuorovaikutuksen laatuun ja sitä kautta lasten hyvinvointiin. (Viitala 2014, 156–159.) Kasvattajan tunteilla on omat merkityksensä vuorovaikutuksellisissa tilanteissa sekä omassa työssä jaksamisessa. Haastavien lasten kanssa toimiminen on henkisesti kuormittavaa ja tunteita herättävää. (Ahonen 2017, 66.)

3.1 Kasvattaja positiivisen pedagogiikan toteuttajana

Inklusiivisessa varhaiskasvatuksessa kasvattajayhteisön merkitys on olennainen. Asenteiden positiivisuus on tärkeää varhaiskasvatuksen toteutumisessa. Jokaisen varhaiskasvattajan tehtävänä on luoda positiivinen vuorovaikutussuhde kaikkiin lapsiin. (Viitala 2018, 60–62.) Autoritatiivinen eli kunnioittava kasvatustyyli on jämäkkää ohjaamista, johdonmukaisuutta, selkeitä rajoja, rakkautta, lämpöä, hyväksyntää, lapsen havainnointia, neuvomista ja kannustamista, lapsen kuuntelemista, keskustelemista sekä lapsen kunnioittamista. Kunnioituksen kautta lapset kokevat olevansa arvostettuja. (Juusola 2017, 15.) Autoritatiivinen kasvatustyyli tekee hyvää lapsen tunteiden kehittymiselle (Kokkonen 2017, 91). Kasvattajien asenteet lasten kasvatuksessa ja opetuksessa ovat hyvin merkityksellisiä. Asenteista kertoo esimerkiksi se, kuinka tuen tarpeesta ja haasteista puhutaan. Kasvattajien tavoitteena tulee olla jokaisen lapsen onnistunut kasvu ja kehitys. Kasvua ja kehitystä tukee aikuisen käyttämä rohkaiseva ja kannustava kieli.

(Viitala 2014, 96–97.) Greene (2006, 78–80) korostaa lapsen ympärillä olevien aikuisten tärkeyttä. Lapsen ympärillä olevilla aikuisilla tulee olla selkeä käsitys lapsesta. Haastavissa tilanteissa aikuisen joustavuus, ennakointi, lapsen hyväksyminen omana itsenään ja suotuisa toimintaympäristö auttavat viemään tilanteita rakentavasti eteenpäin.

Varhaiskasvatuksen laadukkaita tekijöitä ovat varhaiskasvattajia arvioitaessa kasvattajien arvot ja asenteet, vuorovaikutus, lapsen kokemusten ymmärtäminen, osallisuuden korostaminen, lapsen tuntemus, pedagoginen osaaminen sekä varhaiserityiskasvatukseen liittyvän tiedon ja osaamisen hallinta. (Pihlaja ja Viitala 2018, 17–18.) Kasvattaja tekee työtään koko persoonallaan. Hänen omat arvonsa, uskomuksensa sekä käsityksensä lapsesta, kasvusta ja oppimisesta vaikuttavat kasvatustyöhön. (Salminen 2017, 168.) Kasvattajan asenne, joustavuus, sanat ja äänensävy sekä vuorovaikutuksellisuus vaikuttavat siihen, miten lapsi kokee itsensä ja ympäristönsä. Ohjaava, empaattinen ja lasta arvostava ote ovat lähtökohtia aikuisen toiminnassa lapsen kanssa. Kasvattaja kykenee halutessaan oppimaan myönteisen vuorovaikutuksen keinoja. Lapsen ja hänen mahdollisten haasteiden ymmärtämisen kautta aikuinen voi säädellä omaa käyttäytymistään ja kykenee kohtaamaan lapsen tarpeet. (Saukkola & Laane 2017, 70–73, 88–89.)

Varhaiskasvattajilla on hyvin iso merkitys lapsen kasvussa. Heillä on suuri valta päättää arjen pedagogisista ratkaisuista ja varhaislapsuuden toimintaympäristön luomisesta. Aiemmin toiminta oli hyvin aikuislähtöistä, mutta nykyisin puhutaan paljon lapsilähtöisestä kasvatuksesta. (Karila 2013, 9, 20.) Asioiden toistamisella sekä joustavuuden ja turhautumisen sietämisellä kasvattaja kykenee kehittämään itseään ja auttaa myös lasta kasvamaan sekä kehittymään. Varhaiskasvattajien tulee jatkuvasti kehittää lähestymistapojaan kyetäkseen vastaamaan juuri tämän päivän lasten tarpeisiin. (Greene 2006, 78–79.) Karila (2013, 10–11) kirjoittaa varhaiskasvatuksen ammattilaissukupolvista. Käsite sisältää ajatuksen siitä, että sen kautta ymmärretään vuosikymmenten aikana syntynyt pedagoginen kerroksellisuus ja kuitenkin koko ajan voidaan kehittää uutta. Ammatillinen kehittyminen on jatkuvaa riippumatta lapsikäsitusten ja ympäristötekijöiden muuttumisesta.

Aikuisen lämmin, läsnä oleva ja hyväntahtoinen asenne lasta kohtaan edistää lapsen kehitystä, koska lapsi kehittyy nimenomaan vuorovaikutustilanteissa toisten ihmisten kanssa. Aikuisten pyrkimys tavoitteellisesti muuttamaan päiväkodin kasvattajien vuorovaikutusta on ihanne, joka ei vielä tällä hetkellä toteudu, mutta sitä kohti on helpompi suunnata, kun tavoitteen tärkeys tunnustetaan ja siihen pyritään yhdessä. (Kalliala 2012, 54–56.) Cacciatore ym. (2008, 264–267) ovat pohtineet aikuisen kykenevän tukemaan lapsen itsetuntoa monella tapaa ja he ovat

koonneet kymmenen teesiä vanhemmille, jotka pätevät myös varhaiskasvatuksen henkilökuntaan. Nämä teesit ovat lapsen uskominen, läsnä oleminen, oikeasti kohtaaminen, tuen antaminen, arjesta iloitseminen lapsen kanssa, mallina oleminen, yksilöiden ymmärtäminen, tilanteissa aikuisena pysyminen, oman jaksamisen hoitamisella ja toimimalla lapsen eteen nyt.

Mitkään lait tai suositukset eivät yksin tuota muutosta kenenkään ajattelussa tai työskentelyta-voissa. Muutoksiin tarvitaan yhteisiä keskusteluja, perehtymistä sekä yhteistä tahtotilaa uusien toimintatapojen ja asenteiden luomiseksi. Hyviin lopputuloksiin päästään tavoitteellisen johtamisen, yhteisen kehittämisen ja osallistavan työn kautta. (Tarkka 2017, 31.) Varhaiskasvattajilla on paljon tietoa lapsista ja heidän taitojen tukemisestaan, mutta käytäntöön tiedon soveltaminen on vieläkin haastavaa. Varhaiskasvattajat kokevat tarvitsevansa tukea käytännön työhön, varsinkin työskennellessään lasten kanssa, joilla on haasteita. Tuen antaminen kasvattajille onkin erittäin tärkeää, koska varhaiskasvatuksessa lasten käyttäytymiseen ja kasvuun voidaan vaikuttaa monin keinoin. (Ahonen 2017, 22.) Lapsella on oikeus saada tukea tarvitsemallaan tavalla. Toimintatavat, kuten selkeät ohjeet, positiivinen palaute, ennakointi ja toimintaympäristön luominen toimivaksi, tukevat yksilöitä sekä parantavat kaikkien viihtyvyyttä. (Parikka 2017, 108.)

Ahonen (2015, 168–169) kirjoittaa väitöstutkimuksessaan (n= 3 päiväkotiryhmää, 4 lastentarhanopettajaa) siitä, että aikuisen tulee muokata ensi sijassa omaa käyttäytymistään. Kasvattajan tulee tietoisesti pyrkiä kohti empaattista vuorovaikutusta ja käyttäytymään sekä toimimaan esimerkillisesti. Hänen tutkimuksensa mukaan laadukas vuorovaikutus korostuu myös varhaiskasvatuksessa tärkeimpänä yksittäisenä tekijänä suhteessa haastaviin kasvatustilanteisiin. Ahosen tutkimukseen haastatellut lastentarhanopettajat kokivat, että haastavissakin tilanteissa pitää kyetä säätelemään omia tunteitaan ja heidän on pysyttävä lapselle turvallisena aikuisena, koska he uskoivat, että heidän oma tunnetila ja toiminta vaikuttavat tilanteen etenemiseen.

Varhaiskasvattaja kykenee omalla toiminnallaan tukemaan lapsen vuorovaikutustaitojen lisäksi myös tunnetaitojen kasvua. Kasvattajien on tärkeää tunnistaa lasten yksilölliset tarpeet ja luoda omalla, lämpimällä vuorovaikutuksellaan lapselle turvallinen olo. Kasvattajien sensitiivisyydellä ja vuorovaikutustavoilla on suuri merkitys lapsen kehitykselle. Taitavat kasvattajat luovat lasta tukevan vuorovaikutusympäristön ohjaamalla, rohkaisemalla, huomioimalla yksilöllisesti sekä mallintamalla toimintaa ja vuorovaikutustilanteissa toimimista. Hyvin luodussa ympäristössä lapsella on tuen ja vuorovaikutuksen avulla mahdollisuus harjoitella rauhassa omia taitojaan. (Koivula & Laakso 2017, 121–122.) Aikuiset kykenevät tunnistamaan, tiedostamaan ja

tulkitsemaan tunteitaan vaihtelevasti, kuten lapsetkin. Varhaiskasvatuksessa olevien lasten kannalta on kuitenkin äärimmäisen tärkeää, miten ammattikasvattaja kohtaa lapsen ja kykeneekö hän kohtaamaan lapsen erilaiset tunteet. Omalla rauhallisella ja empaattisella otteellaan aikuinen voi osoittaa lapselle olevansa turvallinen ja läsnä oleva. (Ahonen 2017, 66–67.) Sekä lasten että aikuisten tunteita ja kokemuksia voi oppia ymmärtämään havainnoimalla. Kasvattajan on tärkeä pysähtyä kuuntelemaan itseään ja omia tuntemuksiaan, jotta ymmärtää, millainen kasvattaja hän varhaiskasvatuksen arjessa on. (Sajaniemi ym. 2015, 121.) Ammatillisuuteen liitetään ajatus, etteivät tunteet saisi vaikuttaa työhön. Tunteet vaikuttavat kuitenkin kaiken toimintamme taustalla ja ovat läsnä koko ajan työssämme. Avoimesti tunteista puhumisen kautta lapset oppivat tunteiden käsittelyä. Aikuinen voi suuttuessaan tai iloitessaan kertoa lapsille syyn, miksi tuntee niin. Tätä kautta syntyy rakentavia keskusteluja ja myönteistä kannustusta lasten tunteiden ilmaisemiseen. (Ahonen 2017, 67–68.) Skinnari (2004, 87) toteaa lasta ohjaaviksi tekijöiksi ne, jotka hän aistii ja kokee ympäristössään. Kasvattajan rooli on hyvin merkittävä tunneympäristön luojana; onko aikuinen läsnä ja lapsi aikuisen kiinnostuksen kohteena aidosti. Lapsi oppii olemisen kautta ja aikuinen on tärkeä tuki lapselle.

Kalliala (2008, 63–65, 67, 79) on tutkimuksessaan havainnoinut yhdessätoista päiväkodissa 38 lasta ja 28 aikuista. Kuudessa päiväkodissa toteutettiin tutkimuksen kuulunutta interventio-ohjelmaa ja viisi päiväkotia toimi verrokkipäiväkoteina. Avainkäsitteenä tutkimuksessa on lasten ja aikuisten sitoutuneisuus, jota tutkittiin havainnoimalla sensitiivisyyttä ja aktiivisuutta. Sitoutuneisuus on laadun kriteeri, jota voidaan käyttää eri tilanteissa. Tilanteessa voi olla joko lapsi tai aikuinen keskipisteessä ja on kysymys toiminnan laadusta. Lapsen sitoutuneisuudessa on kyse lapsen motivoituneisuudesta sekä kiinnostuksen kohteista. Aikuinen kykenee lapsen sitoutuneisuuden arvioinnilla pohtimaan omaa toimintaansa sekä arvioimaan toimintaympäristön toimivuutta. Aikuisten ja lasten välinen vuorovaikutuksen laatu on Kallialan mukaan laadukkaan varhaiskasvatuksen tärkein kriteeri. Aikuisrooliin kuuluvat keskeisesti lämmin vuorovaikutus, lapsen kohtaaminen ja arvostaminen yksilönä, myönteisen tuen ja kannustuksen antaminen sekä herkkyys lapsen reaktioille.

Lapsi kokee olonsa turvalliseksi, kun aikuinen hallitsee ja hillitsee omat tunteensa. Lapset tarvitsevat aikuisen rakentavaa otetta ja ohjausta siihen, että hyvästä käytöksestä ja vuorovaikutuksesta jää myös itselle hyvä mieli. (Juusola 2012, 146.) Aikuinen on lapsen stressin kansasäätelijä, joten on erityisen tärkeää, että hän tiedostaa omien tunteiden merkityksensä lasten kanssa toimiessa. Kasvattajat kykenevät tietoisilla toimilla puuttumaan lapsen kehityksen kulkuun missä vaiheessa tahansa. Pienet teot voivat saada aikaan suuria vaikutuksia. Hyvät asiat

tuovat toteutuessaan luultavasti lisää samankaltaisia hyviä asioita. Lähtökohtana on lapsen suhtautuminen myönteisellä, avoimella ja kannustavalla tavalla. (Sajaniemi ym. 2015, 57.) Seligmanin (2008, 249–250) mukaan arjessa on joskus hankala huomata pienten lasten myönteisiä tunteita. Pienet lapset ovat usein luonnostaan onnellisia, leikkisiä ja hyväntuulisia. Näitä pienten lasten myönteisiä tunteita tulee muiden ihmisten tukea mahdollisimman paljon, jotta niiden vaikutukset tulevat rakentaviksi ja pysyviksi. Näihin myönteisiin tunteisiin ja kokemuksiin lapsi voi myöhemmin elämässään tukeutua. Roosin ym. (2018, 86) mukaan myötätuntotekoja lasten välillä tulee huomioida, jotta lapsi saa vahvistusta omille teoilleen ja tunteilleen positii-visen palautteen avulla. Luontevinta on huomioida niitä arjen eri tilanteissa sanoittamalla tilanteita ja antamalla myönteistä palautetta lapsen toiminnasta. Teot voidaan nostaa myöhemmin uudelleen esille, kertomalla niistä lapsen kuullen muille lapsille tai vanhemmalle.

Korkalainen (2009, 112, 131–133, 140–145, 216) on tutkinut väitöskirjassaan (n=36) ammatillisen asiantuntijuuden kehittämistä varhaiserityiskasvatuksen toimintaympäristössä, miten varhaiskasvattajat kuvaavat varhaiserityiskasvatuksen heidän toimintaympäristössään, millaisia esteitä he kokevat varhaiserityiskasvatuksen toteuttamisessa, millaiset yhteistyömuodot kehittävät työtä sekä mitkä ovat varhaiskasvatuksen onnistumisen edellytykset. Haastateltavia oli kaikista varhaiskasvatuksen ammattiryhmistä. Varhaiserityiskasvatuksen työ kokonaisuutena mielletään laajaksi, työn vaatimukset kasvavat koko ajan ja riittämättömyyden tunne vaivaa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien (Korkalaisen tutkimuksessa käytetään erityislastentarhanopettajan nimikettä) entisestäänkin laajan työnkuvan lisäksi on tullut toisten varhaiskasvattajien konsultointi. Koulutukset koetaan tärkeinä, aiheina erityisesti varhainen puuttuminen, erityisen tuen järjestämisen toimintamallit ja moniammatillinen yhteistyö. Korkalaisen haastattelemat varhaiskasvatuksen erityisopettajat kertoivat, että asenteita pitää muuttaa ja varhaiskasvattajien tulee ymmärtää, että varhaiserityiskasvatus on osa varhaiskasvatusta. Sitä ei tule ymmärtää erillisenä osana, vaan mieltää se osaksi perustyötä ja varhaiskasvatusta. Erilaiset muutokset vaikuttavat työhön ja siinä tarvittavaan pedagogiseen osaamiseen. Ajan tasalla pysyminen vaatii täydennyskoulutusta sekä uudenlaista työhön asennoitumista. Esteinä koetaan muun muassa osaamisvaje, tiimityötaitojen kehittymättömyys, yhteisen ajan löytäminen, resurssipula sekä johtajan vähäinen tuki ryhmiä varten muiden työtehtävien takia. Tutkimuksen mukaan erityisesti yhteistyötä pidetään keskeisenä tekijänä. Yhteistyötä pitää kehittää kaikilla tasoilla: perheen, työtiimin ja moniammatillisten yhteistyökumppaneiden kanssa. Toimiva kasvatusyhteistyö on varhaiserityiskasvatuksen perusta.

3.2 Osallisuus

Kumpulaisen ym. (2015, 229) mukaan positiivisen pedagogiikan tavoitteena on ymmärtää lasta ja lapsen elämää kasvu ympäristöjen kokonaisuudessa, jossa lapsi on toimijana ja osallisena. Lapsi, hänen arkensa ja kasvu ympäristönsä ovat kaiken toiminnan lähtökohtana. Järvisen ja Mikkolan (2015, 13) mukaan osallisuuden tavoitteet koskevat sekä lasta että hänen huoltajiaan. Lapselle on tärkeää tuntea olevansa osallinen ja voivan vaikuttaa omaan osallisuuteensa. Varhaiskasvatustalaki (Finlex 2018, 20§) velvoittaa lapsen varhaiskasvatusta suunniteltaessa, toteutettaessa ja arvioitaessa ottamaan huomioon lapsen mielipide ja toivomukset. Huoltajille on annettava mahdollisuus osallistumiseen, vaikuttamiseen, suunnitteluun ja arviointiin.

Yksi keskeinen osallisuuden ulottuvuus on mahdollisuus tehdä valintoja ja vaikuttaa omaan elämäänsä. Ratkaisevaa osallisuuden tunteessa on se, onko mielipiteillä oikeasti vaikutuksia yhteisen arjen rakentumiseen. Varhaiskasvatuksen päiväjärjestys ja arjen rutiinit ovat niiden toteuttamistavoista riippuen edistävää tai estävää tekijä lasten osallisuudelle. Päiväjärjestyksen tulee olla säännöllinen ja ennakoitava, mutta myöskin joustava, jotta se lisää osallisuutta. Lasten kuunteleminen, ja heidän kanssaan keskusteleminen ovat lähtökohta osallisuudelle. Aikuisen voi haastaa omaa ajatteluaan ja toimintatapojaan muutosten aikaansaamiseksi. Lapsen kokonaisvaltainen huomioiminen, huomion kiinnittäminen vuorovaikutukseen ja aito kiinnostus lapsesta ovat osallisuuden kannalta tärkeimpiä aikuisen tehtäviä. (Roos, Nurhonen & Viitanen 2018, 88–91.)

Alijoen ja Pihlajan (2017) artikkelissa käsitellään lapsen osallisuuden merkitystä kehityksen ja oppimisen tukemisessa. Osallisuuden lisäksi ympäristöllä on tärkeä merkitys. Osallisuuden taso vaikuttaa vahvasti lapsen oppimisen tasoon. Laadukkaan pedagogiikan toteuttaminen lapsiryhmässä takaa, että silloin jokaisen lapsen perustarpeet otetaan huomioon. Lasten pitää saada olla mukana suunnittelemassa ja toteuttamassa kehitykseen sekä oppimiseen liittyviä asioita omien kiinnostustensa mukaisesti. Lähtökohtana osallisuudelle on emotionaalisen kehityksen tukeminen emotionaalisesti hyvässä ympäristössä. Kasvattajat kokevat työssään lapsen sosioemotionaaliset ongelmat haastaviksi. Erityisesti varhaiserityiskasvatuksessa tulee etsiä kasvatukseen ja opetukseen sellaisia pedagogisia menetelmiä, jotka ottavat huomioon lasten sosioemotionaalisen kehityksen sekä lasten mahdollisuudet ja vahvuudet. Lapsen emotionaalisen kehityksen ohjaaminen vaatii kasvattajalta itsetuntemusta, tunteiden tunnistamista ja niiden harjoittelun tärkeänä pitämistä, sekä lapsen kehitysprosessin tuntemista.

Lapsen osalliseksi ottaminen kannustaa lasta toiminnassaan ja vahvistaa lapsen itsetuntoa. Ratkaisukeskeisen toiminnan avulla lapsi oppii pohtimaan omaa toimintaansa ja hyviä toimintatapoja. Aikuinen tukee lapsen ratkaisukeskeisyyttä huomioimalla lapsen hyvää toimintaa, kiittämällä sekä ottamalla huomioon lapsen mielipiteet, ajatukset ja tavoitteet. Aikuinen voi jättäytyä ulkopuolelle ja antaa lasten ehdottaa sekä ratkaista ongelmia omin neuvoin yksin tai yhdessä ryhmässä. (Saukkola & Laane 2017, 62–63.) Kasvattajien tärkeänä tehtävä on tukea lasten keskinäisiä suhteita. Kasvattajan tehtävänä on varmistaa jokaisen lapsen osallistuminen ryhmiin sekä lasten onnistumisen kokemusten saaminen. Yhteisten leikkien ja yhteistyötaitojen opettelun kautta lapsi oppii ymmärtämään vuorovaikutusta, toimimaan vuorovaikutustilanteissa sekä ratkaisemaan arkisia haasteita. (Järvinen & Mikkola 2015, 28.)

Osallisuus rakentuu tällä hetkellä varhaiskasvatuksessa vahvasti aikuisten määrittämänä. Lapsia kutsutaan ja otetaan osallisiksi, mutta usein aikuinen määrittää puitteet. Lasten saaminen aikuisten rinnalle ja aito kiinnostus lapsen ajatuksiin, mielipiteisiin ja sanomisiin ovat osallisuuden lähtökohtia. Varhaiskasvatuksen arjen toimintatapojen ja rakenteiden uudistamisella kyetään tarjoamaan lapsille osallisuuden ja vaikuttamisen mahdollisuuksia. Osallisuus voi toteutua, jos lapsella on omakohtainen kokemus siitä, että kykenee vaikuttamaan omaan elämäänsä. Aikuisen merkitys osallisuuden mahdollistajana on erittäin tärkeä. Lapseen kohdistuvan katseen sijaan katseiden on kohdistuttava siihen, millainen kasvattaja on. Millainen kasvattaja tukee aidosti lasten keskinäistä osallisuuden ja yhteisöllisyyden tunnetta? Osallisuus määrittyy jokaisessa vuorovaikutustilanteessa aina uudelleen. Aikuisen toiminta päivittäisissä kohtaamisissa, aikuisen emotionaalinen herkkyys, lapsen aito kohtaaminen ja kunnioituksen osoittaminen lasta kohtaan kuuluvat osallisuuteen. Vuorovaikutus ja myötätunto ovat keskeisiä tekijöitä osallisuudessa. Osallisuus toteutuu aina ryhmässä ja varhaiskasvattajan rooli myötätunnon harjoittelemisessa on merkittävä. (Roos ym. 2018, 82–85.) Aito välittäminen toisesta syntyy silloin, kun välittäjä haluaa oikeasti toisen parasta. Kasvattaja pystyy välittämisen kautta ymmärtämään yksilöllisiä tilanteita ja toimimaan tilanteissa parhaansa mukaan. Välittäminen syntyy ajan myötä toisen tuntemisen kautta, kun henkilöt saavat olla yhdessä tarpeeksi kauan. (Räsänen, 2014, 222.) Lapset saavat varhaiskasvatuksessa ollessaan merkityksellisiä kohtaamisia ja kokemuksia. (Tarkka 2017, 30).

Ammattilaisen tärkeitä taitoja ovat kyky käsitellä omia tunteitaan, kuunnella toisia ihmisiä, keskustelutaidot ja kyky nähdä taustalla olevia tekijöitä. Näitä kaikkia keskeisiä taitoja tarvitaan sekä lasten että heidän huoltajien kanssa toimiessa, jotta heidät saadaan osalliseksi toimintaan.

Yhteistyöhön huoltajien kanssa kuuluu heidän näkökulmiensa arvostaminen ja yhteisten tavoitteiden laatiminen. (Juusola 2012, 148–151.) Sajaniemi ym. (2015, 188–189) puhuvat yhdessä kannetusta vanhemmuudesta. Huoltajien yhdessä varhaiskasvatuksen kasvattajien kanssa jakama vanhemmuus on päivittäistä. Lapselle on suuri etu häneen myönteisesti suhtautuvista aikuisista ja heidän keskinäisistä, toimivista vuorovaikutussuhteista.

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa (2016, 26) osallisuus, yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat saman otsikon alla. Inklusiivisessa toimintaympäristössä edistetään näitä kaikkia tietoisesti. Näkemyksenä on, että lasten ymmärrys kehittyy osallisuuden kautta ja osallisuus vahvistuu lasten myönteisten kokemusten kautta. Sensitiiviset aikuiset kykenevät kohtaamaan lapsen niin, että hän tuntee tulevansa kuulluksi ja nähdyksi. Johdonmukaisuudella sekä myönteisellä vuorovaikutuksella tuetaan lapsen itsetunnon kehitystä. Järvinen ja Mikkola (2015, 17) ovat todenneet osallisuuden rakentuvan ja toteutuvan vuorovaikutuksessa. Lapsi kokee osallisuutta saadessaan tehdä valintoja ja osallistuessaan päätöksentekoon. Heidän mielestään aikuisten tulisi varhaiskasvatuksessa löytää enemmän aikaa kuunnella aidosti lasten aloitteita ja ehdotuksia. Lasten oleminen mukana suunnittelussa ja toteuttamisessa vaativat uudenlaisia toimintatapoja. Uusien työmenetelmien oppiminen vaatii aikaa ja tietoista kehittämistä toisia kuunnellen.

Piia Roos (2015) on tutkinut väitöskirjassaan (n=37 haastattelua, 34 piirrosta), miten lapset kertovat päiväkotiarjesta ja millaisena päiväkotiarkea jäsentyy lasten kerronnassa. Väitöskirjassa lapsen näkökulma on vahvasti esillä ja siinä tutkitaan, mikä merkitys ja vaikuttavuus on lapsen äänellä. Lapsia haastateltiin ja haastatteluja täydennettiin heidän piirroksillaan. Tutkimuksen tulosten mukaan kerronnan tulisi näkyä enemmän varhaiskasvatuksessa ja lasten sekä aikuisten välistä vuorovaikutusta tulee tietoisesti vaalia sekä kehittää lisää. Osallisuus ja toimijuus ovat esillä keskusteluissa, mutta lapset eivät silti tule riittävästi kuulluiksi. Aikuisten ja lasten jakama leikkillisuus olisi lisääntyessään luonnollinen tapa toimia arjessa. Nyt tutkimus kertoo lasten todellisuuden arjessa jakautuvan kahteen osaan: ikätovereiden kanssa toimimiseen ja aikuisten asettamiin raameihin. Tutkimus osoittaa, että lasten kerronnallisuudella on merkitystä.

4 Tutkielman toteutus

Tutkielma toteutettiin kokonaisuudessaan lukuvuoden 2018–19 aikana. Tutkielman suunnittelu alkoi kesällä 2018, aineisto kerättiin loppuvuodesta 2018, jonka jälkeen tehtiin litteroinnit ja aineiston analyysi. Tutkielma saatettiin loppuun keväällä 2019. Tässä luvussa esitellään tutkielman tekemiseen liittyviä vaiheita. Kanasen (2017, 72–73) mukaan tutkija kiinnittää oman tutkimuksensa teoriaosan viitekehukseen ja lisää tutkimuksensa avulla mielellään tutkimusalan uutta tietoa. Teoriaosassa tutkija joutuu usein rajaamaan, mitä aiempia tutkimuksia ottaa omaan tutkimukseensa mukaan. Empiriaosan tulee kohdata tutkimuksessa teorian kanssa ja kirjoittajan tulee osata linkittää teoriaosaa omaan työhönsä.

Aineiston analysoinnin kautta löydettyt käsitteet auttavat tutkijaa viemään tutkimustaan eteenpäin. Teoreettisten, keskeisten kohtien löytäminen auttaa jäsentämään tutkielman teorian viitekehystä. (Kivimäki 2018, 79.) Tämä pro gradu -tutkielma on laadullinen tutkielma, jossa aineistonkeruu ja teorian viitekehysten luominen ovat olleet hyvin vuorovaikutteisia. Tutkielman teoreettinen viitekehys lähtee liikkeelle positiivisesta psykologiasta, koska se on vahva vaikuttaja koko hyvinvoinnin ajattelulle ja positiiviselle pedagogiikalle.

4.1 Tutkielman kysymykset

Tutkielman aihe positiivinen pedagogiikka on hyvin ajankohtainen. Hyvinvointia pidetään tärkeänä ja ihmisillä on mahdollisuus kehittää itseään sekä hyvinvointiaan. Pidän itse aiheita tärkeänä käytännön työn kannalta varhaiskasvatuksen kentällä sekä myös henkilökohtaisesti työssäni. Koen pystyväni saavuttamaan hyviä tuloksia omassa työssäni myönteisyyden kautta ja viemään viestiä myös muille varhaiskasvattajille. Positiivisen pedagogiikan tiedostaminen ja keinojen käyttäminen vaativat tietoista pohdintaa sekä toimintaa kasvattajilta. Ajattelen tutkielman antavan tietoa positiivisen pedagogiikan käytöstä nykytilanteessa varhaiskasvatuksen erityisopettajien työssä.

Tutkielmassa päädyttiin neljään tutkielman kysymykseen, joiden avulla saatiin tutkielmasta tietoon haluttuja asioita.

Pääkysymykset:

1. Miten varhaiskasvatuksen erityisopettajat määrittelevät positiivisen pedagogiikan?
2. Millaisia kokemuksia varhaiskasvatuksen erityisopettajilla on positiivisen pedagogiikan keinoista käytännön työssä?

Alakysymykset:

3. Mikä merkitys varhaiskasvatuksen erityisopettajien mielestä on kasvattajan toiminnalla positiivisen pedagogiikan toteuttamisessa?
4. Miten varhaiskasvatuksen erityisopettajat näkevät positiivisen pedagogiikan käytön lasten kohdalla, joilla on tuen tarvetta?

4.2 Tutkielmaan osallistujat ja tutkielman aineisto

Osallistujat

Haastateltaviksi valikoitui viisi (n=5) varhaiskasvatuksen erityisopettajaa kahdesta eri maakunnasta sen mukaan, miten he vastasivat sähköpostitse esitettyihin haastattelupyyntöihin. Haastattelualueiksi valikoitui Pohjois-Karjala ja Pohjois-Pohjanmaa sen mukaan, missä haastatteluja oli käytännön syistä mahdollista tehdä. Osallistujien asuinmaakuntia ei eritellä anonyymiyden takia tämän tarkemmin. Eri kuntien nettisivustoilta etsittiin varhaiskasvatuksen erityisopettajien yhteystietoja, valittiin nimistä jokainen tai jos oli useampi, niin joka toinen. Sähköpostitse lähetettiin yhteensä noin kaksikymmentä haastattelupyyntöä. Haastattelupyynnössä esiteltiin tutkimuksen tekijä ja ilmaistiin tutkimuksen tarkoitus sekä aihe. Myönteisiä vastauksia haastattelupyyntöihin tuli viisi kappaletta, jotka myöskin toteutuivat. Haastattelut tehtiin loka-joulukuun aikana 2018. Tutkielmaan haluttiin mukaan henkilöitä, jotka eivät olleet tutkielman tekijälle ennestään tuttuja.

Haastateltavien löydyttyä suora yhteydenotto on tehokas tapa saada haastateltavia. Yhteydenotossa haastattelija esittelee itsensä ja tutkimuksensa. Näin haastateltava saa käsityksen, mihin on osallistumassa. On hyvä kertoa luotettavuudesta ja haastattelun kestosta. Haastateltavia motivoi osallistumaan heidän mahdollisuutensa tuoda esiin mielipiteensä, tarve kertoa omista kokemuksistaan ja ymmärrys tutkimuksen merkityksestä haastattelijalle sekä myös heille itselleen. Haastattelu on tavoitteellista tiedonkeruuta ja joustavaa keskustelua, jossa haastattelija voi toistaa kysymyksen, selventää sanamuotoa ja edetä keskustelun omaisesti (Eskola

ym. 2018, 28, 31–32). Haastatteluun valitaan henkilöitä, joilla on tietoa aiheesta (Tuomi & Sarajärvi 2018, 85).

Kaikki haastateltavat työskentelivät työssään varhaiserityisopettajan nimikkeellä. Työnimike on kaikilla muuttumassa jossain vaiheessa varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi. Kaikki työskentelivät kiertävinä varhaiserityisopettajina ja kaikilla oli useampi yksikkö ja ryhmä vastuualueellaan. Päiväkoteja varhaiskasvatuksen erityisopettajilla oli alueellaan 3-5 kpl, sekä kunnallisia että yksityisiä. Ryhmiä heillä oli vastuualueellaan 14-17, yhdellä lisäksi vielä alueen perhepäivähoitajat. Haastateltavilla oli kaikilla sekä lastentarhanopettajan että varhaiskasvatuksen erityisopettajan (virallisesti erityislastentarhanopettajan) koulutus sekä työkokemusta molemista töistä. Lastentarhanopettajan työkokemusta heillä oli 5-30 vuotta. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan työkokemus vaihteli alle vuodesta lähelle kahtakymmentä vuotta.

Teemahaastattelu

Teemahaastattelussa aihepiirit ovat ennalta määrättyjä. Haastattelijalla on kysymyslista esitettävistä asioista ja haastattelu etenee vuorovaikutuksellisesti sekä keskustelunomaisesti. Haastattelija tarkastaa kysymyslistastaan, että ennalta päätetyt teema-alueet tulee käsiteltyä. Teemahaastattelussa haastateltavat valitaan nimenomaan tutkimuksen teeman mukaisesti, jossa haastateltava saa tuoda esiin omia mielipiteitään ja kokemuksiaan. (Eskola ym. 2018, 29–31.) Teemahaastattelu eli puolistrukturoitu haastattelu on lähellä syvähaastattelua. Siinä edetään etukäteen valittujen teemojen mukaan. Teemahaastattelussa haastattelija voi tarkentaa kysymyksiään haastattelun edetessä. Teemat luodaan tutkimuksen tarkoituksen ja tutkimustehtävän mukaisesti. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 87–88.) Haastattelut äänitettiin ja litteroitiin, jonka jälkeen aineistosta tehtiin analyysi. Haastattelujen kestot vaihtelivat 20 minuutista reiluun tuntiin. Tutkielmassa käytetään haastateltavista H1-H5 merkintöjä sitaateissa. Kaikessa on pyritty säilyttämään haastateltavien anonymiteetti. Joitakin sitaatteja on lyhennetty tai jätetty pois ylimääräisiä täytesanoja.

Haastattelun aihepiirit olivat taustatiedot, positiivisen pedagogiikan määritelmä, kokemukset positiivisen pedagogiikan keinoista, mitä tärkeää varhaiskasvatuksen erityisopettaja kokee saavuttavansa positiivisen pedagogiikan avulla sekä varhaiskasvatuksen erityisopettajan kokemus lapsista, joilla on tuen tarvetta. Neljä haastattelua tehtiin haastateltavien työpaikalla, yksi haastattelu toteutettiin Oulun yliopistolla. Haastattelutilanteet aloitettiin keskustelemalla haastateltavan kanssa ensin yleisesti muista aiheista, jotta tunnelma vapautuu ja keskustelu on luontevaa.

Ennen haastattelua tutkielman tekijän kerrottiin työskentelevän itsekin varhaiskasvatuksen erityisopettajana. Haastattelutilanteessa toivottiin syventymistä positiiviseen pedagogiikkaan varhaiskasvatuksen erityisopettajan työssä eikä varhaiskasvatuksen erityisopettajan työnkuvaan. Aiheesta kerrottiin, että se ei koske mitään tiettyä pedagogiikkaa tai menetelmää, vaan yleisesti myönteistä ja positiivista kasvatusta sekä siihen käytännössä liittyviä asioita. Teemahaastattelua varten laadittiin haastattelukysymykset ja kysymyksissä edettiin järjestyksen mukaan. Tarvittaessa kysymyksissä palattiin taaksepäin ja kysyttiin tarkentavia kysymyksiä. Haastattelurunko on liitteenä 2.

4.3 Tutkimuksen analyysi

Tässä pro gradu –tutkielmassa on käytetty laadullista sisällönanalyysia. Tuomin ja Sarajärven (2018, 103) mukaan sisällönanalyysi on perusanalyysimenetelmä, jota voidaan käyttää kaikissa laadullisen tutkimuksen perinteissä. Perusanalyysimenetelmän avulla voidaan tehdä monenlaista tutkimusta. Kiviniemen (2018, 82–83) mukaan laadullisen tutkimuksen aineistoa luokitellaan ja jäsennetään järjestelmällisesti eri teemoihin. Teemojen erittely ja sisäinen jäsenitys selkiintyvät vähitellen. On keskeistä löytää kokonaisrakenne, joka kannattelee koko aineistoa. Laadulliseen tutkimukseen kuuluu vahvasti tutkijan tulkinnat aiheesta.

Analyysi ohjaa koko tutkimusprosessia sekä tiedonkeruuta. Tuomi ja Sarajärvi (2018, 174) kirjoittavat laadullisen tutkimuksen olevan tutkimustyyppiltään empiiristä. Laadullisessa tutkimuksessa on kyse empiirisen analyysin tavasta tarkastella aineistoa ja perustella tekstissä selostettuja valintoja, tulkintoja ja päätelmiä. Teorian merkitys analyysin ohjaajana liittyy metodologiaan siten, että tutkimuksen julkilausutut metodologiset sitoumukset ohjaavat analyysia. Analyysin toteuttamisella tai lopputuloksella ei pitäisi olla mitään tekemistä aiempien havaintojen, tiedon tai teorian kanssa. Laadullinen tutkimus vaatii tutkijalta monessa kohtaa valintoja ja päätettäviä asioita. Valintoihin ja ratkaisuihin ei ole olemassa oikeita vastauksia, joihin tutkija voisi tukeutua. Näin ollen on tärkeää, että tutkija tietää mitä tekee, perustelee tekemänsä ratkaisut ja pohtii niitä raportissaan. (Eskola, Lähti & Vastamäki 2018, 209–212, 228–231.) Laadullisessa tutkimuksessa tutkittava ilmiö käsitteellistyy pikkuhiljaa ja tutkijan teoreettiset näkökulmat sekä omat näkemykset suuntaavat tutkimuksen kulkua. Aineistonkeruu ja teorian kehittäminen ovat vuorovaikutuksessa keskenään. Tutkimuksen edetessä tutkimusaineiston analysointi, pelkistäminen ja jäsentäminen selkiyttävät tutkijan etenemissuuntaa. Prosessi on tutkijalle koko aikaista oppimista. (Kiviniemi 2018, 77–79.)

Sisällönanalyysi etenee ja toteutuu neljän vaiheen kautta tutkija Timo Laineen laatiman rungon mukaan (Tuomi & Sarajärvi, 2018, 104):

1. päätä, mikä tässä aineistossa kiinnostaa
2. käy läpi aineisto, erota ja merkitse asiat, jotka sisältyvät kiinnostukseesi ja
3. luokittele, teemoita tai tyyppitele aineisto ja
4. kirjoita yhteenveto.

Tutkielman tulokset tuotettiin päättämällä, mitä vastauksista etsittiin ja mihin asioihin keskityttiin. Alkuperäisistä vastauksista laadittiin pelkistettyjä ilmauksia ja luotiin sen jälkeen teemat ja pääteemat. Tutkielman havainnoissa pyrittiin peilaamaan menetelmiä teoreettiseen viitekehukseen. Aineistoa tulkittiin ja analyysin avulla tuotettiin vastauksia tutkielman kysymyksiin. Analyysitavaksi valittiin teoriaohjaava sisällönanalyysi, jossa teoria toimii apuna, mutta analyysi ei pohjautu suoraan teoriaan. Teoriaohjaavassa analyysissä aikaisempi tieto ohjaa analyysiyksiköiden valitsemisessa aineistosta. Aineisto voidaan kerätä hyvinkin vapaasti, jonka analysoinnissa edetään aluksi aineistolähtöisesti, mutta loppuvaihetta kohti mennessä teoreettinen viitekehys nousee esille. Teoriaohjaava sisällönanalyysi etenee aineiston ehdoilla kuten aineistolähtöinenkin analyysi. Teoriaohjaavassa sisällönanalyysissä abstrahoinnissa empiirinen aineisto liitetään teoreettisiin käsitteisiin, kun taas aineistolähtöisessä teoreettiset käsitteet luodaan aineistosta. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 109–110, 133.) Aineiston analyysissä edettiin aineistolähtöisesti ja teoreettinen viitekehys liitettiin mukaan myöhemmin. Eteneminen tapahtui aineiston avulla ja tulokset saatiin aineistosta, jonka jälkeen tuloksia peilattiin teoriaan ja näin saatiin aikaan tulosluvussa esiintyvät taulukot. Varsinaista uutta teoriaa tästä ei syntynyt, joten siksi analyysi on kuitenkin vahvan aineistolähtöisyyden alun jälkeen teoriaohjaava analyysi.

Kolmas vaihe ymmärretään usein varsinaiseksi analyysiksi, mutta ei ole mahdollinen, mikäli kahta edellistä kohtaa ei ole käyty läpi. Teemoittelussa painottuu se, mitä kustakin teemasta on sanottu. Siinä on kyse aineiston pilkkomisesta ja ryhmittelystä aihepiirien mukaan. Ideana on ryhmitellä ja etsiä aineistosta tiettyä teemaa kuvaavia näkemyksiä. Neljännessä vaiheessa tehdään tutkielman yhteenveto, joka koostuu tutkielman etenemisestä, tulkinnasta, tuloksista sekä empirian ja teorian toisiinsa peilaamisesta. Taulukoihin koottiin vastaukset, pelkistetyt ilmaukset ja alaluokat. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 105.)

5 Tulokset

Tulosluku koostuu viidestä alaluvusta. Lukuihin 5.1 ja 5.2 on koottu taulukot, jotka vastaavat tutkielman pääkysymyksiin. Kappaleissa 5.3 ja 5.4 käsitellään tutkielman alakysymysten tulokset. Tulokset on esitelty tutkielman kysymysten mukaisessa järjestyksessä. Tulossosioissa näkyy varhaiskasvatuksen erityisopettajien alkuperäisiä ilmauksia (H1-H5) analyysin tueksi.

5.1 Positiivisen pedagogiikan määrittely

Seuraavassa taulukossa kuvataan, miten varhaiskasvatuksen erityisopettajien määrittelevät positiivisen pedagogiikan. Sisällönanalyysin kautta löytyi neljä pääteemaa.

Taulukko 2. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien määritelmä positiivisesta pedagogiikasta.

Pelkistetty ilmaus	Teema	Pääteema
<p>”Aikuinen näkee, että lapsi on joka tapauksessa tärkeä.”</p> <p>”Nähdään lapsi kehittyvänä ja myönteisessä valossa.”</p> <p>”Hyvällä ajattelemista.”</p> <p>”Näkee ihmisissä hyvän eikä vikoja.”</p> <p>”Positiivinen ilmapiiri.”</p> <p>”Se on asenne, joka pitäisi olla jokaisella kasvattajalla.”</p> <p>”Se on semmonen lähtökohta ja lähtökohtainen asenne.”</p> <p>”Siihen sisältyy monenlaisia asioita, ei ole mikään yksi tapa.”</p>	<p>Aikuisen näkemys siitä, että lapsi on tärkeä.</p> <p>Lapsi nähdään myönteisessä valossa.</p> <p>Positiivisen ilmapiirin ylläpitäminen.</p> <p>Lähtökohtainen asenne ja ajatusmalli.</p> <p>Ei mikään yksi tapa.</p>	Ajattelutapa ja asenne
<p>”Lapsissa huomataan hyvät puolet ja hyvät asiat.”</p> <p>”Onnellisuuden ja hyvän nostamista esiin.”</p> <p>”Positiivisen pedagogiikan pitää olla arjessa tietoisena toimintana, että näkee lapsen kiukun taakse.”</p> <p>”Hyvällä tavalla lapsen ohjaaminen.”</p> <p>”Eri tilanteissa tapahtuvaa vuorovaikutusta.”</p>	<p>Kohtaaminen.</p> <p>Hyvän huomaaminen.</p> <p>Myönteisyys.</p> <p>Empaattisuus.</p> <p>Lapsen ohjaaminen.</p> <p>Tietoinen toiminta.</p> <p>Huomiointi.</p>	Vuorovaikutus
<p>”Ottaa huomioon lasten mielenkiinnon kohteet.”</p> <p>”Toteutetaan työtapoja, joita lapset haluaa.”</p> <p>”Aikuinen auttaa lasta näkemään tasapuolisen näkemyksen itsestään.”</p> <p>”Lasten osallisuus tärkeää.”</p>	<p>Lasten mielenkiinnon kohteet.</p> <p>Osallistuminen ja osallistaminen</p>	Osallisuus
<p>”Lapsen vahvuuksien huomiointia.”</p> <p>”Kaikilla lapsilla on vahvuuksia.”</p> <p>”Jokaisessa lapsessa nähdään vahvuudet.”</p> <p>”Ratkaisuja etsitään positiivisen kautta.”</p>	<p>Vahvuuksien tunnistaminen.</p> <p>Positiivisessa ajatusmallissa nousevat esille hyvä ja vahvuudet.</p>	Vahvuudet

Ajattelutapa ja asenne

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat määrittivät positiivisen pedagogiikan lähtökohtaisesti tietynlaisena asenteena ja ajatustapana. Haastateltavat kokivat oman sisäisen asenteen vaikuttavan hyvin paljon moneen asiaan, muun muassa vuorovaikutukselliseen toimintaan ja lasten kohtaamiseen.

”Mulle se on semmonen lähtökohta ja asenne.” H4

Haasteltavat korostivat vastauksissaan, että myönteisyys ei tule itsestään vaan sen eteen pitää tehdä töitä. Omia ajatusmalleja ja toimintatapoja pitää muuttaa, jotta myönteisyydestä tulee tapa. Haastateltavat kokivat, että myönteisen asenteen ja vuorovaikutuksen kautta lasten tarpeisiin ja lasta koskeviin haasteisiin kyetään puuttumaan rakentavasti.

”Se on niinko elämä. Ja että sitte nostas sen hyvän. Ja sen tekemiseen, sen hyvän näkemiseen tarvitaan kyllä aika voimakkaita töitä. Se on niinko työtapa, uus työtapa, ajatustapa, ettei olla niin ongelmakeskeisiä. Se ei silti tarkoita, etteikö niihin puututa. Vaan sitte puututtaisiki ajoissa, että ne ois pienempiä ne probleemat tai helpompia ratkaista. Tai sitte helpompia hvyäksyä, sitte isot asiat.” H5

Positiivisen ajattelun ja kasvatustapojen taustoilla nähtiin olevan tärkeitä arvoja. Positiivisen pedagogiikan ajateltiin olevan monta asiaa yhtäikää eikä erityisesti mitään yhtä asiaa. Sen miellettiin olevan sekä ei-konkreettista (esimerkiksi arvot) että konkreettista (esimerkiksi kirjallisuuden käyttö).

”Niinku semmonen asenne ja semmonen niinku arvot siellä taustalla olis mun mielestä se, miten mä niinku aattelen sen positiivisen pedagogiikan. Et ei välttämättä mikään yks tapa tai yks keino tai näin. Siihen voi siis sisältyä monenlaisia asioita.” H3

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat korostivat myönteisyyttä ja sen välittämistä lapselle. Myös lapselle välitettävä kuva kehitymisestä oli heidän mielestään tärkeää. Myönteinen näkemys itsestä auttaa lasta uskomaan itseensä ja kasvattaa lapsen itsetuntoa. Haastateltavat kuvasivat ajatuksiaan seuraavilla tavoilla:

”Myönteinen kasvatus lähtee mun mielestä siitä, että kasvattaja näkee sen oman tehtävänsä semmosena toiveikkuuden herättämisessä lapsessa suhteessa tulevaisuuteen elikä, että lapsi uskoo omiin kykyihinsä ja pystyy tarkastelemaan omia ominaisuuksiaan ja toimintojaan niin silleen kannustavasti niinku itseään kohtaan, että näkee itsessään hyvää.” H2

”...ja aina nähdään se lapsi semmosena kehittyvänä, et myönteisessä valossa.” H4

Myönteisen ajattelun avulla voidaan tarjota lapsille ja toisille aikuisille, niin huoltajille kuin henkilökunnallekin, uusia näkökulmia ajattelutapoihin. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat korostivat, että tulevaisuutta tulee ajatella valoisasti. Haastateltavat pohtivat asiaa muutoksen näkemisenä ja tietoisena toiminnan muuttamisena. Toimintamallien muutosten pitää lähteä liikkeelle ensisijaisesti aikuisten ajatusten muuttumisesta. Ajatusmallin jakaminen muille kasvatäjille hyödyttää lapsia parhaiten, kun kaikki lähiympäristön aikuiset ymmärtävät hyvän merkityksen sanoissa ja teoissa.

”...maailmankuvan näkemistä semmosena mahdollisuuksien maailmana.” H2

”Että kyllä semmosessa ajatusmaailmassa niinko vanhemmille ainaski tulee, että hei, heiän lapsessa on paljon hyvää. Plus henkilökunnalle, jos vähänki ajattelee, että hei, tää on tämä problematiikka nyt tässä ja ruvettaisko nyt tätä kohtaa harjotteleen.” H5

Vuorovaikutus

Tärkeänä lähtökohtana pidettiin lämmintä kohtaamista arjen tilanteissa, joissa vuorovaikutus sisältää eleitä, ilmeitä, sanoja ja kosketuksia. Ystävällinen kohtaaminen hymyn, katsekontaktin myötä tai lämpimän äänensävyyn kera luo haastateltavien mielestä hyvän pohjan yhteiselle toiminnalle ja tuleville tapahtumille. Kohtaamisessa ei saa olla kiire, vaan siinä pitää keskittyä olemiseen lapsen kanssa ja antaa aikaa yhdessä ololle.

”Positiivinen pedagogiikka on miusta niinku luontevimmillaan sitä sekä lapsen että vanhempien elikä aikuisten, tarkoitan siis ihan työkavereita ja vanhempia ja koko työyhteisöä, kohtaamista. Eli tavallaan sellasta aitoo kohtaamista, että ajattellee niinku hyvällä.” H1

”...kohtaaminen on se ydinasia, että se miten sinä kohtaat sen lapsen. Kaikki ne äänensävyt ja se, et oikeesti sulla riittäis se aika ja se hetki jokaiselle lapselle niinku antaa.” H3

Haastateltavat tarkensivat hyvin vastauksissaan, miten lapsi tulee kohdata, jotta hän tuntee tulevansa aidosti kohdatuksi. Lapsen kohtaamisessa korostuu lämmin vuorovaikutus, jonka kautta lapsi kokee olevansa arvokas omana itsenään.

”Että näät sen lapsen. Ettet kato pelkästään sinne lasta päin, vaan niinku kohtaat hänet ja tai otat vaikka kädestä kiinni ja huomaat hänet.” H1

Vuorovaikutukseen kuuluu vahvasti toisen ymmärtäminen ja sen osoittaminen toiselle eri tavoin. Läheisyys ja lämpö niin psyykkisesti kuin fyysisestikin luovat lapselle turvallista oloa.

Aikuiset pyrkivät saamaan lasta miettimään itse, miten tulisi toimia eri tilanteissa. Oman ko-
keilun ja tekemisen myötä lapset oppivat toimimaan oma-aloitteisesti.

*”Että ihan jo sillä, että on se avoin syli ja se semmonen äänensävy on semmonen lempeä ja ym-
märtäväinen ja se aikuinen sanottaa sitä, että minä haluan ymmärtää sinua. Että sinun käyttäy-
tyminen on vaan nyt vaikka semmosta, mitä ei voi tehdä. Nyt pitää miettiä, että miten me voijaan
sinua auttaa, että sulla ei tarvitse käyttäytyä näin, että ku näin ei voi. Jotenkin se viiiään just siihen
hänen tapaansa tehdä jotain asiaa. Eikä sitte sanoilla tai muulla anneta ymmärtää, että lapsessa
on vikaa tai lapsi on huono.” H4*

Aikuisen tasavertaisuutta vuorovaikutuksessa lapsen korostettiin vastauksissa. Aikuisen tulee
keskustella lapsen kanssa asioista ja ottaa hänen mielipiteensä huomioon. Aikuisen on tärkeä
kuunnella, mitä lapsi sanoo ja osoittaa lapselle, että aikuinen on aidosti kuunnellut lasta.

*”...siinä vuorovaikutuksessa voi kuitenkin pyrkiä olemaan mahdollisimman tasavertanen. Et se on
semmosta oikeasti vastavuorosta eikä sitä, että minä sanelen sille lapselle, että nyt sinä toimit
näin...se on kuitenkin semmonen keskusteluhetki...” H4*

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kertoivat pyrkivänsä olemaan läsnä ryhmässä ollessaan ja
keskittyvänsä lapsiin pienissä hetkissä. Tällä tavoin kyetään olemaan läsnä ja tutustumista ta-
pahtuu puolin ja toisin. Tästä esimerkkinä:

*”...jotenki vaan sitä positiivisuutta sitä sitte vaan on, sitä sitte ihan yksinkertaistettua tuonne
lapsiryhmiin. Niin mää vaan teen jotain lettikampauksia ja et mä vaan sillä läsnäololla, että niitä
otetaan syliin ja ollaan. Että sitä pysähtymistä.” H5*

Vuorovaikutuksen myönteisyys, esimerkiksi sanoissa koetaan tärkeänä. Myönteiset käskyt oh-
jaavat lasta toimimaan sanojen mukaisesti. Ei-toivottu käytös jää vähemmälle huomiolle ja vä-
henee lapsen käyttäytymisessä.

*”Että lapselle ku antaa jotkut ohjeet niin ite aattelen, että mieluummin sitte sitä, että sekin ois
niinku semmosessa positiivisessa muodossa. Niinku tää ihan perinteinen, että sanotaan, että ”kä-
vele”, jos vaikka lapsi juoksee siellä, niin mieluummin niin kuin, että ”älä juokse”. H3*

Sosioemotionaalisten taitojen kehittäminen on keskeinen tekijä kasvatuksessa. Tunnekasvatus
sosiaalisessa ympäristössä koetaan hyvin tärkeänä. Myös yksilöiden itsetunnon kehittymiseen
pyritään kiinnittämään huomiota varhaiskasvatuksessa.

”...se itsetunnon kehittäminen, siinä se on niinku aivan a ja o. Ja kyllä se oikeasti niinku tajutaanki, että kyllähän niinku hirvittävän moni aattelee, et me opetetaan niitä sosiaalisia taitoja. Ja tunnetaidot on tosi paljon pinnalla.” H5

Osallisuus

Haastateltavat nostivat useaan otteeseen esille lapsen osallisuuden. Samalla todettiin, että usein lapsella on ”aikuisen nälkä” ja lapset tarvitsevat paljon monenlaista aikuisten huomiota. Aikuisen voi huomioida lapsen arjessa päivittäisten toimintojen yhteydessä.

”...ottaa se apulaiseksi, kun viiään kärryjä. Ottaa se niinku oikeisiin tehtäviin. Ja sillä tavalla, et se saa sen tankkauksen aikuisesta.” H5

Osallisuus korostui vastauksissa monessa eri yhteydessä ja limittyi muihin osa-alueisiin. Vastausten mukaan osallisuus lähtee liikkeelle lasten mielenkiinnon kohteista ja niistä asioista, mitä lapsi haluaa tehdä. Samalla lapsen omat vahvuudet nousevat esille. Tässä esimerkkinä se, kuinka osallisuus liittyy vahvuuksiin ja niiden huomioimiseen.

”Joo, se tunnistaminen on tosiaan minusta yllättävänki hyvällä tasolla, yleensä ottaen. Mut se (vahvuuksien hyödyntäminen) on kieltämättä ehkä sit se seuraava steppi.... ja tavallaan lähetään sen lasten osallisuuenki kautta, että ihan niiden lasten mielenkiinnon kohteita ja just, että missä he on hyviä. Niin niitten kautta lähtee se koko toiminnan kehys ja suunnittelu. ...Että ne mennee minusta kivasti ne käsi kädessä, just se osallisuus ja sitte se lasten vahvuuksien ja mielenkiinnon kohteitten huomiointi.” H4

Tulosten mukaan lapsen mielipiteet, ajatukset ja oma toiminta voidaan ottaa huomioon keskustelujen avulla. Aikuisen tulee ottaa lapsi toimintaan mukaan, kysellä hänen mielipiteitään ja kuunnella lasta aidosti. Aidosti kuuntelemisen voi osoittaa esimerkiksi näyttämällä lapselle, että hänen ideoitaan otetaan mukaan varhaiskasvatuksen toiminnassa. Tulosten mukaan lapsen osallistaminen suunnitteluun ja toteutukseen, mielipiteiden huomioon ottaminen, toiveiden huomiointi ja kiinnostuksen kohteiden huomioiminen ovat käytännön keinoja, joilla osallisuus toteutuu. Sitä pidemmälle osallisuudessa päästään, kun lapset saavat valita työskentelytavat ja tehdä yhdessä asioita omien ideoidensa mukaan.

”Että mä oon yrittäny sitä osallisuutta mieltä iteki, että voiko sitä olla onnellinen ja tyytyväinen, jos ei saa mihinkään vaikuttaa. Että eipä varmaankaan. Ainaki ite heti alan napista, että jos kaikki tulee niinku käskyttämällä.” H2

Vahvuudet

Tutkimuksessa tuli vahvasti esille luontevahvuuksien tunnistaminen. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokivat osaavansa itse tunnistaa lasten vahvuuksia ja näkivät sen lähtökohtana omalle toiminnalleen.

”No, kaikilla lapsilla on vahvuuksia ensinnäkin...Mä nään, että miten hän kuuntelee, miten hän noudattaa ohjeita, miten kykeneväinen hän on niinku kaikissa omissa toiminnoissaan ja siirtymissä, miten hän pärjää kavereitten kanssa, mistä hän on kiinnostunu, mitä tekemisiä hän valitsee, mistä hän puhuu.” H2

Haastateltavat näkivät, että vahvuuksia pitää tietoisesti pyrkiä näkemään ja niitä pitäisi hyödyntää käytännössä. Kokemusten mukaan vahvuuksien tunnistaminen ja niiden hyödyntäminen vähentävät haasteellista käyttäytymistä.

”Jokaisessa lapsessa pitää nähä niinku ne vahvuuet. Ja tavallaan kun ruokitaan niitä vahvuuksia, niin voiki olla että haasteet alkaa vähä vähenemään sieltä. Että niin, se on minusta niinku tärkeä lähtökohta.” H4

Vastauksissa korostui hyvin paljon se, että positiivista pedagogiikkaa ja keinoja ajatellaan nimenomaan asenteellisena lähtökohtana ja että materiaaliset keinot eivät korvaa aitoa ihmisten välistä vuorovaikutusta.

”Mutta tietyllä tavalla niinku mikään semmonen menetelmä ei korvaa sitä, että lähtökohtanen asenne on semmonen, että halutaan nähä ne vahvuuet ja myönteiset asiat myös niissä haastavissa tilanteissa.” H4

Tulosten mukaan vahvuudet tunnistetaan arjen tilanteissa lasta havainnoimalla ja hänen kanssaan toimiessa. Toiminta voi olla mitä vaan arjen puuhaa eikä sen tarvitse olla erityisesti järjestettyä toimintaa. Leikki näkyi vastauksissa jonkin verran, mutta ei mitenkään erityisenä tekijänä.

” Lapsen vahvuudethan tulee essiin siinä toiminnassa. Siinä, mitä se lapsi puhuu, miten hän toimii ja mitä, mikä leikissä ilmenee.” H1

Varhaiskasvatuksen erityisopettajien vastauksista käy ilmi, että vahvuuksia halutaan etsiä ja toimia niiden kautta. Myönteisyyttä varhaiskasvatuksen erityisopettajissa herätti se, että he ovat aistineet vahvuuksien tunnistamisen myös muussa henkilökunnassa.

”No, minusta aika mukavasti nyt on ryhmässä jo niinku sisäänrakennettunaki sitä semmosta asennetta ja halua ettiä niitä vahvuuksia.” H4

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokivat saavansa vahvuuksien huomioimisesta ja käytöstä työkaluja itselleen työhön. Sitä kautta he kykenevät pohtimaan lasta yksilönä ja tarjoamaan hänelle parhaita ratkaisuja käytäntöön. Vahvuudet kyetään havaitsemaan aikuisen sensitiivisyyden pohjalta. Oman ymmärtämisen pohjalta he kykenevät viemään viestiä myös muulle henkilökunnalle ja ohjaamaan muita kasvattajia positiivisen pedagogiikan käyttöön.

”Ihan siinä suunnittelussa jo kannattaa ottaa jo se, että vaikka semmosia vastuutehtäviä voi joilleki lapsille antaa. Jos vaikka joku lapsi ei pysty istumaan vaikka kovin kauaa paikallaan. että hänelle voi hyvin antaa niitä, että jos tarvii jakaa jotakin tai hakea jotakin jostakin, niinku hyödyntää siinä se tilanne. Ja se helpottaa sitä lastaki, että se saa lähtee tekemään sen jutun ja voi saada siitä sitte vielä sen myönteisen palautteenki. Et ainakin semmosissa ne vahvuudet tullee. Se suunnittelu on tosi tärkeä, että semmonen sensitiivisyys ylipäätään huomata ne tilanteet.” H3

Tulosten mukaan vahvuuksien käyttöönotto ja huomioon ottaminen suunnittelussa ovat sen sijaan vielä opetteluvaiheessa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kuitenkin koko ajan pyrkivät vahvistamaan muun henkilökunnan ajatuksia. He kertovat esimerkiksi, kuinka lasten vahvuuksia voidaan hyödyntää varhaiskasvatuksen arjen suunnittelussa ja toiminnassa. Myös kasvattajien omat vahvuudet kannattaa ottaa käyttöön. Tämä tuo työhön mielekkyyttä ja työn teosta voidaan tuntea iloa.

”Ihan siis semmosia, niin kun vaikka toimitaan pienryhmissä ja niitten muodostamisessa. eli voidaan niinku lapset jakkaa sen mukaisesti, että ne taidot tukee sitten toisiaan.” H3

”...tai joku oma vahvuus...on saanu lasten kanssa tehdä isoa projektia ja näin...huomaa, että tää on aivan mahtavaa ja ai niin, tämän takia mä kyllä tykkään tästä työstä. Ja jotenki sitä, että ne ottas ne omat taitosa käyttööän ja niitä jaettais niitä tekemisiä...” H5

Esimerkkien kautta myös huoltajat oppivat havainnoimaan lastaan ja tuomaan sanallisesti esiin oman lapsensa vahvuudet. Näiden vahvuuksien tunnistamisen avulla voidaan tukea lasta hänen omien mielenkiinnon kohteidensa mukaan. Yhteistyön kautta saadaan jaettua molemminpuolista tietoa.

”...äiti kerto, että vaikka suomen kielen taito on huono ja sitä pitäis nyt paljon treenata, niin on kiinnostunu ihmisen fysiologiasta ja haluaa tutkia niitä kirjoja, joissa on niinku ihmisen elimistö. Ja sitte tykkää, äiti käytti tämmöstä ilmaisua, että niistä elämäntilannekirjoista, niin sillonhan me

tietenkin aletaan miettiä, että tämmösten kirjojen ja kuvien ja tarinoitten kautta, niin tuetaan sitä hänen suomen kielen tuottamisen taitoa.” H2

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat määrittivät positiivista pedagogiikkaa monipuolisesti. Haastattelun yhteydessä ja vastauksissa ilmeni, että asiat limittyvät toisiinsa monessakin kohdassa. Haastateltavien alkaessa kertoa jostain määritelmästä tai ajatuksistaan, vastaus saattoi sisältää monia asioita.

5.2 Kokemukset positiivisen pedagogiikan keinoista

Seuraavaan olevaan taulukkoon on koottu varhaiskasvatuksen erityisopettajien kokemuksia positiivisen pedagogiikan keinojen käytöstä. Osa keinoista olivat vastaajien mielestä hyvin konkreettisia arjessa tapahtuvaa toimintaa. Osa puolestaan liittyi aikuisten asenteisiin, ajatuksiin ja kokemuksiin, jotka ohjaavat aikuisen toimintaa.

Taulukko 3. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien kokemukset käytössä olevista positiivisen pedagogiikan keinoista.

Pelkistetty ilmaus	Teema	Pääteema
”Peukkumerkit, hymynaamat, kuvat, sormet.” ”Myönteinen puhe.” ”Myönteinen palaute.” ”Tsemppaaminen.” ”Yrittämisestä kehuminen.” ”Motivointi ja vahvistaminen.”	Kannustaminen ja kehuminen positiivisin keinoin. Käytännön keinot sanoin, elein ja ilmein.	Kannustaminen ja kehuminen
”Myönteiset käskyt.” ”Tunteiden nimeäminen.” ”Aikuinen mallintaa puhetta.” ”Asioiden sanoittaminen.”	Puhe, mallintaminen ja sanoittaminen.	Sanoittaminen
”Erilaiset palkkiosysteemit.” ”Tarrataulut.” ”Yhteinen tekeminen palkintona.” ”Kannustus ja iloitseminen onnistumisesta.”	Materiaalinen palkitseminen. Palkitseminen tekemisen muodossa.	Palkitseminen
”Yhteiset keskustelut.” ”Havaintojen kertominen.” ”Vahvuuksista kertominen.” ”Ohjaaminen ajattelemaan myönteisesti.” ”Kannustaminen ja kehuminen.” ”Tuen tarpeen puheeksi ottaminen.”	Yhteistyö huoltajien kanssa. Yhteistyö työntekijöiden kanssa.	Yhteistyö
”Vahvuusvaris- ja tunnekortit.” ”Piki-materiaali.” ”Liikennevalot.” ”Kuvien käyttö.” ”Musiikki, lorut, kirjat, pelit.” ”Pienryhmien vetäminen.”	Konkreettinen materiaali. Pienryhmät. Pedagoginen osaaminen.	Materiaaliset ja ei-materiaaliset keinot

Kannustaminen ja kehuminen

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokivat monenlaisella kannustamisella ja kehumisella olevan suuri merkitys lapsen toimintaan. He kokivat lasten saavan hyvää mieltä ja tsemppaavan itseään myönteiseen käytökseen kannustamisen avulla. Haasteellisissa vuorovaikutustilanteissa tsemppataan lapsia toimimaan loppuun asti, jonka jälkeen voidaan taas jatkaa leikkejä.

*”Tietenkin sitte on niitä lisäksi peukkumerkkejä, kuvilla ja sormilla ja muilla hymynaamoilla.”
H3*

”...aina voi päättää johonki tsemppaavaan sanaan tai siihen, että hei mahtavasti pyysit anteeksi, että yes, nyt teillä voi alkaa taas hyvät leikit yhdessä. Että jotenki se ristiriitatilanne ei saisi ikinä päättyä semmoseen jotenki epämääräiseen tunnelmaan...” H4

Haastateltavien mielestä myös yrittämisestä tulee kehua, ei pelkästään saavutetusta lopputuloksesta. Näin lapsen sinnikkyys kasvaa ja hän oppii onnistumisen kautta uusia asioita. Myönteisen palautteen avulla lapsi jaksaa yrittää seuraavallakin kerralla.

”Se on just sitä, että tuota annetaan lapselle palautetta siitä yrittämisestä.” H2

Tulokset kertoivat, että myönteisyys lähtee kertaantumaan, kun myönteisyyttä pidetään tietoisesti yllä. Kannustamisen ja kehumisen yhtenä hyvänä puolena on myös se, että ne lähtevät kiertämään niin lasten kuin aikuisten kesken.

”... ja kannustetaan ja se niinku, et lapset oppis toisiaanki kannustaan, ku se tulee aikuisenki kautta se malli.” H3

”No, ku ajattelee myönteisesti, niin alkaa tapahtua myönteisiä asioita.” H5

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokivat, että myönteisyydestä, kannustuksesta ja kehumisesta oli käytännössä hyviä tuloksia. Sanallisella, myönteisellä palautteella, tehostettuna ilmeillä ja eleillä, on vastausten mukaan suuri merkitys lapsen mieleen sekä toimintaan. Myönteisen palautteen on oltava johdonmukaista, jotta se tulee tavaksi.

” Ja että kyllä, että mää sain sen lapsen sillä kannustuksella ja läsnäololla toimimaan...” H5

”...aikuinen muistaa johdonmukaisesti antaa sen palautteen ja siitä tulee tapa. Että niinku niinkään sillä, mikä se väline on, ei ole välttämättä niin suurta merkitystä, vaan sillä, että aikuinen alkaa bongaamaan sen hyvän ja siitä tulee semmonen tapa siellä arjessa.” H4

Sanoittaminen

Tulosten mukaan sanoilla ja teoilla nähtiin olevan suuri merkitys lasten kanssa toimiessa. Kukaan toinen ihminen ei tiedä, mitä toinen ajattelee tai tarkoittaa, mikäli hän ei sitä selkeästi ilmaise. Puhe iloisen äänensävyyn kera kiinnittää toisten huomion myönteisellä tavalla. Asiat voidaan ilmaista ääneen, olipa kyseessä joko pieni tai suuri asia.

”No, juuri sillä tavalla ensinnäkin, että puhuu itte iloisista asioista. Kaikesta hyvästä, mitä on nähnyt tai kokenu. Ihan pienistä asioista tietenki.” H2

Tietoinen puheen käyttäminen ja puhuminen kaikesta mahdollisesta koettiin tärkeänä. Myönteinen puhe eli myönteisessä muodossa asioiden tuominen lapselle auttaa lasta ymmärtämään asioita. Kasvattaja sanoittaa lapselle eri asioita ja auttaa ymmärtämään, esimerkiksi mitä voi ja mitä ei voi tehdä. Tietoista puhetta voi harjoitella kertomalla, miltä tuntuu tai mitä osaa, mikä on kivaa ja mikä ei niin kivaa tekemistä.

”Joo, no esimerkiksi just tää tällanen tietyllä tavalla puheen käyttö on semmonen tietonen. Et käytän puhetta ja tuota lasta kannustan.”

Vastausten mukaan sanoittamiseen kuuluu monia asioita, joista yhtenä tunteiden nimeäminen nostettiin esille. Tunnetaitojen opettelu koettiin yhtenä keskeisenä asiana nykyajan kasvatuksessa.

”Nyt huomaan, että tunnetaidot on ainaki semmonen aika tärkeä juttu monessa ryhmässä, mihin niinko tarvitaan.” H4

Kasvattajan puhe toimii mallina lapselle ja hänen käyttämälleen kielelle. Puheen sisällöllä on suuri merkitys sille, miten lapsi kuulee aikuisen puhuvan ja käyttävän kieltä vuorovaikutustilanteissa.

”Myönteinen asenne näkyy kyllä varmaan ihan niin, että miten sille lapselle puhutaan.” H4

”Ja jotenki, jos se menis sitte niihin lapsiin sitte.” H5

Myönteiset käskyt kuuluvat vuorovaikutukseen, mutta myös sanoittamiseen. Myönteiset käskyt ohjaavat lasta toimimaan niin kuin hänen halutaan toimivan. Lapsen on helpompi toimia annetun käskyn mukaisesti kuin miettiä, että mitä ei saa tehdä.

Palkitseminen

Varhaiskasvatuksen erityisopettajien vastauksissa palkitsemista mietittiin erilaisten palkintojen kautta. Joskus palkinto saavutettiin heti tilanteen jälkeen ja joskus oli käytössä erilaisia palkkiosysteemejä, jossa kerättiin tarroja tms. Tietyn määrän saavuttaessa, lapsi sai palkinnon. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat suosivat palkinnoksi yhteistä tekemistä, esimerkiksi pelaamista tai yhteistä leikkiä.

”Sitte tietenki lapsilla on paljon niinku tämmösiä palkkiosysteemejä käytössä. Eli saa sitä tarraa tai helmeä purkkiin tai johonki nauhaan, jos on sovittu lapsen kanssa jostakin tietyistä asioista. Että kun ne menee hyvin, niin siitä tulee se tarra siitä merkinä ja sitte ku on kerätty tarpeeks tietty määrä, niin sitte joku mukava yhteinen tekeminen. Ja nimenommaan niin, että se on joku tekeminen eikä materiaallinen palkinto siellä.” H3

Vastausten mukaan palkitsemisen ei tule merkitä pelkästään materiaalista palkintoa, vaan nimenomaan muunlaista palkitsemista pidettiin tärkeänä. Vastaajat korostivat palkitsemista esimerkiksi yhteisellä tekemisellä, jonka lapsi saa valita (peli, leikki, askartelu tms.). Kannustaminen, tsemppaaminen ja yhdessä iloitseminen jo itsessään ovat palkitsemisen keinoja, koska ne tuovat hyvää mieltä. Hyvän kannustuksen tuella lapsi innostuu harjoittelemaan ja saavuttaa aikanaan tuloksia, joista voidaan taas palkita jollain keinoin.

”Ihan tämmönen välitön, fyysinen arkitilanteissa tapahtuva kannustus ja iloitseminen yhdessä jostain asiasta.” H2

Tulosten mukaan palkitsemisessa on mukana myös materiaalista palkitsemista. Yleensä ne ovat tarroja, joita kerätään tarratauluun tai vihkoon. Huoltajat voivat olla yhteistyössä palkitsemisessa siten, että he lupaavat ostaa esimerkiksi pienen lelun, kun tarroja on kerääntynyt sovitun määrän verran.

Yhteistyö

Huoltajien kanssa

Huoltajat ovat lastensa ensisijaisia kasvattajia ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat näkivät huoltajien roolin erittäin tärkeänä. Huoltajien kanssa jutellaan lapsesta aidosti, jotta lapseen tutustuu myös perheen kautta.

”Lapsella on surupäiviä, ilopäiviä, villipäiviä. Kaiken näkösiä päiviä. Ja ne ei koskaan tupsahda tyhjältä, vaan ne on niinku sen lapsen elämää ja se suuri osa siitä lapsen elämästä toteutuu, tapahtuu siellä kotona. Niin, että se vanhemman kanssa juttelee, niin silloin vasta se ymmärrys siitä lapsen elämästä niinku oikeestaan lähtee liikkeelle.” H2

Tärkeää on myös se, että varhaiskasvatuksen erityisopettajat toimivat mallina huoltajille ja tuovat tietoa heidän lapsestaan, erityisesti vahvuuksien kautta. Varhaiskasvattajan tulee olla huoltajien saavutettavissa, kuunnella heitä ja kertoa itse lapsesta varhaiskasvatuksessa tehdyistä havainnoista. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokevat pystyvänsä vaikuttamaan sanoillaan ja

mallintamisellaan huoltajien asenteisiin ja näkemyksiin omasta lapsestaan. He kokivat tehtävään sanoittaa ja kertoa huoltajille heidän lapsestaan havainnoimiaan asioita.

” Ja on tarjolla niille vanhemmille. Heijän lapsesta on tärkeä puhua, että mitä vanhemmat niinku ajattellee.” H1

”..... ja sitten sitä vanhemmille mä pystyn niinku sitä lasten positiivisuutta, että ku mä niitä havainnoin ja nään, että mitä ne osaa.” H5

”Niin, silloin se on mun tehtävä nostaa niitä vahvuuksia esille siinä tiimipalaverissa ja varsinkin sitte, kun me vanhempien kanssa istutaan ja pohditaan sitä kasvatus- ja opetussuunnitelmaa. Niin myös vanhempi tarvitsee tietoa omasta lapsestaan, että mitä asioita lapsi hallitsee ja missä hän on hyvä ja mistä hän on kiinnostunut.” H2

Vastausten mukaan keskusteluissa huoltajien kanssa käydään läpi lapsen vahvuuksia ja varhaiskasvatuksen erityisopettajat kannustavat huoltajia kertomaan vahvuuksia omasta lapsestaan. Huoltajia voidaan myös pyytää havainnoimaan omaa lastaan, jotta huoltaja osaa kuvailla lastaan. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat käyttivät eri materiaaleja keskusteluissa, jotta huoltajilla olisi helpompaa kuvailla lastaan. Käytössä olivat muun muassa vahvuusvariksen kortit.

”Esimerkiksi vasussa meillä on tapana tällä alueella, että kysytään, että mitkä ovat sinun vahvuudet ja he saavat sieltä valita.” H1

Työntekijöiden kanssa

Positiivinen pedagogiikka toteutuu vuorovaikutuksellisuuden kautta. Työnkuvaan kuuluu varhaiskasvattajien kanssa tehtävä yhteistyö. Yhteistyö on moninaista ja vaatii heiltä tilannetajua sekä myös tietyllä tavalla rohkeutta asioihin kantaa ottamiseen. Asioiden puheeksi ottaminen on tärkeää. Varhaiskasvatuksen erityisopettajan on oltava valmis vastaanottamaan negatiivista palautetta ja silti oltava valmis jatkamaan yhteistyötä. Eräs haastateltava kertoi, että jos joku henkilökuntaan kuuluva loukkaantuu hänen ohjeistaan tai sanomisistaan, niin hän ei jätä yksin vaan ”auttaa” loppuun saakka. Hän antaa henkilökunnan hieman miettiä, palaa sen jälkeen asiaan ja asioita käydään uudelleen läpi.

Haastateltavat kokivat varhaiskasvatuksen erityisopettajien työnkuva muuttuneen paljolti konsultoivaksi. He kokivat vastausten perusteella kasvattajien ohjaamisen hyvin tärkeänä, koska näkivät, että muutokset lähtevät aikuisista käsin. Muutosta ei tapahdu, mikäli aikuisten asenteet

ja toimintatavat eivät muutu. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat ohjaavat aikuisia muun muassa myönteisen palautteen kautta. He kokivat saavansa äänensä kuuluviin olemalla reiluja ja avoimia muita varhaiskasvattajia kohtaan.

”Mutta tietenkin myös heille annan, siis tää on mulla missiona, että muista aina heti myös aikuisille antaa palautetta siitä yrittämisestä. Että jos näät jotaki hyvää, niin sano se heti, että se ei unohtu. Ja se, jos mikä, ilahduttaa aikuisia. Ja kannustaa heitä.” H2

Tulosten mukaan haastateltavat kokivat, että muuta henkilökuntaa joutuu vielä paljonkin ohjata ajattelemaan myönteisesti. He kokivat, että kannustamisella on myönteisiä vaikutuksia työnteeseen. Motivointi ja vahvistaminen tehoavat aikuisiin myönteisesti aivan samalla tavalla kuin lapsiinkin.

”...jouvun niinku niin perusasioita vielä motivoimaan. Sitte se positiivisuus on kyllä siinä aina välillä, että yrittää, niinkö silleen just, että elkää ottako tätä niin vakavasti ja kirjaimellisesti. ...Että niillä ois aikaa olla sen lapsen kanssa positiivisesti ja niinko silleen nähä se hyvä.” H5

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat pohtivat työtään hyvin ammatillisesti ja sen kautta, minkä kokivat omaksi keskeiseksi työtehtäväkseen. Yksi näistä oli lapsen tuen tarpeiden puheeksi ottaminen.

”Ku minun työn näkökulmassahan se on, että otetaan puheeksi ne lapsen tuen tarpeet ja ne asiat, mitä lapsi ei vielä osaa tai hallitse. Niin silloin on tuota tärkeätä sitte keskustella aina aikuisten kanssa siitä, että meidän täytyy jo yrittämisestä jo ruveta palkitsemaan.” H2

Varhaiskasvatuksen erityisopettajien työskentely ryhmässä antaa mallia muille kasvattajille, miten lasten kanssa tulisi toimia. Pelkkä mallintaminen ei riitä, vaan lisäksi koettiin tärkeänä se, että asioista keskustellaan yhdessä ja pohditaan, miten olisi hyvä toimia jatkossa. Havainnoituja asioita sanoitetaan aikuisille.

”.....ja sitte, ku mää oon siellä lapsiryhmässä, niin mallin näyttöä, että miten lapsille puhutaan ja miten mää oon siinä läsnä.” H5

”Sitte tietysti siihen on tärkeänä asiana, että puhuu niitten aikuisten, niitten työntekijöiden kanssa.” H1

Ihan samalla tavalla kuin lapsia kehutaan ja kannustetaan, voi toisia aikuisia kehua ja kannustaa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat käyttävät tätä menetelmää ohjatessaan muuta henkilökun-

taa esimerkiksi halutessaan viedä erilaisia työtapoja tai –keinoja ryhmiin. Kannustaminen kohdistui varhaiskasvattajien toimintaan arjessa sekä yhteisiin kokouksiin ja koulutuksiin osallistumiseen.

Materiaaliset ja ei-materiaaliset keinot

Ennako odotuksistani huolimatta mitään materiaalisia keinoja ei nostettu kovinkaan erityisesti esille. Muutamia mainittiin luettelomaisesti, kun varhaiskasvatuksen erityisopettajat kävivät läpi käytännön työtä. Materiaaleja ja niiden tuomaa sanomaa kyllä arvostettiin, mutta positiivinen pedagogiikka koettiin ennen kaikkea joksikin muuksi kuin materiaalin käyttämiseksi. Materiaali, kuten Vahvuusvaris-kortit, Piki-materiaali ja liikennevalot koettiin positiivista pedagogiikkaa tukevinä tekijöinä, ei pääasioina. Näistä materiaaleista sanottiin niiden olevan muutenkin käytössä kuin pelkästään positiivista pedagogiikkaa toteuttavana tekijänä.

”...esimerkiksi vahvuusvaris on niinku itelleki ollu semmonen mieluinen ja helppo tapa lähestyä niitä vahvuuksia ja tua niitä jotenki näkyväksi sekä itelle ja lapsille.” H4

Aiemmin varhaiskasvatuksessa esillä olleita keskeisiä, perinteisiä menetelmiä kaivattiin työhön takaisin. Musiikin käyttö, lorut, kirjat, pelit ja leikit ovat vastaajien mukaan jääneet jopa unohduksiin.

”...niin sanottuja lastentarhatyyppejä. Esimerkiksi lorut ja laulut miusta on jotenki vähenevä luonnonvara.” H1

Kuvista ja kuvien käytöstä ei ole yksinkertaista sanoa, mihin teemaan ne sopivat, sillä niitä käytetään monissa tilanteissa kaikkien lasten kanssa. Kuvat vahvistavat sanottua ja ovat monikanavainen väline.

”Et nää kuvat tavallaan, semmonen monikanavaisuus on yks tärkeä. Minusta hyvin tärkeä.” H1

Pienryhmätoiminta on vastaajien mukaan jo vakiintunut toiminta varhaiskasvatuksessa. Pienryhmissä jako voidaan tehdä eri perusteilla ja kasvattajat voivat vaihdella eri ryhmien vetäjinä. Pienryhmätoiminnassa kyetään tukemaan yksilöitä paremmin kuin koko ryhmässä toimiessa. Pienryhmätoiminnassa yksilöllisyys ja lapsen vahvuudet pääsevät esille, kun kasvattajalla on aikaa pienessä ryhmässä kohdata lapset yksilöinä. Pienryhmätoiminnassa kyetään ottamaan huomioon yksilöllisyys ja lapsen vahvuudet.

”No, joo, ihan siis semmosia, niin kun vaikka toimitaan pienryhmissä ja niiden muodostamisessa. Eli voijaan niinku lapset jakkaa sen mukaisesti, että ne taidot tukee sitten toisiaan. Ettei kaikki tuen tarpeiset oo siinä samassa pikkuryhmässä.” H3

”Mut sit mie jaoin ne pienryhmät eri periaatteella, ku heillä siellä normiarjessa. Että sitte vähä niinku sen taitotason mukkaan sitte jaoin sen ryhmän.” H4

Eräs vastaajista koki pienryhmätoiminnan olevan muutoksen kynnyksellä. Pienryhmätoiminnan tulee jatkossa olla joustavampaa ja lasta osallistavampaa kuin nykypäivänä. Suunnittelun ja toiminnan ideat tulee lähteä lapsista liikkeelle.

”...ja kuitenkin se, että mennään koko ajan enemmän semmosista yksittäisten tuokioitten ja hetkien suunnitelmallisesta ja aikuisjohtoisesta hommasta niinku kohti enemmän projektityöskentelyä ja joustavaa pienryhmätoimintaa ja muuta, niin me ollaan vielä kuitenkin siinä opetteluvaiheessa.” H4

Keinot ovat monipuolisia ja vastaajien mielestä myös arjessa helposti toteutettavia. Vastaajat sanoivat itse pyrkivänsä ja ohjaamaan myös toisia kasvattajia siihen, että keskittyminen yhteen tai muutamiin asioihin kerrallaan tuo haluttuja tuloksia.

5.3 Varhaiskasvatuksen erityisopettajan näkemys kasvattajan toiminnasta

Tutkielmassa kysyttiin, mikä merkitys varhaiskasvatuksen erityisopettajien mielestä on kasvattajan toiminnalla positiivisen pedagogiikan toteuttamisessa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien vastauksista kävi monessa kohtaa ilmi, että kasvattajan merkitys on sama, olipa kyseessä varhaiskasvatuksen erityisopettaja tai joku muu varhaiskasvattaja. Tutkielman tuloksissa näkyi vahvasti varhaiskasvattajien merkitys pedagogiikan toteuttajina. Varhaiserityiskasvatuksen erityisopettajien työnkuvaan liittyy hyvin vahvasti tiimityö muiden varhaiskasvattajien kanssa. Jossakin kohtaa he nostivat erityisesti oman työn merkityksen esille, mutta useimmat vastaukset koskivat yleensäkin kaikkia varhaiskasvattajia.

Taulukko 4. Varhaiskasvattajien merkitys positiivisen pedagogiikan toteuttajana varhaiskasvatuksen erityisopettajien mielestä.

Pelkistetty ilmaus	Teema	Pääteema
<p>”Saa ideoida eri toimintavaihtoehtoja, jotta saa asiat sujumaan jonkun lapsen kohdalla.”</p> <p>”Pidämme toisistamme huolta.”</p> <p>”Positiivinen ajattelu tuo empatiaa käytäntöön.”</p> <p>”Onnellisuuden ja hyvän nostamista esiin.”</p>	<p>Lapsen ymmärtäminen.</p> <p>Auttaminen.</p> <p>Lapselle aikaan saatu hyvä tunne.</p> <p>Tunteiden ilmaisua.</p>	Tunnekasvatuksen korostuminen
<p>”Opimme kannustamaan, sekä lapset että aikuiset.”</p> <p>”Yhteisyyden näkeminen lisääntynyt.”</p>	<p>Kiitoksen antaminen.</p> <p>Asioiden puheeksi ottaminen.</p> <p>Myönteinen palaute.</p>	Vuorovaikutussuhteiden parantuminen
<p>”Hyviä sopimuksia tiimien kanssa.”</p> <p>”Positiivisuus herättää luottamusta työyhteisössä.”</p> <p>”Myönteisten asioiden näkeminen ja tekeminen -> tulee tapoilla toimia.”</p>	<p>”Hyviä sopimuksia tiimien kanssa.”</p> <p>”Positiivisuus herättää luottamusta työyhteisössä.”</p> <p>”Myönteisten asioiden näkeminen ja tekeminen -> tulee tapoilla toimia.”</p>	Yhteistyön kehittyminen
<p>”Iloa itselle, jos jotakin asiaa on kokeiltu ja se on vielä toiminut.”</p> <p>”Omalla työllä on positiivisia vaikutuksia.”</p>	<p>Oman työn sisällön tiedostaminen.</p> <p>Koulutuksen ja työkokemuksen hyödyllisyys.</p>	Oman työn merkityksellisyys

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kertoivat varhaiskasvattajien toteuttamalla positiivisella pedagogiikalla olevan monia merkityksiä. Tulosten mukaan varhaiskasvattajat haluavat saada lapselle hyvän tunteen olemisestaan, kasvustaan ja oppimisestaan. Lasta halutaan katsoa ”hyvillä silmillä” ja tuottaa lapselle ilon sekä onnistumisen kokemuksia yhdessä aikuisen kanssa. Lapsen rinnalla halutaan olla ja auttaa tarvittaessa. Näillä keinoin päästään tunnekasvatuksen merkityksellisyyteen.

”...ja juttelen ja kannustan ja kehun ja jotain huumoria niille lapsille, että niillä on sit ku ne lähtee nii on reikiä nolla-tunne.” H5

”Et se ei oo semmosta, että me asetetaan lapselle tavote ja jätetään hänet ponnistelemaan. Vaan me muistutetaan aina, että meidän työ on olla rinnalla ja harjotella yhdessä ja toistaa niitä asioita ja antaa sille harjottelulle aikaa.” H2

Vuorovaikutus ja sen merkitys korostuivat vastauksissa myös tässä osuudessa. Kasvattaja kykenee antamaan positiivista palautetta ja kiitosta lapselle sekä nostamaan asioita esille. Myönteiseen vuorovaikutuksellisuuteen tulee panostaa. Varhaiskasvattaja nähtiin keskeisenä tekijänä, jonka ajatusten ja toiminnan on ensin muututtava, jos jotain muutoksia halutaan aikaan.

”Se laps on silti se tärke laps, vaikka se käyttäytyy niinku se käyttäytyy. Ja aikuinen on siinä se se semmonen muuttuva tekijä.” H1

Varhaiskasvatuksen erityisopettajan tulee miettiä omaa työminäänsä vahvasti. On tärkeää tiedostaa, millä tavoin tekee työtään ja miten saa aikaan hyviä tuloksia niin lasten, varhaiskasvattajien kuin huoltajienkin kanssa. Vuorovaikutukseen liittyy tiimityössä vahvasti yhteistyön merkityksellisyys. Haastateltavat kokivat edistävänsä yhteistyön kehittymistä positiivisen pedagogiikan avulla.

”Ennen kaikkee mä monesti oon pohtinu sitä että meidän aikuisten pitäis oikeesti, niinku jo kauan aikaa on ollu varhaiskasvatussuunnitelman perusteissa meillä tämä velvot, että tuota meidän täytyy niinkun olla positiivisia ja tuota niin nostaa maailmasta esille se hyvä puoli niinku siinä kasvatustyössä.” H2

Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokivat työnsä tärkeäksi ja merkitykselliseksi. He näkivät oman työnsä helpottaneen myönteisen ajattelun ja työtapojen kautta. He sanoivat, että kiitoksen antaminen on helpottanut ja tullut tavaksi sekä asioiden puheeksi ottaminen on helpottanut. Vastaajien mielestä tähän vaikuttavat myös työkokemus ja saatu koulutus. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokivat saavansa myönteisyydestä ja positiivisen pedagogiikan käytöstä itselleen paljon hyvää työhön ja omaan hyvinvointiin. Oma mieli voi jopa herkistyä, kun kuulee, että varhaiskasvatuksen erityisopettajan ehdottamaa asiaa on kokeiltu ja se on vielä toiminutkin. He kokivat, että on tärkeää saada itsekin palautetta työstään.

”...ja sitte, jos mä kuulen, että joku niistä on toiminu, niin mä, että ihan oikeesti, sekö toimi? Ja se on mulle todella tärkeätä, että mä saan kuulla siitä.” H2

Myönteisten keinojen kautta varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokivat pystyvänsä ainakin yrittää muuttaa omaansa ja toisten asenteita myönteisimmiksi ja reiluimmiksi toisia työntekijöitä kohtaan. He toivoivat kykenevänsä ohjaamaan muuta henkilökuntaa keskittymään olennaiseen, saavansa työntekoon positiivista rentoutta ja hyvää työilmapiiriä ryhmiin. Merkityksellisyys näkyy niin lasten kuin aikuisten hyvinvoinnissa ja toimintaan liittyvissä aiheissa.

5.4 Positiivisen pedagogiikan merkitys lapselle, jolla on tuen tarvetta

Positiivisen pedagogiikan keinoin voidaan tarjota kaikille lapsille laadukasta ja myönteistä kasvatusta sekä opetusta. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokivat, että niiden lasten kohdalla, joilla on tuen tarvetta, on erityistä syytä kiinnittää huomiota positiivisen pedagogiikan käyttöön. Lapset ovat usein saaneet negatiivista huomiota ja palautetta osakseen, joten nyt on syytä kiinnittää huomio erityisesti heidän kohdallaan positiivisen pedagogiikan käyttöön. Vastauksissa korostettiin kuitenkin myös sitä, että positiivisen pedagogiikan merkitys on kaikille tärkeää.

Taulukko 5. Varhaiskasvatuksen erityisopettajien näkemys positiivisen pedagogiikan merkityksestä lapselle, jolla on tuen tarvetta.

Pelkistetty ilmaus	Teema	Pääteema
<p>”Yleiskannustus ei riitä, vaan pitää tarkentaa.”</p> <p>”Tuen tarpeisten lasten kanssa aikuisen tulee olla tietoisempi ja suunnitelmallisempi.”</p> <p>”Tulee ottaa huomioon yksilölliset piirteet.”</p>	<p>Aikuisen tuki vahvaa</p> <p>Turvallinen, läsnä oleva, johdonmukainen, ystävällinen, lempeä aikuinen</p> <p>Lapsella olevat yksilölliset haasteet huomioidaan</p>	<p>Yksilöllinen tuki</p>
<p>”Tuen tarpeiset lapset tarvitsevat myönteistä palautetta kohdennetummin.”</p> <p>”Kehuminen auttaa ja yllättää lapsia.”</p> <p>”Tuen tarpeisille lapsille on erityisen tärkeää saada kannustusta ja että myönteistä palautetta tulee enemmän kuin negatiivista ja he saisivat onnistumisen kokemuksia.”</p>	<p>Palautteen antaminen</p> <p>Itsetunnon kehittyminen</p> <p>Hyvän huomaaminen</p> <p>Onnistumisen kokemukset</p>	<p>Itsetunnon vahvistuminen</p>
<p>”Lapset oppivat kannustamaan toisiaan.”</p> <p>”Positiivinen ajattelu tuo kaikille empatiaa käytäntöön.”</p> <p>”Lapsella on tarkkuutta eri asioihin.”</p> <p>”Lapsi huomaa toiset ihmiset.”</p>	<p>Opitaan kannustamaan toisia</p> <p>Iloitseminen yhdessä</p> <p>Positiivinen palaute</p>	<p>Sosiaalisten taitojen ja tunnetaitojen kehittyminen</p>
<p>”Vahvuus voi näkyä miltä osaltaan vaan.”</p> <p>”Vahvuus voi näkyä eri aisteissa eri lapsilla.”</p>	<p>Vahvuuksien tunnistaminen</p> <p>Vahvuuksien huomioiminen</p> <p>Vahvuuksien sanoittaminen</p>	<p>Vahvuuksien vahvistuminen</p>

Tulosten mukaan lapsen yksilöllinen huomioiminen ja tukeminen ovat merkittäviä tekijöitä. Tärkeänä koettiin lasten huomioiminen, joilla on haasteita ryhmässä toimimisessa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat tunnistivat lasten saavan paljon negatiivista palautetta, erityisesti silloin, kun heidän tulisi negatiivisen palautteen sijaan saada heidät huomaamaan hyvä itsessään.

”Kyllä ne tuen tarpeiset lapset nimenomaan niinko tarvii sitä positiivisuutta.” H5

”Tuen tarpeisille lapsille se on vielä tärkeämpää, että se näkökulma on siinä tekemisessä nimenomaan sen myönteisen ja positiivisen pedagogiikan mukainen.” H4

Aikuisen tehtävä on olla turvallinen ja läsnä oleva aikuinen. Vastauksissa tuli esille se, että haastavissa tilanteissa aikuisen on tärkeä pysyä johdonmukaisena, mutta osoittaa lapselle siinä samalla, että hän on silti ystävällinen ja lempeä. Lapselle on annettava aikaa tilanteisiin erityisesti silloin, kun hetkessä on lapselle jotain haasteellista tai lapsella on tuen tarvetta.

”...pitää olla jämäkkä ja lempeä ja mieluummin sitte hiljaa siinä tilanteessa ja oottaa että se rauhoittuu.” H5

Itsetunnon vahvistuminen onnistuu palautteen antamisen ja hyvän huomaamisen kautta. Lapselle on hyvin tärkeää muodostaa myönteinen kuva itsestään. Aikuisen huomatessa hyvät yritykset ja onnistumiset, lapsi saa kokea onnistumisen kokemuksia.

”Että monesti tuota varsinkin niitten lasten kohalla, joilla on joitakin käyttäytymisen haastetta ja sen tyyppistä, niin sitä negatiivista palautetta tulee niin paljon. Että ainaki niissä on yrittäny sitä viii etteen päin, että niissä pyrkis huomaamaan ne hyvät puolet ja hyvät asiat.” H3

Vahvuuksien kautta kyetään tukemaan kaikkia lapsia. Aikuisen pitää olla tarkkana siitä, miten palautetta antaa, millä tavoin ja mihin kunkin yksilön kohdalla kiinnittää erityistä huomiota. Pelkät kehusanat eivät riitä, vaan sanomisen voi tarkentaa johonkin tekemiseen. Vastaajien mielestä kasvattajien pitää olla hyvin tarkkaavaisia sekä ilmaistava selkeästi ja sanallisesti lapsen toiminnassa nähty tekeminen.

”...varsinkaan tuen tarpeisten lasten kohalla niin semmonen yleiskannustus ei riitä, että aiku hienosti ja voiku hyvin ja ootpa sää nytte mahtava. Vaan sitä pitää aina tarkentaa, että mikä oli hyvin ja mistä minä nyt niin hämmästyin ja iloitsin sinun toiminnassasi...että siinä pitää olla tarkempi ja selkeämpi ja runsaampi.” H2

Myös positiivisen, yleisen tuen merkitys nostettiin vastauksissa esiin. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokivat, että tuen antaminen koetaan usein ryhmässä jonakin suurena asiana, vaikka se on juuri sitä perustyötä ja ”tavallisia asioita”.

”Lapsen kasvun ja kehityksen ja oppimisen tukeminen yleisessä tuessa, se on niin olennaisen tärkeä. Sitä pitäis enemmän vaan korostaa miun mielestä. Ja niitä keinoja. Että ne ei oo mittään kummallisia ja erikoisia vaan ne on niitä ihan tavallisia. Sitä kaikkee, mitä tehhään. Kaikki pelit, tekemiset, askartelut, lorut, laulut.” HI

Positiivisen pedagogiikan merkitys lapselle, jolla on tuen tarvetta, on suuri. Lapsen on aina tärkeää saada kokea hyvän olon tunteita, iloita onnistumisistaan, saada aikuiselta myönteistä palautetta ja kokea muita myönteisiä asioita elämässään. Lapsen kohdalla, jolla on tuen tarvetta, näihin asioihin tulee kiinnittää erityisesti huomiota, jotta lapsen vahvuudet ja hänessä oleva hyvä nostetaan esille haasteiden ja ongelmien sijaan.

5.5 Tulosten yhteenveto ja luotettavuustarkastelu

Tavoitteena oli selvittää varhaiskasvatuksen erityisopettajien käsityksiä positiivisen pedagogiikan määritelmästä ja keinoista käytännössä. Tutkimuksen avulla selvitettiin myös positiivisen pedagogiikan merkitystä varhaiserityiskasvatuksessa sekä kasvattajien merkitystä positiivisen pedagogiikan toteuttajina.

Tutkielman tulokset kertovat, että kasvattajien asenteet, myönteisyys ja vuorovaikutuksellinen toiminta ovat keskeisiä tekijöitä positiivisessa pedagogiikassa. Varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokevat positiivisen pedagogiikan olevan asenteellisesti tärkeä perusta heidän työlleen. Vastaajien mielestä kyse on lähtökohtaisesti halusta olla myönteinen kasvattaja, joka näkee lapsessa hyvän ja vahvuudet. Positiivisen pedagogiikan tiedostaminen työssä näkyy vastausten perusteella vahvasti. Tulosten mukaan positiivisen pedagogiikan periaatteita ja luontevahvuuksia tunnustetaan, mutta niiden käyttöönotossa ja hyödyntämisessä on vielä kehittämistä. Tässä varhaiskasvatuksen erityisopettajat kokivat olevan työsarkaa, johon voivat omalla toiminnallaan vaikuttaa. He kokevat kykenevänsä monipuolisella yhteistyöllä herättelemään sekä huoltajien että työntekijöiden ajatuksia. Omassa työssään he mallintavat käyttäytymistä ja toimintaa niin lapsille kuin aikuisille. Lapset otetaan huomioon yksilöinä ja tukea annetaan tarvittaessa. Osallisuuteen ja lasten tunnekasvatukseen kiinnitetään huomiota. Vastauksissa korostettiin konkreettisten keinojen lisäksi ”näkymättömiä” keinoja, joiden avulla positiivista pedagogiikkaa toteutetaan. Tulokset viittaavat siihen, että yhdellä välineellä tai tavalla ei ole merkitystä, vaan myönteisesti asenteellinen lähtökohta vie pitkälle. Materiaaliset välineet voivat olla tukena positiivisen pedagogiikan käytössä.

Teoreettisessa viitekehyksessä sekä haastateltavien vastauksissa tuli ilmi ajan ja käsitysten muuttuminen. Varhaiskasvatukseen voidaan todeta olevan muuttuvaa ja uusia suuntia hakevaa. Kasvattajien on itsensä oltava valmiita muuttumaan, mikäli he haluavat lasten muuttuvan. Aiemmin esitellyn Kallialan (2008, 259) tutkimuksen mukaan on vielä matkaa aikuisen tavoiteltavaan rooliin. Aikuisten omat ajatukset, tunteet, toimintatavat sekä pedagoginen osaaminen ovat keskeisiä tekijöitä kasvattajien työssä. Vaikka tutkimus on tehty jo vuonna 2008, tästä löytyy yhteneväisiä ajatuksia nykypäivään. Asiat tuntuvat edenneen hitaasti reilussa kymmenessä vuodessa. Myös haastateltavat kokivat yksimielisesti, että aikuisten merkityksen tietoisuutta on vielä laajennettava. Pyrkimystä ja hyvää asennetta jo on olemassa, mutta ne eivät vielä näy kunnolla käytännön työssä.

Varhaiserityiskasvatusta pohtiessa vastaajat korostivat sitä, että lapsi, jolla on tuen tarvetta, tarvitsee erityisen paljon huomiota vahvuuksien esille nostamiseen. Lapsi, joilla on tuen tarvetta, on usein saanut osakseen paljon negatiivista palautetta. Varhaiskasvattajien on autettava lasta itseään huomaamaan sekä käyttämään omia vahvuuksiaan. Varhaiskasvattaja nähdään positiivisen pedagogiikan toteuttajana hyvin vahvasti keskeisenä tekijänä. Kasvattajan asenne, vuorovaikutustaidot ja myönteisyys ovat lähtökohta toimivalle positiiviselle pedagogiikalle. Myönteisyyden kautta koetaan mahdollisuus nähdä lapset yksilöinä omine vahvuuksineen. Varhaiskasvatukseen erityisopettajat toivovat lisää koulutusta positiivisesta pedagogiikasta sekä itselleen että muulle henkilökunnalle. He kokevat aiheen olevan ajankohtainen, jota tulee pitää yllä koulutuksen, keskustelujen ja pohdintojen kautta. Myönteisyys tarvitsee koko ajan vahvistusta.

Eettisyys ja luotettavuus

Luotettavuuden voi saavuttaa suunnitelmallisuuden ja laadun valvontaan paneutumisen avulla. Laadullisen tutkimuksen tekijä tukeutuu johonkin lähteeseen ja tekee sen pohjalta valintansa. Kirjoittajan perustelut tutkimuksen eri vaiheissa ratkaisevat aineiston luotettavuuden. Tieteelliset työt tulee tehdä hyvän tieteellisen käytännön edellyttämällä tavalla. Tutkimuksessa käytetään tieteellisen tutkimuksen kriteerien mukaisia ja eettisesti kestäviä tutkimusmenetelmiä. Hyvään tieteelliseen käytäntöön kuuluvat rehellisyys, tarkkuus ja objektiivisyys, tieteellisten menetelmien käyttö, tulosten avoimuus ja vastuullisuus, muiden tutkijoiden tuotosten kunnioittaminen, tutkimuksen eettinen suunnitteleminen, toteuttaminen ja tallentaminen, tutkimusluvut, oikeudet, vastuut ja velvollisuudet, mahdolliset sidonnaisuudet sekä muut asiat (hallinto sekä

tietosuoja). (Kananen 2017, 35–36, 189–190.) Tutkielma on toistettavissa, joten on siltä osin luotettava. Teemahaastattelu, jonka vastauksia arvioin, tehtiin varhaiskasvatuksen erityisopettajille. Pohdin, että olisi ollut myös tärkeää kysyä luotettavuuden lisäämiseksi varhaiskasvatuksen erityisopettajien positiivisen pedagogiikan käyttämisestä myös varhaiskasvatuksen henkilökunnalta.

Tutkijan itsensä toimiessa aineistokeruun välineenä, hänen omat näkemyksensä muuttuvat ja kehittyvät. Laadullisessa tutkimuksessa aineistonkeruuseen liittyy vaihtelua tutkijan tietoisten tulkintojen ja aineiston hallitsemisen välillä. Tutkijan tulee selvittää lukijalle mahdollisimman hyvin omia tulkintojaan ja pyrittävä saamaan aikaan lukijan kannalta uskottava tutkimusraportti. (Kiviniemi 2018, 83–86.) Pysin olemaan haastattelija, joka ei johdatellut kysymyksiä liikaa. Olin tutkijana johdonmukainen ja etenin tutkimuksessa suunnitellusti.

Luottamuksen osoittaminen tutkimukseen osallistujia kohtaan on erittäin tärkeää. On tehtävä selväksi, että vastaukset käsitellään nimettömästi ja luottamuksellisesti. Tutkijan on lisäksi muistettava, ettei omalla toiminnallaan aiheuta kenellekään minkäänlaista harmia, muistaa tehdä kaikki luvan kanssa, pitää yllä hyvää suhdetta tutkittavan kanssa, välttää päällekkäystä asennetta, olla kohtelias käytöksessään ja käsitellä dataa luotettavasti sekä eettisesti. (Lichtman 2013, 50–56.) Tutkijana korostin luottamuksellisuutta sähköpostitse lähetetyssä haastattelupyynnössä (liite 1.), jossa kerroin tutkielman aiheesta. Kerroin, mitä varten kyselyn tein, mihin käytän vastauksia ja käsitteleväni vastaukset nimettöminä. Ilmaisin, että tulen hävittämään haastattelun nauhoituksen ja litteroinnit tutkielman valmistuttua. Varmistin nämä samat asiat myös haastattelun alkupuolella suullisesti samalla, kun otin haastattelulupiin allekirjoitukset. Olen toiminut koko tutkielman ajan tarkasti sääntöjen mukaan enkä ole ilmaissut haastateltavista mitään tunnistettavissa olevaa tietoa.

6 Johtopäätökset ja pohdintaa

Positiivista pedagogiikkaa voi aidoimmin toteuttaa kasvattaja, joka on omaksunut positiivisen pedagogiikan periaatteet itselleen omaan elämäänsä. Paras roolimalli lapsille on sitoutunut kasvattaja, joka huolehtii omasta hyvinvoinnistaan ja kokee myös omassa elämässään myönteisiä tunteita, merkityksellisyyttä ja onnistumisia. Näiden avulla hän toimii kannustimena lapsille ja omalla käyttäytymisellään mallintaa hyvää asennetta. Hyvän asenteen ja menetelmien kautta hän edistää myönteisen ja arvostavan ilmapiirin syntyä sekä kasvua. Hyvä, positiivinen kasvattaja on tietoinen siitä vastuusta, joka hänellä on. Hän osaa suunnitelmallisesti vahvistaa lasten osallisuutta ja sanallistaa onnistumisia sekä antaa aitoa myönteistä palautetta ja kiitosta aina, kun se on mahdollista. Kasvattajan on tärkeää ymmärtää ja sisäistää, että positiivinen pedagogiikka on muutakin kuin positiivista ajattelua. Tärkeänä osana ovat myös negatiiviset kokemukset, haasteet ja vastoinkäymiset. Ne sisältävät oppimisen kokemuksia ja tilanteita. Negatiiviset tunteet voivat tietyissä tilanteissa olla hyödyllisempiä kuin myönteiset tunteet. Keskeistä on kokemusten ja tunteiden tasapaino. (Leskisenoja 2017, 12–13, 188–189.)

Positiivinen pedagogiikka muokkautuu jokaisen sitä toteuttavan yksilön mukaan. Ihminen muokkautuu perimän, vallitsevien olosuhteiden sekä omissa käsissä olevien asioiden kautta. Ihmisen luonne ja temperamentti vaikuttavat, kuinka positiivinen tai negatiivinen hän lähtökohdiltaan on. Jokainen on kuitenkin kehittyvä yksilö ja uusia taitoja voi oppia minkä ikäisenä tahansa. Haastateltavat kertoivat saaneensa omia ajatuksiaan liikkeelle ja pysähtyneensä haastattelun aikana miettimään, mitä itse oikeasti ajattelevat varhaiskasvatuksen erityisopettajan työstä ja positiivisen pedagogiikan käytöstä sekä keinoista.

Positiivisella pedagogiikalla on vaikutuksensa hyvin moniin asioihin niin varhaiskasvatuksessa kuin elämän muilla osa-alueilla. Väitöskirjassaan kiusaamista varhaiskasvatuksessa (n=771) tutkinut Laura Repo (2015a, 52–53) kirjoittaa, että jokaisen lapsen on tunnettava kuuluvansa ryhmään, jotta tuntee olonsa turvalliseksi. Lapset harjoittelevat taitojaan arjen eri tilanteissa, joten on tärkeää, että niissä tilanteissa kiinnitetään huomiota erityisesti vuorovaikutukseen ja sosioemotionaalisiin taitoihin. Revon mukaan aikuisten tulee kiinnittää huomiota positiivisiin pedagogisiin menetelmiin, jotta lasten vahvuudet saadaan esille, tekemiseen tulee myönteinen sävy ja lapset saavat tukea vuorovaikutustilanteisiin. Ahonen (2017, 207) lainaa kirjassaan Laura Revon huomiota lapsen tarpeista; ”oikeudenmukaisuus edellyttää sen hyväksymistä, että

lapset tarvitsevat eri määrän saadakseen yhtä paljon”. Tämä kuulostaa pätevältä lauseelta mo-
neen lapsen kasvatukseen liittyvään asiaan. Kaikkia ei voi eikä tule kohdella samalla tavalla
kuin toisia. Ei ole yhtä ohjenuoraa, jonka mukaan kulkea.

Kettukangas, Heikka ja Pitkäniemi (2017, 183–184, 188) ovat tutkineet (n=151) varhaiskasva-
tuksen henkilöstön käsityksiä lasten osallisuudesta perustoiminnoissa ja varhaiskasvattajien si-
joittumista eri toimintakulttuureissa (osallisuutta edistävänä). Perustoiminnot määritellään ole-
van lasten perustarpeiden tyydyttämiseen ja arkeen liittyviä toimintoja, kuten nukkuminen ja
syöminen. Varhaiskasvattajat kokivat lasten osallisuuden toteutuvan perustoiminnoissa suh-
teellisen hyvin, mutta muissa arjen toiminnoissa lasten osallisuus on vasta kehittymässä. Lasten
ja kasvattajien yhteistä tietoutta tulee kehittää, jotta syntyy lasten osallisuutta mahdollistava
toimintakulttuuri.

Virkki (2015, 70, 78, 103, 107, 118) on väitöskirjassaan tutkinut varhaiskasvatusta osallisuuden
ja toimijuuden edistäjänä (n= 9 lasta, 4 kasvattajaa). Tutkimusongelmissa kysytään, millaisia
lasten ja kasvattajien kokemukset ovat. Tulosten mukaan lasten osallisuus riippuu siitä, kuinka
he kykenevät toimimaan päiväkodin toiminnassa ja kuinka se mahdollistetaan. Tutkimuksen
mukaan toimijuuden eri ulottuvuudet ovat lapset kasvattajien toiminnan kohteina, lapset ympä-
ristöstä ohjautuvina toimijoina, lapset yhdenvertaisina toimijoina toistensa ja kasvattajiensa
kanssa sekä lapset omaehtoisina toimijoina. Ulottuvuudet täydentävät toisiaan ja ovat keske-
nään tasa-arvoisia. Lapset kokevat olevansa osallisia leikissä, ulkoilussa ja itsenäisissä tilan-
teissa. Kasvattajien kokemusten mukaan lapset voivat olla osallisuuden ja toimijuuden edistä-
jinä leikissä, ihmissuhteissa sekä päiväkodin toiminnan muokkaamisessa.

Kasvattajien kokemia tunteita sivuttiin vastauksissa, mutta jatkossa olisi mielenkiintoista pe-
rehtyä aiheeseen lisää. Väestöliiton julkaisussa (2013) perehdytään tutkimukseen varhaiskas-
vatuksen työntekijöiden (n= 222) kokemuksista työssään. Näkökulma on hyvin mielenkiintoi-
nen ja vielä aika vähän tutkittu asia. Rotkirch (2013, 10–15) kirjoittaa, että tutkimuksen mukaan
varhaiskasvatuksen työntekijät kokevat eri tasoisia haasteellisia tunteita työssään, joihin vai-
kuttavat muun muassa resurssipula ja työpaikan ilmapiiri. Väestöliiton kirjassa Oulasmaa ja
Riihonen (2013, 91–94) pohtivat omassa kappaleessaan tutkimusta eri näkökulmista. Tutkimus
tuo heidän mielestään aivan uuden näkökulman esille eli ammattikasvattajien mielipiteet. Tut-
kimukseen osallistuneiden mukaan ongelmia on sekä työoloissa, työssä jaksamisessa, koulu-
tuksen järjestämisessä sekä yhteistyössä perheiden ja lasten kanssa. Tutkimuksessa ilmeni, että

ammattikasvattajien mielestä liian isot lapsiryhmät, suhdeluvut aikuisten ja lasten kesken sekä aikuisten vähyys ryhmissä olivat toistuvia ongelmia arjen työssä. Arjen tilanteet tuovat tullessaan varhaiskasvattajille monenlaisia tunteita, joita pitäisi osata käsitellä, jotta tunteet eivät heijastu väärällä tavalla työhön, eli lapsiin. Lapset oppivat aikuisilta valtavasti ja varhaiskasvattajien olisi tärkeää muistaa työssään, vaikeuksista huolimatta, oma arvostus työtä kohtaan ja kiittää itseään tärkeän työn tekemisestä. Varhaiskasvatus on usein huomaamatonta, mutta sillä on kauaskantoiset vaikutukset.

Skinnari (2004, 99) on todennut, että ”aikamme on uuvuttavaa, se ei ole helppoa aikuisille eikä varsinkaan lapsille. Perimmäinen, hyvä tahtomme ei tahdo päästä esille. Nykyään vaaditaan monenlaisen asioiden oppimista.” Tämä pätee hyvin nykypäiväänkin ja sama asia tuli esille haastateltavienkin vastauksissa. He esimerkiksi pohtivat, kuinka muuttuminen tuo erilaisia haasteita varhaiskasvatukseen eri aikoina. Pihlaja ja Viitala (2018, 17–18) pohtivat muuttuvaa ja jo muuttunutta varhaiskasvatusta. Verrattuna aiempiin vuosikymmeniin, tänä päivänä varhaiskasvatuksen haasteina ovat suuret lapsiryhmät, hajautettu johtajuus sekä muuttuvat tekijät, kuten lasten vaihtuvuus ryhmässä. Ympäröivä maailma vaikuttaa lapseen monella tavalla, mutta perustarpeet pysyvät kuitenkin samana. Lapsi on ollut ja tulee olemaan aina varhaiskasvatuksen keskiössä. Pro gradu –tutkielman lähdekirjallisuudessa on mukana Tahkokallion vuonna 1998 kirjoittama kirja, jossa Tahkokallio kirjoittaa myönteisestä tavasta kasvatkaa. Pohdin asioita ajallisesti kokonaisuutena ja näen, että lasten tarvitsemat perustarpeet eivät aikojen saatossa ole muuttuneet paljonkaan. Ajatuksen voi tiivistää ajatukseen ”maailma muuttuu, mutta lapsi ei”.

Jatkotutkimusaiheita koskevia ajatuksia heräsi useampia. Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia lisää varhaiskasvattajien saamaa positiivisen pedagogiikan koulutuksen antia, esimerkiksi vertailla ryhmien tai kuntien välillä koulutusten järjestämistä ja niiden aikaansaamaa muutosta. Koulutus on yksi tärkeimmistä keinoista viedä uusia asioita kentälle. Tutkielman aihetta voisi tutkia myös lasten näkökulmasta. Olisi mielenkiintoista kuulla lasten omia ajatuksia ja kokemuksia haastatteluiden kautta. Tähän voisi linkittää lasten hyvinvoinnin ja lasten kokemukset varhaiskasvattajien merkityksestä varhaiskasvatuksessa. Puroila & Estola (2012) kirjoittavat artikkelissaan monimuotoisesta tutkimuksestaan (n=45 lasta, 10 aikuista), jossa he tutkivat lapsia, miten ja mitä he kertovat hyvinvoinnistaan päiväkodissa. Lapset kertoivat päiväkodista arjen ympäristönä ja aineellisista resursseista, sosiaalisista suhteista ja osallisuudesta, vaikutta-

misesta sekä itsensä toteuttamisesta. Tulosten tulkinnassa he päätyivät siihen, että lapset kertovat asioita kokonaisvaltaisesti, kehollisesti, monikanavaisesti ja vuorovaikutuksellisesti. Tässä pro gradu-tutkielmassa varhaiskasvatuksen erityisopettajat kertoivat vastauksissaan yhteistyöstä muiden varhaiskasvattajien kanssa. Jatkotutkimuksena olisi mielenkiintoista tutkia varhaiskasvatuksen erityisopettajan työn merkityksestä varhaiskasvattajien näkökulmasta. Fyysisellä ympäristöllä psyykkisen ja sosiaalisen ympäristöjen rinnalla on suuri merkitys lapsen olemiseen, käyttäytymiseen ja toimimiseen, joten ympäristöjen positiivista merkitystä voisi jatkossa tutkia. Hancock ja Carter (2016) esittelevät artikkelissaan opettajan itsearviointin välineen, jolla esikoulunopettaja voi arvioida miten hänen luokkahuoneensa tukee lasten positiivista käyttäytymistä. Työkalu sisältää neljä osaa, jotka ovat linjassa positiivisen käyttäytymisen tukitoimien kanssa. Osat ovat luokkaympäristön kehittäminen, odotusten määrittäminen ja niiden opettaminen (esimerkiksi myönteiset käskyt), asianmukaisen käyttäytymisen hyväksyminen ja johdonmukaisesti toimiminen haastavan käyttäytymisen ilmetessä sekä lasten käyttäytymisen havainnointi ja tietojen käyttö positiivisen käyttäytymisen tukemiseksi (mikä toimii ja mikä ei).

Lähteet

- Ahonen, L. (2017). Haastavat kasvatustilanteet. Lämpimän vuorovaikutuksen kirja. Juva: PS-kustannus, Bookwell Oy.
- Ahonen, L. (2015). Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa. Väitöskirja. Tampere: Yliopistopaino Oy – Juvenes Print.
- Alijoki, A. & Pihlaja, P. (2017). Pedagogiset rakenteet ja ratkaisut lasten erityisen tuen tarpeiden näkökulmasta. Teoksessa: Hujala, E. & Turja, L. (toim.). Varhaiskasvatuksen käsikirja. Juva: PS-kustannus, Bookwell Digital. s. 263–275.
- Baker, L., Green, S. & Falecki, D. (2017). Positive early childhood education: Expanding the reach of positive psychology into early childhood. *European Journal of Applied Positive Psychology*. Vol 1, Article 8.
<http://www.nationalwellbeingservice.org/wp-content/uploads/2018/01/EJAAP-Positive-early-childhood-education-personal-use-only.pdf>
- Baumgardner, S. & Crothers, M. (2014). Positive psychology. Great Britain: Clays Ltd, St Ives plc.
- Cacciatore, R., Korteniemi-Poikela, E. & Huovinen, M. (2008). Miten tuen lapsen ja nuoren itsetuntoa. Juva: WS Bookwell Oy.
- Cohn, M., Fredrickson, B., Brown, S., Mikels, J. & Conway, A. (2009). Happiness Unpacked: Positive Emotions Increase Life Satisfaction by Building Resilience. *Article. Emotion. American Psychological Association 2009*, Vol. 9, No. 3, 361–368.
- Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet (2014). Opetushallitus.
https://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf
- Eskola, J., Lätti J. & Vastamäki J. (2018). Teemahaastattelu: lyhyt selviytymisopas. Teoksessa: Valli, R. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 1. Metodien valinta ja aineistonkeruu: viirikkeitä aloittelevalle tutkijalle. Keuruu: PS-kustannus. Otavan kirjapaino. s. 27–51.
- Greene, R.W. (2006). Tulistuva lapsi. Keuruu: Otavan Kirjapaino Oy.
- Hancock, C.L & Carter, D.R. (11/2016). Building Environments That Encourage Positive Behavior: The Preschool Behavior Support Self-Assessment. *National Association for the Education of Young Children*. Vol. 71, article 1. <https://www.naeyc.org/resources/pubs/yc/mar2016/building-environments-encourage-positive-behavior-preschool>
- Juusola, M. (2012). Levottomat aivot. ADHD ja Asperger vahvuuksina. Helsinki: Otava.
- Juusola, M. (2017). Vahvaksi rakastetut lapset. Helsinki: Otava.

- Järvinen, K. & Mikkola, P. (2015). Oletko sä meidän kaa? Näkökulmia osallisuuteen ja yhteisöllisyyteen varhaiskasvatuksessa. Helsinki: Pedatieto.
- Kalliala, M. (2008). Kato mua! Kohtaako aikuinen lapsen päiväkodissa? Helsinki: Yliopistopaino. Gaudeamus.
- Kalliala, M. (2012). Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoitossa. Tallinna: Raamtutrükikoda.
- Kananen, J. (2017). Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylä: Juvenes Print.
- Karila, K. (2013). Ammattilaissukupolvet varhaiskasvatuksen pedagogiikan toteuttajina ja kehittäjinä. Teoksessa: Karila, K. & Lipponen, L. (toim.) Varhaiskasvatuksen pedagogiikka. Tallinna: Raamtutrükikoda. s. 9-29.
- Kavelin Popov, L. (2010). Reilu, reipas ja vastuuntuntoinen. 52 keinoa vahvistaa hyvää käytöstä. Juva: PS-kustannus, Bookwell Oy.
- Kern, M.L., Waters, E.L., Adler, A. & White, M. A. 2015. A multidimensional approach to measuring well-being in students: Application of the PERMA framework. The Journal of Positive Psychology. Vol. 10 (3), S. 262–271. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC4337659/>
- Kettukangas, T., Heikka, J. & Pitkäniemi, H. Lasten osallisuus perustoiminnoissa – varhaiskasvattajien arviointeja. (2017). Teoksessa: Toom, A., Rautiainen, M. & Tähtinen J. (toim.) Toiveet ja todellisuus. Kasvatus osallisuutta ja oppimista rakentamassa. Jyväskylä: Jyväskylän yliopistopaino.
- Kiviniemi, K. (2018). Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Valli, R. (toim.). Ikkunoita tutkimusmetodeihin 2. Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. Keuruu: PS-kustannus, Otavan kirjapaino. s. 73–87.
- Koivula, M & Laakso, M-L. Lapsen varhainen kehitys kommunikaation, vuorovaikutussuhteiden ja leikin näkökulmasta. Teoksessa M. Koivula, A. Siippainen & P. Eerola-Pennanen (toim.). 2017. Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tallinna: Raamtutrükikokoja Oü. s. 108–128.
- Kokkonen, M. (2017). Ihastuttavat, vihastuttavat tunteet. Opi tunteiden säätelyn taito. Juva: PS-kustannus, Bookwell Digital.
- Korkalainen, P. (2009). Riittämättömyyden tunteesta osaamisen oivallukseen. Ammatillisen asiantuntijuuden kehittäminen varhaiserityiskasvatuksen toimintaympäristössä. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

- Kumpulainen, K., Mikkola, A., Rajala, A., Hilppö, J. & Lipponen, L. (2015). Positiivisen pedagogiikan jäljillä. Teoksessa: Uusitalo-Malmivaara, L. (toim.). Positiivisen psykologian voima. Juva: PS-kustannus, Bookwell Oy. S. 224–242
- Leskisenoja, E. (2017). Positiivisen pedagogiikan työkalupakki. Juva: PS-kustannus, Bookwell Digita.
- Leskisenoja, E. (2016). Vuosi koulua, vuosi iloa. PERMA-teoriaan pohjautuvat luokkakäytännöt kouluiloon edistäjinä. Väitöskirja. Rovaniemi: Lapin yliopistopaino.
- Lichtman, M. (2013). *Qualitative Research in Education. A User's Guide*. USA: Sage Publications.
- Ojanen, M. (2014). Positiivinen psykologia. Porvoo: Bookwell Oy.
- Oulasmaa, M. & Riihonen, R. (2013). Pohdinta. Teoksessa: Oulasmaa, M. & Riihonen, R. (toim.). Ammattikasvattajan kielletyt tunteet. Väestöliitto. Helsinki: Fram Oy. S. 92–99.
- Parikka, J., Halonen-Malliarakis, N. & Puustjärvi, A. (2017). Vaikeudesta voimaksi. Neuropsykiatriset häiriöt ja niiden huomioiminen koulussa. Helsinki: Finn Lectura.
- Peterson, C. & Seligman, M. 2004. *Character strengths and virtues: A handbook and classification*. Oxford: Oxford University Press.
- Pihlaja, P. & Viitala, R. (2018). Muuttuva varhaiskasvatus. Teoksessa: Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.). Varhaiserityiskasvatus. Keuruu: PS-kustannus, Otavan Kirjapaino Oy. s. 17–49.
- Puroila, A-M. & Estola, E. (2012). Lapsen hyvä elämä? Päiväkotiarjen pienten kertomusten äärellä. Varhaiskasvatuksen Tiedelehti Journal of Early Childhood Education Research. Vol. 1, No. 1, s. 22-43.
- Repo, L. (2015a). *Bullying and its prevention in early childhood education*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto.
- Repo, L. (2015b). *Pienet lapset ja kiusaamisen ehkäisy*. Jyväskylä: PS-kustannus.
- Roos, P. (2015). *Lasten kerrontaa päiväkotiarjesta*. Väitöskirja. Tampere: University Press.
- Roos, P., Nurhonen, L, & Viitanen, E. (2018). Lasten ja aikuisten yhteisellä osallisuuden avulla. Teoksessa: Kangas, J., Vlasov, J., Fonsen, E. & Heikka, J. (toim.) *Osallisuuden pedagogiikka varhaiskasvatuksessa 2 – Suunnittelu, toteuttaminen ja kehittäminen*. Helsinki: Kopio Niini Oy. s. 82–93.
- Rotkirch, A. (2013). *Vastaajat ja taustat*. Teoksessa: Oulasmaa, M. & Riihonen, R. (toim.). Ammattikasvattajan kielletyt tunteet. Väestöliitto. Helsinki: Fram Oy. s. 8–17.
- Räsänen, J. (2014). *Kasvamaan havahtuminen. Koulun kehityskertomus ja uudistaminen. Oikeus luonteeseen*. EU: Printon.

- Sajaniemi, N., Suhonen, E., Nislin, M. & Mäkelä, J.E. (2015). Stressin säätely. Kehityksen, vuorovaikutuksen ja oppimisen ydin. Juva: PS- kustannus, Bookwell Oy.
- Salminen, J. (2017). Kasvattaja lasten kehityksen ja oppimisen tukena. Teoksessa: Koivula, M, Siippainen, A. & Eerola-Pennanen, P. (toim.) Valloittava varhaiskasvatus. Oppimista, osallisuutta ja hyvinvointia. Tallinna: Raamatutrukikoja Oü. s. 163–176.
- Saukkola, K. & Laane, T. 2017. Näe sydämellä. Luo arvostava yhteys lapseen. Kerava: Painojussit Oy.
- Seligman, M.E.P (2008). Aito onnellisuus. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.
- Seligman, M.E.P. (2011). Flourish: A visionary new understanding of happiness and wellbeing. New York: Simon & Schuster.
- [https://books.google.fi/books?hl=en&lr=&id=YVAQVa0dAE8C&oi=fnd&pg=PA1&dq=Seligman,+M.+\(2011\).+Flourish.+New+York,+NY:+Free+Press.&ots=dd7MGjC--Q&sig=SSkcNI-JNCRyngvLSfzXzidTOks&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false](https://books.google.fi/books?hl=en&lr=&id=YVAQVa0dAE8C&oi=fnd&pg=PA1&dq=Seligman,+M.+(2011).+Flourish.+New+York,+NY:+Free+Press.&ots=dd7MGjC--Q&sig=SSkcNI-JNCRyngvLSfzXzidTOks&redir_esc=y#v=onepage&q&f=false)
(vain osa kirjasta esikatselussa)
- Seligman, M.E.P. & Csikszentmihalyi, M. (2/2000). Positive psychology: An introduction. American Psychologist.
- Shoshani, A. & Slone, M. (2017). Positive Education for Young Children: Effects of a Positive Psychology Intervention for Preschool Children on Subjective Well Being and Learning Behaviors. Front Psychol. 2017; 8: 1866.
- <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC5662620/>
- Skinnari, S. (2004). Pedagoginen rakkaus. Juva: PS-kustannus, Bookwell Oy.
- Tahkokallio, K. (1998). Myönteinen ajattelu lasten kasvatuksessa. Miten sanotaan EI myönteisellä tavalla. Juva: WSOY.
- Tarkka, K. (2017). Millainen lapsikäsitys ohjaa varhaiskasvatussuunnitelman perusteita? Teoksessa Haapsalo, T., Petäjä, H., Vuorelma-Glad, P., Sandén, M., Pulkkinen, H. & Tahnavainen, I. (toim.). Varhaiskasvatus katsomusten keskellä. Riika: Livonia Print. s. 22–32.
- Tuomi, J. & Sarajärvi, A. (2018). Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Eu: Tammi.
- Uusitalo-Malmivaara, M. & Vuorinen, K. (2017). Huomaa hyvä! Näin ohjaat lasta ja nuorta löytämään luontevahvuutensa. Juva: PS-kustannus, Bookwell Digital.
- Uusitalo-Malmivaara, M. & Vuorinen, K. (2018). Huomaa hyvä! Vahvuusvariksen bongausopas. Viro: AS Pajo.
- Uusitalo-Malmivaara, L. (2015). Positiivinen psykologia – mitä se on? Teoksessa: Uusitalo-Malmivaara, L. (toim.). Positiivisen psykologian voima. Juva: PS-kustannus, Bookwell Oy. s. 18–27.

Varhaiskasvatuslaki (2018).

<https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540#Pidp446944976>

Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (2016). Opetushallitus.

https://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet_2016.pdf

Viitala, R. (2018). Inklusio ja inklusiivinen varhaiskasvatus. Teoksessa: Pihlaja, P. & Viitala, R. (toim.). Varhaiserityiskasvatus. Keuruu: PS-kustannus, Otavan Kirjapaino Oy. 51–77.

Viitala, R. (2014). Jotenkin häiriöks: Etnografinen tutkimus sosioemotionaalista erityistä tukea saavista lapsista päiväkotiryhmässä. Väitöskirja. Jyväskylä: Jyväskylä University Printing House.

Virkki, P. (2015). Varhaiskasvatus toimijuuden ja osallisuuden edistäjänä. Väitöskirja. Joensuu: Itä-suomen yliopisto.

Liitteet 1-3

Liite 1

Haastattelukutsu

Hei!

Kerään aineistoa Pro gradu – tutkielmaa varten. Tutkin varhaiserityisopettajien kertomuksia positiivisen pedagogiikan määrittelemisestä ja sen menetelmien käytöstä käytännön työssä, erityisesti tuen tarpeisten lasten kanssa.

Positiivinen pedagogiikka on pedagoginen suuntaus, joka pohjautuu positiivisen psykologian viitekehykseen. Positiivisen pedagogiikan avulla voi harjoittaa kykyä havaita myönteisiä tunteita ja tavoitteellisesti lisätä myönteisiä kokemuksia arkeen.

Sähköpostin liitteenä ovat myös haastattelukysymykset, joita voit tutkia ennen suullista haastatteluani. Kysymysten avulla kykenet hahmottamaan asian kokonaisuuden ja voit rakentaa kerrotaasi.

Ystävällisin terveisin

Marika Loukusa

Pro gradu -tutkielman tekijä

Liite 2

Haastattelurunko

1. TAUSTATIEDOT

1. Nimi ja ikä
2. Koulutus
3. Maantieteellinen alue ja työpaikka
4. Työnkuva
5. Työkokemus

2. MÄÄRITTELY

1. Miten määrittelet positiivisen pedagogiikan?
 - Mitä myönteinen kasvatus sinun mielestäsi on?
2. Mitä se sinun mielestäsi käytännössä tarkoittaa?
 - Mitä keinoja se sinun näkemyksen mukaan pitää sisällään?
3. Miten työssäsi tulevat esiin lapsen vahvuudet?
 - Miten hyödynnät vahvuuksia?

3. KEINOT

1. Miten positiivinen pedagogiikka näkyy työssäsi?
2. Kuvailenko tarkemmin, miten käytännössä toteutat?
3. Mitä keinoja käytät?

4. LAPSET, JOILLA ON TUEN TARVETTA

1. Miten koet erityisesti lasten, joilla on tuen tarvetta, hyötyvän positiivisen pedagogiikan menetelmistä?
2. Näetkö eroa positiivisen pedagogiikan käytössä lasten kanssa, joilla on tuen tarvetta ja niiden lasten kanssa, joilla ei ole tuen tarvetta?

5. OMAT AJATUKSET HYÖDYISTÄ

1. Mitä tärkeää koet saavuttavasi positiivisen pedagogiikan keinoin?

6. LOPETUS

1. Haluatko kertoa vielä jotain lisää tai jäikö jotain sanomatta aiemmin?

Liite 3

Haastattelulupa

Hei!

Olen erityispedagogiikan maisteriohjelman opiskelija Oulun yliopistosta, valmistun varhaiskasvatuksen erityisopettajaksi/laaja-alaiseksi erityisopettajaksi. Teen Pro gradu –tutkielmaa varhaiskasvatuksen erityisopettajista; kuinka he määrittelevät myönteisen kasvatuksen ja positiivisen pedagogiikan sekä millaisia menetelmiä heillä on työssään käytössä. Tarkoitukseni on haastatella varhaiskasvatuksen erityisopettajia eri puolilta Suomea.

Tallennan keskustelut nauhurilla aineiston analysointia varten ja tuhoan haastattelujen äänitteet tutkimuksen valmistumisen jälkeen. Käytän yksityisyyttenne turvaamiseksi tutkimuksessa peitenimiä. Tutkimukseen osallistujien tiedot jäävät vain minun tietooni eikä niitä voi yhdistää henkilöön tutkimuksen tuloksissa. Tutkimuksessa mainitsen ainoastaan maantieteelliset alueet, joilta haastateltavat ovat.

Pyydän lupaa haastatella teitä. Allekirjoittamalla lupaudut haastateltavaksi tutkimukseeni. Teillä on oikeus vetäytyä tutkimuksestani missä vaiheessa tahansa.

Ystävällisin terveisin

Marika Loukusa

marika.loukusa@student oulu.fi

Puh. 0400 392 616

Paikka ja aika

_____ / _____ 2018

Allekirjoitus ja nimen selvennys